

**TASARIM BİLGİSİNİN AKTARIMI BAĞLAMINDA ZANAAT BAZLI
GÜNÜBİRLİK KENDİN YAP ATÖLYELERİ**

Gökçe DENİZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ENDÜSTRİYEL TASARIM ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2021

Gökçe DENİZ tarafından hazırlanan “TASARIM BİLGİSİNİN AKTARIMI BAĞLAMINDA ZANAAT BAZLI GÜNÜBİRLİK KENDİN YAP ATÖLYELERİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Endüstriyel Tasarım Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Dilek AKBULUT

Endüstriyel Tasarım Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Başkan: Prof. Dr. Abdullah TOĞAY

Endüstriyel Tasarım Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Doç. Dr. Çağla DOĞAN

Endüstriyel Tasarım Ana Bilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Tez Savunma Tarihi: 28/01/2021

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Cevriye GENCER
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.....
Gökçe DENİZ
28/01/2021

TASARIM BİLGİSİNİN AKTARIMI BAĞLAMINDA ZANAAT BAZLI GÜNÜBİRLİK KENDİN YAP ATÖLYELERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Gökçe DENİZ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak 2021

ÖZET

Günübirlik düzenlenen, katılımcıların belirli bir malzeme ve üretim tekniği bilgisini alarak üretim yaptığı atölyeler giderek yaygınlaşmaktadır. İnsanlar serbest zamanlarını değerlendirmek ve sosyalleşmek amacıyla bu atölyelere katılmaktadır. Katılımcıların eğitmen yönlendirmeleri doğrultusunda bir nesneyi üretmesi biçiminde özetlenebilecek olan atölye süreci, üretim deneyiminin ve tasarım bilgisinin aktarılması için ortam oluşturmaktadırlar. İnformel bir üretim bilgisi öğrenim ortamı olan günübirlik atölyeler, atölye konusu olan üretim tekniğine ilişkin bilgi ve beceri seviyesinden bağımsız olarak herkesin katılımına açıktır. Tasarım bilgisinin ve üretim deneyiminin herkes tarafından ulaşılabilir olması tasarımın demokratikleştirilmesi için anlamlıdır. Çalışmanın amacı, zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin eğitmen ve katılımcılarının üretim ve tasarım sürecinde motivasyon, deneyim ve kazanımlarının incelenmesidir. Bu doğrultuda, atölye eğitmenleriyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat ve atölye katılımcılarıyla anket yöntemleriyle görüşmeler yapılmıştır. Bunun sonucunda atölye kazanımları tasarım eğitimi ve tasarımda demokratikleşme bağlamında analiz edilmiştir. Bu çalışma popüler hale gelen zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin; tasarım bilgisinin herkes tarafından ulaşılabilir hale getirilmesi, üretim deneyiminin yaygınlaştırılması ve toplumda tasarım bilinci oluşturulması için aracı olarak kullanılması için ön gereklilik olan atölyelerin mevcut durumlarının betimleyici çalışma olması açısından önemli görülmüştür.

Bilim Kodu : 40613
Anahtar Kelimeler : Tasarım Bilgisi, Bilgi Aktarımı, Kendin Yap, Günübirlik Atölye, Zanaat
Sayfa Adedi : 96
Danışman : Doç. Dr. Dilek AKBULUT

CRAFT-BASED ONE-DAY DO IT YOURSELF WORKSHOPS IN THE CONTEXT OF
TRANSFERRING DESIGN KNOWLEDGE

(M. Sc. Thesis)

Gökçe DENİZ

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

January 2021

ABSTRACT

One day workshops, where the participants produce by taking the knowledge of a certain material and production technique are becoming increasingly common. People attend these workshops to spend their free time and socialize. The workshop process, which can be summarized as the participants producing an object in line with the instructor's guidance, creates an environment for the transfer of production experience and design knowledge. One day workshops, which are an informal production knowledge learning environment, are open to everyone regardless of their knowledge and skill level regarding the production technique. It is significant for the democratization of design that design knowledge and production experience are accessible to everyone. The aim of the study is to examine the motivation, experience and acquisitions of trainers and participants of craft-based daily do it yourself workshops during the production and design process. In this study, semi-structured in-depth interviews were conducted with workshop instructors and interviews were conducted with workshop participants using questionnaires. As a result, workshop outcomes were analyzed in the context of design education and democratization in design. This work is based on the craft-based daily do it yourself workshops. It is important in terms of being a descriptive study of the current situation of the workshops, which is a prerequisite for making design knowledge accessible to everyone, spreading the production experience and using it as a tool for creating design awareness in society.

Science Code : 40613

Key Words : Design Knowledge, Knowledge Transfer, Do It Yourself, One Day Workshop, Craft

Page Number : 96

Supervisor : Assoc. Prof. Dilek AKBULUT

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince bana destek olan ve kıymetli görüşleriyle yol gösteren tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Dilek AKBULUT'a, jürime katılıp değerli yorumlarıyla katkıda bulunan Prof. Dr. Abdullah TOĞAY ve Doç. Dr. Çağla DOĞAN'a, sonsuz sevgileri ve destekleriyle her zaman yanımda olan aileme, bana olan inancı için Ahmet Sami AVCI'ya, sabır ve ilgileri için Merve DEMİRCİ ve Filiz ÖZSUCA'ya, tez sürecim boyunca desteği için Özge AĞÇA'ya, kıymetli arkadaşlarım Sevda KAYA, Murat Berk KAYA, Beste FAKIOĞLU, Merve İLGA'ya ve değerli çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim. Araştırmama katılıp katkı sunan tüm atölye eğitmenlerine ve katılımcılarına teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
RESİMLERİN LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ.....	1
2. TASARIM BİLGİSİNİN AKTARIMI VE ATÖLYE KAVRAMI.....	7
2.1. Tasarım Bilgisi	7
2.2. Tasarım Eğitimi.....	9
2.3. Atölye Kavramı	12
3. TASARIMIN DEMOKRATİKLEŞMESİ VE İNFORMEL ÖĞRENME.....	17
3.1. Tasarımın Demokratikleşmesi	17
3.2. İnfomel Öğrenme	20
3.3. Kendin Yap Akımı	22
4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	31
4.1. Günübirlık Atölyelerin Tanımlanması	32
4.2. Katılımcı Profili ve Görüşme Soruları	34
4.2.1. Mülakat yapılan atölye eğitmenleri.....	35
4.2.2. Atölye katılımcıları	38
5. ZANAAT BAZLI GÜNÜBİRLİK KENDİN YAP ATÖLYELERİNİN BETİMLENMESİ.....	41
5.1. Atölyelerin İş Akışı	41

	Sayfa
5.1.1. Tanışma aşaması	42
5.1.2. Ürün, teknik ve malzeme sunumu aşaması	42
5.1.3. Form verme aşaması	42
5.1.4. Dekorasyon aşaması.....	44
5.1.5. Atölyenin bitişi ve ürünün teslim alınması aşaması.....	44
5.2. Atölye Çıktıları.....	45
5.3. Atölyelerin Düzenlendiği İşletmelere Göre Sınıflandırılması	50
5.3.1. Odağı üretim olan işletmeler.....	50
5.5.2. Odağı atölye düzenlemek olan işletmeler	51
5.5.3. Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmeler	52
5.4. Bağımsız Atölye Düzenleyen Eğitimciler	54
5.5. Atölyeye Yönelim Motivasyonları.....	54
5.5.1. Eğitimcilerin atölye motivasyonları	55
5.5.2. Katılımcıların atölye motivasyonları.....	56
5.6. Atölye Kazanımları	60
5.6.1. Üretim ve tasarım beceri kazanımları	60
5.6.2. Teknik dışı kazanımlar	62
5.7. Covid -19 Pandemisi ve Atölyeler	65
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
KAYNAKLAR	79
EKLER.....	89
EK-1. Atölye eğitimcilerine yönelik mülakat soruları.....	90
EK-2. Atölye katılımcılarına yönelik anket soruları.....	91
EK-3. Anket form sayfası (9. Katılımcı)	92

Sayfa

EK-4. Anket form sayfası (3. Katılımcı) 93

ÖZGEÇMİŞ 95

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. Günübirlik atölyelerin sınıflandırılması	32
Çizelge 4.2. Birinci aşama mülakat katılımcılarının profili.....	35
Çizelge 4.3. Eğitim ve mesleki geçmişlerine göre atölye eğitmenleri.....	37
Çizelge 4.4. Eğitim ve mesleki geçmişlerine göre atölye katılımcıları	38

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1: Kendin yap davranışlarının motivasyonları ve sonuçlarının kavramsal bir modeli	25
Resim 3.2: Kavram haritası.....	30
Resim 4.1. Günübirlik atölyelerin ayrımları	33
Resim 5.1. Günübirlik zanaat bazlı atölyelerinin etkinlik iş akışı	41
Resim 5.2. Görüşme yapılan eğitmenlerin atölye çıktılarında örnekler, (a) seramik vazo, (b) makrame mumluk örtüsü, (c) seramik fincan, (d) makrame çanta, (e) seramik saksı ve dekoratif obje, (f) örgü çanta	46
Resim 5.3. Atölye tanıtımı ve ürün çıktısı, (a) Studio No. 24 atölyesinde bardak tasarım atölyesi tanıtım paylaşımı, (b) örnek atölye çıktısı	49
Resim 6.1. Görüşme yapılan katılımcıların özellikleri	68
Resim 6.2. Demokratikleşme ilkeleri ve zanaat bazlı günübirlik atölyelerin sağladığı kazanımlar	70

1. GİRİŞ

Kendin yap; bireylerin, maddi malları üretmek, dönüştürmek veya yeniden inşa etmek için doğal çevreden alınanlar dahil ham ve yarı-hammadde ve bileşen parçalarını kullandıkları davranışlardır. (Wolf ve McQuitty, 2011). Kendin yap etkinlikleri, çeşitli nedenlerle yürütülen geniş yelpazede aktiviteleri kapsar ve farklı seviyelerde yaratıcı tasarım girdilerinden oluşur (Atkinson, 2006: 2).

Kendin yap akımının ortaya çıkışı, yaygın olarak teknik beceri öğretimleri ve örnek projelerin paylaşıldığı yayınlar üzerinden takip edilmektedir (Atkinson, 2006; Gelber, 1999; Goldstein, 1998; Hackney, 2006; Smith, 2008). Bu durum bireylerin serbest zamanını üretimle değerlendirdiği kendin yap etkinliklerinde (Gelber, 1999); üretim becerilerinin kazanımını da etkinliğin bir parçası haline getirir. Kendin yap akımının başlangıcında temel bilgi aktarım kaynakları dergi, kitap ve televizyon yayınları iken; internet ve sosyal medyanın etkisiyle yaygın ve ulaşılabilir olmasıyla internet ana kaynak olmuştur. Son yıllarda ise bu kaynaklara, kendin yap etkinlikleri eklenebilir. Çoğu ilgi alanında düzenlenmekte olduğu gözlemlenen kendin yap etkinliklerinde; kişiler ilgi alanına ilişkin bir tekniği, deneyimli bir kişinin yönlendirmeleri doğrultusunda birlikte öğrenirler.

Bu tezde “zanaat bazlı günlük kendin yap atölyeleri” olarak tanımlamış olduğumuz etkinlikler; teknik üretim ve öğrenme odaklı, gününbirlik düzenlenen, teşvik uzmanlık sertifikası verilmeyen ve bireysel odaklı çıktıların üretildiği etkinliklerdir. Etkinliklerin eğitmenleri, formel eğitim ve deneyim sınırlandırması olmaksızın konuya ilişkin deneyim sahibi üreten kişilerdir. Atölye pratiği, temelinde eğitmenlerin bilgi ve deneyim paylaşımı; katılımcıların eğitmenle birlikte üretimi biçiminde gerçekleşmektedir. Atölyeler; gerçekleştirilen mekân, eğitmen, katılımcı profili ve etkinlik akışı ile birbirinden farklılaşarak üretim ve tasarım kazanımları sağlayabilmektedir.

Araştırmanın amacı ve yöntemi

Bu araştırma temel olarak tasarım bilgisi aktarımı ve tasarımın demokratikleşmesi bağlamında zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyelerinin rolünü betimlemeyi amaçlamaktadır. Atölyeler, farklı seviyelerde tasarım bilgisine ve üretim yeteneğine sahip

olan bireylerde tasarım farkındalığı oluşturması ve üretim deneyimi yaratmasıyla informal öğrenimin ve demokratik tasarım ilkelerinin gerçekleştirilmesi için önemlidir. Düzenlenme sıklığı ve katılımcı sayılarının Türkiye’deki kayda değer yükselişine rağmen, günöbirlik kendin yap atölyelerinin tasarımın demokratikleşmesi ve informal öğrenim yaklaşımıyla incelemesine literatürde rastlanmamıştır. Günöbirlik kendin yap atölyeleri düzenleyen eğitmenlerin ve işletmelerin sunduğu üretim ve tasarım deneyiminin mevcut durumunun anlaşılması, bu atölyelerin üretim bilgisinin ulaşılabilir hale getirilmesi; tasarım bilgisinin toplumda yaygınlaştırılması ve tasarımın demokratikleşmesi çalışmalarında aracı olarak kullanılması için önemlidir.

Bu tezde temel olarak “Zanaat bazlı günöbirlik kendin yap atölyelerinin tasarım bilgisi aktarımında rolü nedir?” sorusu araştırılmıştır. Bunun yanında aşağıdaki sorular araştırılmıştır:

- Kendin Yap atölyelerinin eğitmen, mekân ve kazanımlar açısından karakteristik özellikleri nelerdir?
- Kendin Yap atölyeleri yürütöcülerinin motivasyonları ve kazanımları nelerdir?
- Tasarım geçmişi, Kendin Yap atölyesi yürütöcülerinin atölye pratiklerini ve çıktılarını nasıl etkiler?

Bu çalışmanın ampirik araştırma aşamasında Covid-19 pandemisi başlamıştır. Araştırmanın başlangıcında planlanmamış olan, ancak gündelik hayat pratiklerinin dönüşümüne bağlı olarak yeni sorular eklenmiştir. Sağlığa ilişkin alışkanlıklar başta olmak üzere; fiziksel mesafe, sosyal yaşam, çalışma düzeni, eğlence ve tüketim alışkanlıklarının değiştiği bu dönemden günöbirlik atölye etkinliklerinin de etkilendiği düşünölmektedir. Bu nedenle aşağıdaki araştırma sorusu eklenerek gelecek araştırmalara dönemsel referans olması amaçlanmıştır:

- Covid-19 pandemisi atölye işleyişlerini nasıl etkilemektedir?

Araştırmanın ilk aşamasında tasarım bilgisinin aktarımı, tasarımın demokratikleşmesi ve informal öğrenme kavramlarına yönelik literatür çalışması yapılmıştır. Bu çalışmalar literatür incelemesi bölümü ve ilerleyen bölümlerde bulunmaktadır. Literatür çalışmasından sonra düzenlenmekte olan atölye etkinlikleri gözlemlenmiştir. Atölye işleyişinde etkili olan başlıca iki bileşen ele alınmıştır. Bunlardan ilki düzenlenen atölyelerin işletmenin iş planındaki yeridir. İkinci bileşen ise eğitmenlerin eğitim ve mesleki geçmişleridir. Bu

bileşenlerden yola çıkılarak farklı atölye yapılanmaları hakkında genel bir kavramsal yapı oluşturulmuştur. Oluşturulan kavramsal yapı kapsamında farklı özellikler gösteren her atölyeyle görüşme yapmak üzere işletmeler ve atölye eğitmenlerinin örneklem grubu belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında öncelikle üretim ve öğrenim deneyimlerinin açığa çıkarılması için işletmeler ve eğitmenlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniğiyle görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi, araştırmacılar insanların deneyimleri, davranışları ve anlayışları ile ilgilendiğinde nitel verileri toplamak için kullanılır (Matthews ve Ross, 2010). Yarı yapılandırılmış mülakat; bir tür bireysel görüşme olarak, araştırmacının, araştırmacı tarafından yönetilen bir katılımcıyla diyalog veya sohbete girmesine izin verir (Lichtman, 2014). Yarı yapılandırılmış mülakat soruları, gözlem aşamasında oluşturulan kavramsal yapı üzerinden belirlenmiştir. Araştırmanın bu aşamasında ortaya çıkan Covid-19 pandemisi nedeniyle, araştırmanın başında yüz yüze yapılması planlanan görüşmeler, internet ve telefon aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeyi kabul eden 24-56 yaş aralığında 13 adet atölye eğitmeniyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yapılmıştır. Atölyelerin eğitmen, etkinlik iş akışı, mekân ve katılımcı profillerini karşılaştırarak atölyeleri kategorize etmek için kesit alma tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın başında, atölye esnasında gerçekleştirilecek saha araştırması ve atölye katılımcılarıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat yöntemleriyle görüşülmesi planlanmıştır. Pandemi koşullarının gerektirdiği sağlık önlemleri nedeniyle atölye katılımcılarından anket yoluyla veri toplanmıştır. Katılmış oldukları atölye ve eğitmenlerinin yaklaşımlarının kontrol edilebilmesi için bu araştırma kapsamında görüşme yapılmış olan eğitmenlerin atölye katılımcıları örneklem grubu olarak seçilmiştir. 23-47 yaş aralıklarında 10 adet katılımcı ankete dönüş yapmıştır. Görüşmelerin sonunda, araştırma konusu olan atölyelerin informel öğrenme ve tasarımın demokratikleşmesi bağlamında tasarım bilgisinin aktarımındaki yeri betimlenmiştir.

Literatür araştırması

Araştırmanın ilk aşamasında konuya ilişkin elektronik veri tabanları, kitaplar, makaleler ve tezler incelenmiştir. Literatür araştırması sırasında kendin yap, demokratikleşme, tasarım bilgisi, bilgi aktarımı, atölye kavramları incelenmiştir. Literatür taraması gününbirlik atölyeler üzerinden gerçekleştirildiğinde kısıtlı kaynaklara ulaşılmıştır. Zanaat bazlı

günübirlik kendin yap etkinliklerine ilişkin beceri kazanımı, tasarım bilgisiyle ilgilidir. Tasarım bilgisinin aktarımında örtük bilgi ve örtük bilginin aktarımı (Collins, 1993; Lam, 2002; Polanyi, 1966), tasarım bilgisi (Bridges, 1986; Heskett, 2002/2013; Eastman, 1970; Schön, 1985), tasarım eğitimi (Buchanan, 1998; Cross, 1982; Gropius, 1919/2019) ve atölye kavramlarına (Gropius, 1919/2019; Sennett, 2006/2013; Steinart, 1992) değinilmiştir.

Zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin incelenebilmesi için kendin yap akımı incelenmiştir. Kendin yap akımının gelişimine ve tasarım pratikleriyle ilişkilerine (Atkinson, 2006; Goldstein, 1998; Smith, 2008) değinilmiştir. Atölyelerin yapılandırılmasında önemli etkenlerden biri olan kişilerin kendin yap etkinliklerine yönelim motivasyonları (Atkinson, 2006; Norton, Mochon ve Ariely, 2012; Wolf ve McQuitty, 2011) incelenmiştir. Wolf ve McQuitty'nin (2011) kendin yap motivasyonları ve çıktıları çalışması doğrultusunda atölye motivasyonları gruplandırılmıştır. Journal of Design History'nin "Kendin Yap: Demokrasi ve Tasarım" özel sayısı özellikle Atkinson'un (2006) çalışmasındaki saptamalarıyla; kendin yap akımı, profesyonel tasarım ve tasarımda demokratikleşme arasındaki ilişkilerin incelenmesi için kaynak oluşturmıştır. Demokratikleşmenin tartışılması için öncelikle demokrasi ilkeleri (Dahl, 1998/2019; Sartori, 1987/1996; Touraine, 1994/2019), tasarımda demokratikleşmenin ortaya çıkışı (Björgvinsson, Ehn, ve Hillgren, 2010; Spinuzzi, 2004; Papanek, 1985) ve demokrasi ilkeleri bağlamında tasarım yaklaşımları (Manzini ve Margolin, 2017) incelenmiştir. Beceri kazanımı ve tasarımın demokratikleşmesinin tartışılması için bilgiye erişimi yaygınlaştıran informel öğrenme (Cross, 2007; Dewey, 1966) ve atölyelerde gerçekleştirilen öğrenme pratiği olarak deneyimsel öğrenme (Dewey, 1966; Kolb, 1984) kavramları ele alınmıştır.

Bu bilgilerin ışığında zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyeleri ve tasarımla ilgili çalışmalar; kendin yap ve atölye incelemeleri üzerinden araştırılmıştır. Türkiye'de tasarım disiplinleri altında yapılmış araştırmalarda kendin yap pratikleriyle ilişkileri; endüstriyel tasarım (Ertan, 2002), mimarlık (Erten, 2015) grafik tasarım (Caferoğlu, 2016) ve şehir ve bölge planlama (Kaya ve Görgün, 2019) alanlarında incelenmiştir. Kendin yap akımı ve tasarıma ilişkin konuları inceleyen diğer çalışmalar; kendin yap felsefesini taşıyan üretmen hareketinin tasarımda demokratikleşmeyle ilişkisi (Çeliksap, 2017), kentsel tasarım politikaları bağlamında kendin yap akımı (Öcal, 2019), kendin yap malzemeler odaklı tasarım (Zuberi, 2018) ve tarım araçlarının tasarımında kendin yap yöntemleri (Ovacık, 2018) olarak gerçekleştirilmiştir. Kendin yap pratiklerine yönelik incelemelerde kullanıcı

katılımı ekseninde araştırmaların çoğunlukta olduğu görölmüştür. Literatürde atölyelere yönelik yapılmış olan araştırmalar resmi olmayan öğrenim ortamı olarak atölyeleri ele almakla birlikte, mesleki olarak yapılandırılmış ve profesyonel yetiştirmeye yönelik planlanmış çalıştayların incelemeleri biçimindedir. Bu tezde ele alınan atölyeler, mesleki olarak tanımlı çıktılarıyla yapılandırılmamış ve tanımlı bir katılımcı kitlesiyle kısıtlandırılmamış etkinlikler olarak ayrışmaktadır.

Zanaat bazlı günöbirlik kendin yap atölyelerine ilişkin kavramlar kendin yap ve tasarıda demokratikleşme başlıklarında toplanmıştır. Kendin yap akımı, beceri kazanımı ve üretim kavramlarıyla incelenmiştir. Kendin yap akımı içindeki üretim pratikleri; nesne üretimi, ürün dekorasyonu ve hazır kit montajı olarak ayrıştırılmıştır. Bu pratiklerin günöbirlik atölyelerle kesişim noktaları üretim araçları, atölye, üreten tüketici kimliğıdir. Kendin yap akımının sağladığı beceri kazanımı, teknik ve tasarım bilgilerinden oluşan örtük bilgilerin aktarımıdır. Örtük bilginin aktarımına ilişkin informel eğitim ve deneyimsel öğrenme kavramları ele alınmıştır. Tasarımın demokratikleşmesi; özgürlük, eşitlik, şeffaflık ve katılımcılık ilkeleriyle ele alınmıştır. Bu ilkeler ulaşılabilirlik ve kişiselleştirme kavramları üzerinden kendin yap ile doğrudan ilişkilidir. Ulaşılabilirlik, üretim araçlarına ve beceri kazanımı altında tasarım, üretim ve malzeme bilgilerine erişim olarak ele alınmıştır. Kişiselleştirme ise nesne üretimi, ürün dekorasyonu ve üretici kimliğıyle ilişkilidir. Tezin yapısal çerçevesi içinde bu kavramlar ele alınmıştır.

Tezin yapısal çerçevesinde; Bölüm 2’de “Tasarım Bilgisinin Aktarımı ve Atölye Kavramı” başlığı altında, tasarım bilgisi, tasarım bilgisinin aktarımı ve bir üretim ve öğrenim mekânı olarak atölye kavramları ele alınmıştır. Bölüm 3’te “Tasarımda Demokratikleşme ve Informel Öğrenme” başlığı altında demokrasi ilkeleri, tasarıda demokratikleşme, bilginin demokratikleşmesi aısından informel öğrenme ve atölyelerin incelenmesi için kendin yap akımı incelenmiştir. Bölüm 4’te “Araştırmanın Yöntemi” başlığı altında, tez araştırmasının yöntemi ve araştırmanın yapısı ortaya konmuştur. Bölüm 5’te “Zanaat Bazlı Günöbirlik Kendin Yap Atölyelerinin Betimlenmesi” başlığı altında araştırmalardan elde edilen bulgu ve analizleri, Bölüm 6’da “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında araştırmanın sonuçları ele alınmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları

Araştırmanın başlıca sınırlılığı ani gelişen Covid-19 pandemisinin sosyal hayata etkisi olmuştur. Pandemi, gönüllü ve zorunlu karantina koşullarıyla birlikte Kendin Yap atölyelerinin 2020 Mart-Haziran ayları arasında durdurulmasına, sonrasında fiziksel mesafe ve dezenfektasyon gereklilikleri nedeniyle kısıtlı koşullarda gerçekleştirilebilmesine yol açmıştır. Pandemi koşullarında, Atölyelerin Covid-19 Pandemisinde İzledikleri Stratejiler bölümünde daha ayrıntılı yer verileceği üzere, atölyeler kapalı kalmış ya da kısıtlı biçimde açılmış; dolayısıyla mülakatlar yüz yüze yapılamamıştır. Aynı nedenler, eğitmenlerle görüşmelerin yalnızca internet üzerinden görüntülü konferans ve telefon üzerinden gerçekleştirilmesi gerekliliğini oluşturmuştur. Pandemi koşullarında bu mecralarda iletişim sıklaşmış olmakla birlikte, mülakat için iletişime geçilen eğitmenlerin bir kısmı yüz yüze olmayan görüşmelerde rahat hissetmediklerini belirtmişlerdir. Pandeminin bireylerde yarattığı izolasyon, gelecek kaygısı ve motivasyon kaybının, mülakat yanıtlarını etkileyebildiği görülmüştür. Katılımcıların negatif duygu durumu özellikle sosyalleşme, üretim motivasyonu ve gelecek planlarına yönelik sorular yanıtlanırken gözlemlenmiştir. Mülakat sırasında bu alanlara yönelik sorular pandemi öncesi ve pandemi koşulları olmak üzere ayrıştırılarak pandemiye dair negatif duygu durumu etkisinin azaltılması sağlanmıştır. Son olarak, pandemi koşullarının etkisiyle atölye mekânlarında saha araştırması ve katılımcılarla yüz yüze mülakat gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle katılımcı görüşleri, görüşülmüş olan eğitmenlerin atölye katılımcılarından çevrimiçi anket aracılığıyla alınmıştır.

2. TASARIM BİLGİSİNİN AKTARIMI VE ATÖLYE KAVRAMI

Bu bölümde, tasarım bilgisinin aktarımı ve atölye kavramı ele alınmıştır. Bunun için öncelikle bilgi kavramı, bilgi türleri ve tasarım bilgisi araştırılmıştır. Tasarım eğitimi, tasarım bilgisi ve bilginin aktarımı bağlamında incelenmiştir. Daha sonra atölye kavramı ve tasarım eğitimindeki yeri ortaya konmuştur.

2.1. Tasarım Bilgisi

Bilgi, “insan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bili, malumat” olarak tanımlanmaktadır (TDK, t. y.). Bilgi kelimesi; veri (Data), enformasyon (Information) ve bilgi (Knowledge) olmak üzere üç farklı anlamın kapsayıcı kavramı olarak kullanılmaktadır. Bilgi (Knowledge), bireyler tarafından tanımlanan, yorumlanan ve içselleştirilen veridir (Myers, 1996, sf. 2). Bu tezde, bilgi kavramı *knowledge* anlamında; veri ile enformasyonun işlenmiş ve değer kazanmış karşılığı olarak ele alınmıştır.

Literatürde bilgi kavramı kullanım biçimi, niteliği, düzenlenme tarzı, kaynağı gibi birçok açıdan ele alınıp sınıflandırılmıştır. Tasarım bilgisinin aktarımı bağlamında; bilginin aktarımı ve edinimini ele alan kaynağına göre sınıflandırılmasından (Barutçugil, 2002) faydalanılmıştır. Kaynağına göre sınıflandırmada ayrılan temel iki bilgi türü; kodlanıp aktarılabilen açık bilgi ve tamamen kodlanamayıp netleştirilemeyen örtük bilgidir. Polanyi’ye (1966) göre örtük bilgi; “öznel görüşlere, sezgilere ve önseziye dayanmakta olup bireysel eylemlere, deneyimlere, ideallere, değerlere ve duygulara derinden bağlıdır.” Bilgi türlerini aktarımına göre ayırtıran ilk araştırmacılardan Collins (1993), bilginin aktarımına vurgu yaparak toplumda yer alan bir bilgi türü olarak örtük bilgi ve sembolik formlarla kodlanabilen bir bilgi türü olarak biçimsel bilgi tanımlarını öne sürmüştür. Collins’in bilgi sınıflarını geliştiren Blackler (1995); aracılık edilen, yerleşmiş, geçici, faydacı ve tartışmalı olmak üzere beş bilgi türü ortaya koymuştur. Lam’a (2002) göre 4 farklı bilgi tipi bulunmaktadır: (1) Yazı ve şekillerle aktarılabilen ulaşılması kolay kodlanmış (Encoded) bilgi, (2) Bireylerin sosyal yapıdan edindikleri kültürleşmiş (En-cultured) bilgi, (3) Kişinin içinde olan ve etrafını algılamak için kullandığı temel bilgi türü olan somutlaşmış (Embodied) bilgi, (4) Kavramsal, formel ve soyut olan zihinsel (Embrained) bilgi. Bilgi türleri açısından, sahip olunan bilgilerin birçoğu zihinde örtük olarak bulunmaktadır ve

kişiler bu bilgilerin birçoğuna sahip olduklarının farkında değildir (Polanyi, 1966).

Tasarım; doğada bulunmayan yollarla çevremizi dönüştürüp yapılandıran, ihtiyaçlarımıza cevap veren ve hayatımıza anlam katan bir eylemdir (Heskett, 2002/2013, sf. 14). Endüstriyel tasarım; Dünya Tasarım Örgütü (“Definition of Industrial Design”, 2015) tarafından 2015 yılında “yenileşim, ticari başarı ve daha iyi bir yaşam getiren ürünlerin, sistemlerin, hizmetlerin ve deneyimlerin geliştirilmesi için kullanılan stratejik bir problem çözme süreci” olarak tanımlanmıştır. Tasarım eylemi, kişinin çevresini algılayıp çözüm geliştirmesi itibariyle çoğunlukla zihinsel bir süreçtir. Tasarım bilgisi, tasarımcının tasarım eylemi esnasında kullandığı; eskiden biriktirmiş olduğu ve yeni edindiği bilgilerdir. Tasarım bilgisine sahip kişi; sorunları keşfetme, çözüm geliştirme ve çözümlerin dışa aktarılması becerilerine sahiptir. Bu beceriler zamanla ve deneyimlerle edinilir. Dolayısıyla tasarım bilgisi, açık bilgiyle beslenmekle birlikte temelde örtük bir bilgi türü olarak ele alınmaktadır.

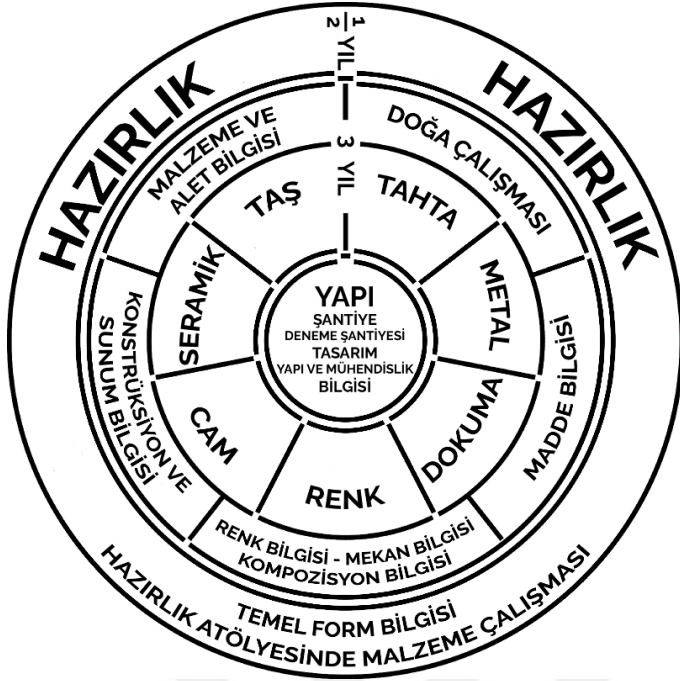
Tasarım sürecinin bilgi yönetimini ele alan kuramlar temelde sınıflandırma ve mantıksal çıkarıma dayalı akılcı yaklaşımlar ve örüntü tanıma ve yönlendirmeye dayalı bilişsel yaklaşımlar olarak ayrılmaktadır (Bridges, 1986). Tasarım düşüncesini problem çözümü olarak ele alan akılcı yaklaşımlardaki temel farkın; problem aşamasını merkeze alan savlarda üretim için gerekli bilginin dışardan alınması, çözüm aşamasını merkeze alan savlarda ise, tasarımcının zihninde bu bilginin var olduğunun kabulüdür (Atakan, 2014). Eastman’e göre (1970), tasarımcılar çözüm üretirken belleklerinde bulunan deneyimlerini kullanır. Schön ve Wiggins’e göre (1992), tasarımcı tasarıma dair bilgisini eylemle yansıtarak geliştirmektedir. Tasarım bilgisi hakkında Frascara (2007), tasarımcıların tasarım sırasında kullandıkları iki olgu olan sezgi ve yaratıcılıktan bahsetmektedir. Tasarım sürecinin akışını ve yönlendirmesini tasarımcının bilgisi belirler (Chan, 1990).

Farklı tasarım bilgisi yaklaşımlarının ortak noktaları; tasarım sürecinin ilk adımında verilerin dışarıdan toplanıp bilgiye dönüştürülmesi ve deneyime dayalı bilgilerin hatırlanması, konsept oluştururken işleyen zihinsel sürecin sonucunda bilginin nesne olarak dışarı aktarılmasıdır (Atakan, 2014). Tasarım süreci esnasında; üretim teknikleri, malzeme, temel tasarım prensipleri gibi tasarım bilgilerinin teknik dışı bilgiler kullanılır. Tasarımcı, zihinsel sürecini bilgileri arasında bağlantılar kurarak bütüncül bir yaklaşımla gerçekleştirir. Tasarım sürecinde bilgilerin yönetimi, tasarım bilgisinin edinilmesinde önemli bir yere sahiptir.

2.2. Tasarım Eğitimi

Tasarım bilgisinin aktarımı olan tasarım eğitimi, Endüstri Devrimiyle doğan gereklilikler ve dönemin koşullarına bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Endüstriyelleşme, zanaatkarların yetişemediği veya uyum sağlamadığı hızlı üretim gerekliliği, açılan yeni pazarlarla tüketicilerin beğenisine uygun yeni ürünlerin üretilmesi ihtiyaçlarını doğurmuştur (Heskett, 2002/2013, sf. 31). Bu dönemin üretiminde tasarımcı işlevini gören grupların bir kısmı yeni biçim arayışlarına yanıt üretmekteyken diğer kısmı üretimin özelliklerine yönelik çalışmaktadır; bu durum işlevle bezemenin birbirinden ayrılma sorununa neden olmuştur. (Heskett, 2002/2013, sf. 32-33). Buradan hareketle endüstriyel üretimin ilk dönemlerinden itibaren tasarım pratikleri içinde iki bilgi türünün belirginleştiği söylenebilir: Estetik ve üretim bilgisi. Bu bilgilerin bir kişide toplanıp ürün olarak somutlaşmasına duyulan ihtiyaç tasarımcıyı ortaya çıkarmıştır. Üretimde tasarımcıya duyulan ihtiyacın artarak devam etmesi, yeni tasarımcıların yetiştirilmesi için tasarım bilgisinin aktarımını gerekli hale getirmiştir.

Tasarım bilgisinin aktarımı, endüstriyelleşmenin başlangıcındaki tasarım pratiklerinin estetik ve zanaat kökleriyle gelişmiştir. formel tasarım eğitiminin temelleri 1819 ve 1914 yılları arasında Fransa'daki Ecole Des Beaux Arts okulunda atılmış; günümüzde hala devam eden eskiz çizimleri, usta çırak ilişkisine sahip stüdyo dinamikleri, öğrencilerin yaparak öğrenmesi gibi yöntemler uygulanmıştır (Broadfoot ve Bennett, 2003). Endüstriyel tasarım eğitiminin temellerini ortaya koyan ise Almanya'da 1919'da kurulan Bauhaus okuludur. Bauhaus tasarım yaklaşımı, akademik sanat eğitimi ve uygulamalı sanat eğitimi okullarının bütünleşmesiyle, estetik ve işlevsellik değerlerini birleştiren yeni bir değer düzeyi meydana getirmiştir (Tunalı, 2012, sf. 73). Bauhaus'un eğitim yapısı farklı disiplinleri bir araya getiren bir öğrenim ortamı üzerine kurgulanmıştır (Resim 2.1). Bu eğitim ortamı yetkin sanatçı ve zanaatkarlarla oluşturulmaktadır. Zanaatkarlar ürünün üretim ve fonksiyonelliğine yoğunlaşırken sanatçı öğreticiler estetik eğitime odaklanmıştır. Bu biçimde ayrıştırılmış olsa da aynı atölyenin içinde usta çırak ilişkileri üzerinde yapılanan stüdyo ortamı sayesinde öğrenciler bu bilgileri bütüncül olarak alma şansını bulmuşlardır. Bu yaklaşım, endüstriyelleşmenin başlangıç döneminde yaşanan işlev ve estetiğin ayrışmasını ortadan kaldırmıştır.

Resim 2.1. Bauhaus eğitim şeması (Teaching at the Bauhaus, 2020)

Özgün bir yaklaşımla iki pratiği birleştiren Bauhaus okulunda öğrenciler, sanat bilgisini ve üretim teknikleri bilgilerini atölye ortamında gerçekleştirdikleri projeler aracılığıyla edinmişlerdir. Üretim teknikleri bilgisi, her malzemenin kendine özgü bilgisinin aktarımına yönelik ayrıştırılmıştır. Öğrenciler, doğal taş, ahşap, metal, seramik, cam, tekstil malzemelerinin atölye eğitim ve üretim sürecine dahil olabilmekte ve bu malzemelerden birinde uzmanlaşmak zorundadır. Balcıoğlu'na (1998) göre tasarım eğitiminde akademik programlar teori, iletişim ve pratik etrafında dönmekte; programın içerdiği her ders bu kavramları içermektedir. Teori ve pratik eksenlerinde belirginleşen bilgi üretim bilgisidir. Üretim tekniklerine gömülü olmakla birlikte malzeme bilgisi, teori ve pratik eksenlerindeki üretim bilgisinin önemli bir parçasıdır. Malzeme bilgisi de teorik bir çalışma olarak görülmesine rağmen esasında üretimin içinde öğrenilmesi nedeniyle pratik ve teorik kapsamın ortasındadır (Er, Korkut ve Er, 1998). Malzeme bilgisi tasarım eğitimi içinde hem malzemenin öğrenciler tarafından atölyede işlenmesini hem de malzemenin seri üretimde kullanımına özgü özelliklerinin öğrenimini içerir. Bu nedenle malzeme bilgisinin aktarımı tasarım eğitiminin içinde önemli bir yere sahiptir.

Tasarım eğitiminde bilgi aktarımına dair Cross'un (1982) temel eğitim kriterleri incelenebilir. İlk kriter mesleki bilgilerin öğrenciye aktarımıdır. İkinci kriter eğitilecek

öğrencilerin öğrenecekleri konuda farkındalık sahibi ve nitelikli olmasıdır. Üçüncü kriter eğitimin temel bilgi üzerinde değil bir bilgiler bütünü olarak verilmesidir. Tasarım eğitiminin içermesi gereken; endüstriye ve tasarımcının karakterine yönelik bilgilerin belirlenmesi gerekmektedir. Endüstriye yönelik temel bilgiler estetik ve üretim bilgileridir. Öğrencilerin niteliği, okula öğrenci seçimine ilişkindir. Öğrencinin tasarım bilgisini almak için gerekli zihinsel ve bilişsel altyapıya sahip olmasını ifade etmektedir. Tasarım eğitiminin içerdiği bilgiler, bütünsel bir sürecin içinde aktarılarak bir deneyim üzerinden kurgulanmalıdır. Bütüncül deneyimin gerekliliğin ilk nedeni malzeme ve üretim teknikleri gibi iç içe geçkin bilgi türlerinin birlikte öğreniminin gerekliliğidir. İkinci nedeni öğrencinin tasarım süreci esnasında var olan tüm bilgilerini değerlendirerek problem çözme yetisini öğrenmesini sağlamaktır.

Buchanan (1998), tasarım eğitimi ve mesleki pratiklerini ele aldığı çalışmada modern endüstriyel tasarım eğitiminin tarihteki gelişimini özetlemiştir. İlk aşamada tasarım bir ticari faaliyet olarak ticaret okullarıyla desteklenmektedir. Bunun sonucu olarak tasarım eğitiminde öğrencinin edinmesi amaçlanan temel bilgiler ticaretin gereklilikleri tarafından dikte edilmiştir (Buchanan, 1998). Bu dönemde tasarım eğitimi doğrudan endüstrinin talebi olan biçimlerin ve üretim bilgilerinin uygulanmasına yöneliktir. İkinci aşama, tasarımın mesleki gelişim çağıdır (Buchanan, 1998). İkinci aşamada, tasarım eğitimi endüstrinin biçimsel yönlendirmeleri ve üretimin teknik kısıtlamalarını takip etmenin ötesine geçerek, oluşan bağımsız mesleki uygulamaları ön plana almaya başlamıştır. Tasarım bilgisi ve tasarım düşüncesi bu dönemde tasarım eğitiminde etkisini göstermeye başlamıştır. Eğitimde hedeflenen temel bilgi ve becerilere, ticari gerekliliklerin yanında eğitimli bir profesyonelin sahip olması gereken bilgiler de eklenmiştir. Buchanan (1998) günümüzü üçüncü ve son aşama olarak tarif eder. Üçüncü aşamada, tasarım eğitimi tasarımın mesleki uygulamalarını takip etmek yerine, eşit seviyede ortak olarak konumlanır. Tasarım eğitimcileri, özgür bir ortamda tasarımın temel becerilerinin aktarımı için çalışırken aynı zamanda araştırmalarıyla tasarım bilgisi üretmektedirler (Buchanan, 1998).

Bilginin edinimi, kodlama ya da aktarım yoluyla gerçekleşir (Collins, 1993, Blackler, 1995, Lam, 2002). Lam'a (2002, sf. 490) göre, "örtük bilgi ancak ilgili bağlamda pratik deneyim yoluyla edinilebilir". Tasarım eğitimi Sanayi Devriminin ilk dönemlerindeki ticari koşullar nedeniyle zanaat eğitimi kökenine sahiptir. Zanaat eğitimi ile karşılaştırıldığında; endüstriyel tasarım eğitimi kol gücüne dayalı geleneksel üretim yerine insani amaçların ve

seri üretimin göz önünde bulundurulduğu, fikirlerin temsilinin öğrenildiği bir zihinsel pratik eğitimidir (Çelikel, 2015). Tasarım eğitimi kendine özgü ve ayrıcalıklı kılan; eğitimin yaparak, deneyimleyerek öğrenmeye odaklanmış olmasıdır (Schön, 1985, sf. 89). Çağdaş formel tasarım eğitimi, kuramsal derslerle desteklenmekle birlikte stüdyo çalışması üzerine kurgulanmıştır. Fatouros (2002), tasarım stüdyosunu, birden fazla kişinin bir araya gelerek bireysel veya beraber çalıştığı, fikir alışverişi yaptığı ve sosyal ilişkiler geliştirdiği küçük bir tartışma alanı olarak tanımlamaktadır. Tasarım stüdyosu, öğrencilere özgür bir bilgi edinme ortamı sağlamaktadır.

2.3. Atölye Kavramı

Atölye, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “zanaatçıların veya resim, heykel sanatlarıyla uğraşanların çalıştığı yer, işlik” olarak, mekân bağlamında tanımlanmıştır (Atölye). Atölyenin İngilizce karşılığı olan *workshop*, iş mekânı anlamının yanında, bir konu veya etkinlikle ilgili tartışmak veya pratik çalışma yapmak için düzenlenen toplantı, bir grup insanın belirli bir projede deneyimsel çalışma kursu anlamı da taşımaktadır (Workshop). Workshop kelimesinin karşılıkları olarak; çalıştay, kurs ve atölye kelimeleri kullanılmaktadır. Çalıştay, “bilim adamlarının ve uzmanların... katıldığı inceleme ve değerlendirme toplantısı” tanımıyla (Çalıştay), kendin yap etkinliklerine göre profesyonel ve resmi bir yapıyı ifade etmektedir. Kurs kelimesi ise “belirlenmiş bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak amacıyla düzenlenen dersler bütünü” olarak (Kurs), belirli bir sürede tamamlanmalarına rağmen bir günlük çalışmaları ifade etmemektedir. Bunların sonucunda kendin yap etkinliklerini belirtmek amacıyla, resmi bir eğitim planına ve uzun bir eğitim sürecine atıfta bulunmayan atölye kelimesi seçilmiştir. Atölye, insanların bir otoritenin tayin ettiği işleri gerçekleştirdiği üretim alanıdır (Sennett, 2006/2013, sf. 76). Bu bağlamda otorite, ustalık becerileri sayesinde kazanılır. Böylece işlerin standartları belirlenir ve eğitim sağlanır (Sennett, 2006/2013, sf. 77).

Sennett (2006/2013), zanaat hakkında incelemelerini aktardığı Zanaatkar adlı kitabında, zanaatkarın atölyesindeki bilgi aktarımını da ele almıştır. Zanaatkar atölyesini kendine özgü biçimde yönetirken söze dökülmeyen bir bilgi taşır ve atölyesinde bu bilgi hüküm sürer. Usta öldükten sonra “bir araya getirdiği bütün ipuçları, hamleleri ve öngörülerini” taşıyan bilgisi yeniden oluşturulamaz (Sennett, 2006/2013, sf. 107). Yapılan işi sözlü olarak aktarmak ise daha zorlu bir durumdur. Sennett, bu durum için üç adet anlatım tekniğinden

bahsetmiştir. İlk teknik yapan kişinin deneyimine odaklanan, ustanın acemiliğindeki deneyimleri üzerinden hataları öngörerek yaptığı anlatımdır. İkinci teknik yapılanın etrafındaki koşullara ve hikâyeye dayandırılır. Üçüncü teknikle yapılan iş metaforlar üzerinden anlatılarak fizikselleştirilir (Sennett, 2006/2013, sf. 236-253). Atölye üretim mekânı olmakla birlikte, çırakların yetişmesiyle öğrenim mekanıdır. Bu nedenle atölye yalnızca üretim değil öğrenim, beceri kazanımı anlamını da taşır. Bu tezde; gününbirlik atölye terimi öğrenim etkinliğiyle tanımlanmış, ancak konu atölye kelimesinin özündeki mekan anlamı göz önünde bulundurularak incelenmiştir.

Atölye, uygulamalı bir yönlendirme ve kısa süreli olma eğiliminde olmak üzere resmi olarak düzenlenmiş olan bir eğitim etkinliğidir. Etkinlikte basit bir sunumla bilgi aktarılır; ancak katılımcılar bilgi birikiminden öte zihinsel veya fiziksel aktiviteye katılma eğilimindedir (Moon, 2005, sf. 681). Moon (2005) katılımcıların aktif katılım ve öğrenmesinin önemini vurgulayarak katılımcı odaklı atölye işleyişini savunmaktadır. Caffarella (2002) ise uzmanlıklarını paylaşan kolaylaştırıcılar olarak ele aldığı eğitmenlerin, öğretim ve değerlendirme tekniklerini iyi uygulamalarıyla öğrenmeyi geliştirdiklerini savunarak eğitmen odaklı yaklaşımı önermektedir. Her iki yaklaşımın ortak noktası hem eğitmenlerin hem katılımcıların atölye çalışmasına aktif bir biçimde dahil olmasıdır.

Eğitim stratejisi olarak atölyeler üzerine çalışmalar yapan Steinart (1992, sf. 127) atölyeleri, bilgilerin iletilmesi ve beceri edinmenin sağlanması için bir yaygın eğitim formatı olarak tanımlamıştır. Bu tanımda yaygın eğitim örgün eğitim dışı verilen formel eğitim anlamıyla kullanılmıştır. Steinart'a (2008, sf. 328) göre atölyeler, esnek doğaları ve aktif öğrenmeyi teşvik etmeleri nedeniyle popülerdir. Bellman ve Kelly'ye (1997) göre eğitmen ve katılımcıların atölye süresince değişikliklere karşı esnek davranabilmelerini sağlayacak biçimde kurgulanması gerektiğinden; planlama aşaması atölyenin en önemli kısmıdır. Esneklik, beklenmedik durumlara rağmen informal öğrenme ortamını koruyarak hedeflenen sonuca ulaşabilmek için önemlidir. Sanoff ve Mishchenko (2015, sf. 17) toplumsal sanat merkezleri üzerine çalışmalarında atölyeleri, katılımcıların sorunlar üzerine çalışırken birbirlerinden öğrendikleri planlanmış etkinlikler olarak tanımlamışlardır. Atölyeler katılımcıların ortak bir amacın etrafında, belirlenmiş yöntemlerin yardımıyla etkileşime geçmelerini sağlar (Sanoff ve Mishchenko, 2015, sf. 17).

Tasarım eğitimi başlığında değerlendirildiği üzere Bauhaus, tasarım eğitiminde uygulama

alışmalarına odaklanmıştır. Gropius'un (1919/2019, sf. 22) Bauhaus manifestosunda belirttiği gibi, Bauhaus tasarım eğitimini "ilkesel olarak atölye çalışmasının özü" üzerine kurgular. Bauhaus yapısının üç temel alanı; zanaat, resim ve teoridir. Bu temel alanlar atölye ortamında aktarılan bilgilerdir. Öğrencilerin; heykeltıraşlık, seramikilik, demircilik, tornacılık, marangozluk, dekorasyon ressamlığı, mozaikilik, ağaç oymacılığı, taş baskıcılığı, nakkaşlık, dokumacılık gibi zanaat dallarından birini okulun kendisine ait olan veya okulun sözleşmeli atölyelerinde öğrenmeleri beklenir (Gropius, 1919/2019). Bu atölyelerde, modeller el işiyle yapılıyor olsa da seri üretim yöntemleri ve sunduğu imkanlar da öğrenilir. Gropius (1919/2019, sf. 34), Bauhaus atölyelerini; "seri üretime uygun aşamaya getirilmiş, bugün için tipik olan eşyanın model olarak özenle hazırlandığı ve sürekli olarak iyileştirildiği birer laboratuvar" olarak tanımlar. Böylece geleneksel yöntemlerle sınırlı olmayan yeni bir zanaat atölyesi oluşturulmuştur. Endüstri ve zanaat arasındaki fark üretim araçlarından ziyade endüstrinin iş bölümü ve zanaatin iş bütünlüğu arasındadır; atölyeler fabrikalara yönelik çalışmalar yaratacaktır (Gropius, 1919/2019). Bauhaus atölyelerinin zanaat geleneği kaynaklı bir diğer temeli usta çırak ilişkileri üzerine kurulmuş olmasıdır. Bauhaus'da öğretmenler veya öğrenciler yerine ustalar, kalfalar ve çıraklar bulunmaktadır (Gropius, 1919/2019). Atölyelerdeki ustalar, her atölyenin alanında çalışan sanatçılar ve zanaatkarlardır. Bauhaus atölyelerinin ustalarının başlıca amaçları; bu eğitim ve öğretim ortamında oluşturulmuş olan yeni zanaat atölyelerinin hedefleri açısından önemlidir. Bu başlıca amaçlar Conrads'ın (1964/1991) listelediği üzere aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Öğrencilerin malzemeye yönelik el becerisini geliştirecek biçimlerin üretilmesi,
- Atölyenin yaratıcı, özgür ve disiplinli çalışma ortamına sahip olması,
- Öğrenciler ve ustalar arasındaki iş birliklerinin kurulması,
- Atölye ve kamu arasında açık bir ilişki oluşturulması,
- Öğrenciler ve ustalar arasındaki bağların iş dışı etkinliklerle güçlendirilmesi.

Conrads (1964/1991), atölyelerde sosyal ilişkilerin güçlendirilmesini ön plana çıkarmaktadır. Atölye içerisinde çalışma biçimi iletişimi, dolayısıyla özgür bir ortam sağlar. Tasarım süreci içinde özölemeyen birçok problemin gayrı resmi bir ortamda arkadaş sohbetleri esnasında özölebildiğini savunan İnceoğlu (1994), tasarım stüdyolarının bir fikir paylaşımı ortamı olmasının önemini vurgular. Atölyenin gayrı resmi yapısı, öğreten ve öğrenen arasındaki keskin hiyerarşiyi yeniden yapılandırarak esnek bir diyalog atmosferi oluşturur. Atölye içi ilişkiler kadar atölyelerle endüstri ve kamu arasındaki sosyal ilişkiler de vurgulanmaktadır (Conrads, 1964/1991). Bauhaus atölyelerinde yapılan üretimle

endüstriyle ilişki kurulmaktadır. Ancak bu ilişkiler yalnızca üretimle sınırlı tutulmayarak sosyal aktivitelerle desteklenmiştir. Endüstrinin yanı sıra atölye aracılığıyla kamuyla kurulan açık ilişkiler, toplumda tasarım bilincinin oluşturulması ve yaygınlaştırılmasına yöneliktir.

Uygulamalı eğitim etkinlikleri olarak atölyeler, tasarım eğitimi atölyelerinde olduğu gibi profesyonellerin yetiştirilmesinin yanında amatörlerin kendini yetiştirdiği bir ortam da sağlamaktadır. Atölyeler; konu sınırı olmayan, çeşitli biçimlerde planlanabilen, etkili bir kısa vadeli eğitim yöntemi sağlayan en önemli resmi olmayan öğrenme ortamlarından biridir (Brooks-Harris ve Stock-Ward, 1999). Profesyonel yetiştirmeye yönelik eğitimlerin yanında, atölye etkinlikleri belirli bir eğitime bağlı olmaksızın yapılandırılabilir. Bu sayede farklı arka planlara sahip kişiler öğrenme olanağına sahip olmaktadır.

3. TASARIMIN DEMOKRATİKLEŞMESİ VE İNFORMEL ÖĞRENME

Bu bölümde; tasarımın demokratikleşmesi ve informal öğrenme kavramları araştırılmıştır. Tasarımın demokratikleşmesine ilişkin ortaya çıkmış birçok tasarım akımı bulunmaktadır. Bu tezde tasarımın demokratikleşmesinden eklemlenen kuramlar yerine, demokratikleşme ilkesel bir yaklaşım olarak odağa alınmıştır. Tasarımın demokratikleşmesi kavramının anlaşılması için öncelikle demokrasi kavramı incelenmiştir. Bu konuda ortaya konmuş manifesto ışığında tasarımın demokratikleşmesi kavramı çerçevesinde ilkeler sıralanmış ve eğitimi demokratikleştiren önemli pratiklerden informal öğrenme kavramı araştırılmıştır.

3.1. Tasarımın Demokratikleşmesi

Demokrasi, Lincoln'nün tanımıyla halkın, halk tarafından, halk için yönetimidir (Kapani, 1978). Demokrasi kelimesi, Latince halk anlamına gelen demos ve otorite anlamına gelen kratos kelimelerinden türetilerek halkın otoritesini ifade etmektedir. Bilinen ilk demokratik uygulamanın, Atina şehir devletinde uygulanmaya başladığı görülür (Dahl, 1998/2019). Halk meclislerinde toplanan yurttaşlar önemli konulardaki kararları tartışıp oylamakta ve alınan kararlar yöneticiler tarafından uygulanmaktadır. Atina'da uygulanan demokrasi anlayışı, yurttaşlar (Citizen) arası eşitlik, özgürlük, hukuka ve adalete saygı ilkelerini taşır (Finley, 1973/2003; Held, 2006). Yabancıların, kadınların ve kölelerin yurttaş tanımına dahil edilmemesi nedeniyle modern demokrasiden uzak olsa da (Finley, 1973/2003); ideal yönetim standartlarına ulaşmak için başlangıç olan bir düşünce biçimi olarak görülebilir (Popper, 1945/2008). Vatandaş tanımı, vatandaşların temsil biçimi, karar alma süreci, kararı uygulayan yapı gibi pratik ayrışmalar sonucu doğrudan, temsili, müzakereci, liberal, marksist, liberal gibi birçok demokrasi kuramı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle demokratikleşmenin kavramsal çerçevesi; ortak demokrasi değerleri incelenerek oluşturulmuştur. Touraine (1994/2019), siyasal kurumlar bağlamında; yönetimin temel birey haklarına saygı duyması, yöneticiler ve siyasetlerinin toplumsal temsiliyeti ve hukuk temelli bir topluluğa aidiyet ilkelerinin temel olduğunu tespit etmiştir. Bireyin özgürlükleri konusunda Hayek (1976/1995), demokrasinin özgürlüklere ilişkin olduğunu ancak demokrasinin özgürlüklerin sınırlarından çok yöneticinin belirlenmesiyle ilgili olduğunu savunmuştur. Özgürlüklerin uygulanmasında bir diğer önemli konu yurttaşlar arasında eşit dağıtılmasının gerekliliğidir. Çoğunluğun kararına göre uygulanan yönetimlerin çoğunluk

kimliği dışındaki bireylerin de hakkına saygı göstermesi, haklarına ve özgürlüklerine karşı eşit tutum takınması önde gelen kurallardandır (Lipson, 1964). Oybirliği ile uygulanan kararlarda isteklerin ortaklaştığı noktada bütün toplumun kararı öne geçer hem bireyin hem toplumun istekleri yerine getirilmiş ve bireyin özgürlükleri korunmuş olur (Arsel, 1968). Demokrasi yönetim otoritesinin halk olduğu, halkın otoritesinin üzerinde ve dışında bir gücün bulunmadığı ve halkın tamamının ihtiyaç ve isteklerini tam olarak karşılayan bir yönetim yaklaşımıdır (Lijphart, 1988). Eşitlik ilkesiyle isteklerini aktarabilen yurttaşlar yönetime katılım olanağına sahip olur. Katılım ilkesiyle yönetimde temsil edilenler, yönetici seçmenin yanı sıra kamusal meseleler hakkında görüş belirtir, irade oluşturur ve karar verir (Schmidt, 2002). Vatandaşların katılımı, yöneticiler ve vatandaşların dahil olduğu bir görüş beyanı ortamı oluşturur. Müzakerecilik, bireylerin meseleler hakkında eşit koşullarda ve devamlı olarak muhakeme ve kamusal tartışmalarla demokratik yönetimin temelidir (Cohen, 1996/1999). Kişilerin doğru bilgiye ulaşması, yönetime doğru kararlarla dahil olabilmeleri için oldukça önemlidir. Demokrasi; kapsayıcı, özgür ve eşit seçim hakkı, farklı görüşleri temsil eden partiler arası rekabet, tüm yurttaşlar için bilgi edinme, muhalefet, koalisyon ve düşünce özgürlüğü, oy hakkı ve yöneticilerin seçimle belirlendiği bir yönetim biçimidir (Schmidt, 2002). Demokratik bir süreç, toplumun bağlayıcı kararlarına tabi olan tüm yetişkinler için etkili katılım ile oy eşitliği ve vatandaşlara yurttaşlık sorunlarını anlama fırsatları sağlamalı; aynı zamanda karar alma gündemine ilişkin konular üzerinde kontrol sahibi olmalarına izin vermelidir (Dahl, 1998/2019).

İncelenmiş olan yaklaşımların (Arsel, 1968; Dahl, 1998/2019; Sartori, 1987/1996; Schmidt, 2002; Touraine, 1994/2019) ışığında demokrasinin bir sistem olarak taşıdığı ilkeler belirlenmiştir. Tasarım süreci ve ürünler, tasarımda demokratikleşme bağlamında aşağıdaki kavramların ekseninde tartışılacaktır:

- Özgürlük,
- Eşitlik,
- Katılımcılık,
- Şeffaflık.

Tasarım eyleminin yalnızca yeni ürün üretmenin ötesinde, problem çözümüne dayalı bir düşünce sistemi olması nedeniyle tasarımın uygulanış biçimi toplumsal sorunlara ilişkilidir ve çözümünün parçası olabilme potansiyeline sahiptir. Bu duruma dikkat çeken tasarımcılar,

tasarımda demokrasi kavramını tartışmaya başlamışlardır. Tasarımda demokratikleşme, katılımcılık ilkesi ekseninde ortaya çıkmıştır. İşyerlerinin imkanlarının daha iyi hale getirilmesi için kullanıcıların sürece katılımıyla tasarımda demokratikleşme pratikleri ortaya çıkmış ve yaşamın diğer alanların da iyileştirilmesi için yaygınlaşmıştır (Björgvinsson, Ehn, ve Hillgren, 2010; Spinuzzi, 2004) Profesyonel tasarımcılar ve diğer aktörler arasında yeni ilişkilerin gerekliliği savunulmuş ve bu amaca yönelik çalışmalar yapılmıştır (Pacey, 1992; Papanek, 1985). Kullanıcının tasarım sürecine katılımı; ürünlerin kişiselleştirilmesi, kullanıcı ve ürün arasındaki bağın geliştirilmesi ve dolayısıyla ürünün yaşam döngüsünün uzatılıp sürdürülebilirliğinin artırılması açısından önemlidir (Bernabei ve Power, 2017).

Tasarımın demokratikleşmesine ilişkin, Manzini ve Margolin'in (2017) çalışmaları demokratikleşme ilkelerinin haritası olarak kullanılabilir. Manzini ve Margolin (2017) tasarımcıları demokrasi hakkında fikir paylaşım platformuna çağırdıkları açık mektuplarında demokrasi ve tasarım arasındaki ilişkiyi 4 temel açıdan ele alır:

- Demokrasinin tasarımı: Demokrasiye ilişkin kurumların ve demokratik süreçlerin iyileştirilmesi,
- Demokrasi için tasarım: Daha fazla insanın özellikle teknoloji kullanımıyla demokratik sürece katılabilmesini sağlamak,
- Demokraside tasarım: Eşitliği ve adaleti temin etmek üzere kurumlarda ulaşılabilirlik, açıklık ve şeffaflık oluşturmak,
- Demokrasi olarak tasarım: Katılımcı tasarım uygulamasıyla, çeşitli aktörlerin mevcut ve gelecek dünyamızı adil ve kapsayıcı bir biçimde şekillendirebilmesini sağlamak.

Demokratik ilkelerin tasarım sürecine uygulanmasının yanında; tasarım bilgisinin doğrudan üretime ilişkin olmayan alanlarda kullanımı, tasarım bilgisinin kamuya açılımı gibi pratikler de şeffaflık ve eşitlik ilkeleri bağlamında tasarımda demokratikleşme içerisinde değerlendirilir. Demokratik ilkelerle tasarım, fonksiyona odaklı yeni ürünlerin üretiminin merkeze alındığı anlayıştan tasarımla ilişkili tüm aktörlerin ihtiyaçlarına ve çevreye duyarlı hizmet, sistem ve çevresel yapıların geliştirilmesine aracılık eden bir süreç olarak ele alınır.

Demokrasi, siyasi bir yönetim biçimi olmanın ötesinde, "insan ilişkileri ve insan kişiliğinin gelişiminin geniş alanında yatan amaçları gerçekleştirmek için şimdiye kadar bulunmuş olan en iyi araçtır" (Dewey, 1939, sf. 138). Demokrasi tüm hayatı kapsayan bir yaklaşımdır;

demokrasi, bireylerin hayatını ve çevresini yaratıcı biçimde dönüştürmesiyle doğrudan ilgilidir. Bu doğrultuda, tasarımda demokratikleşme bağlamında tasarım bilgisinin tasarımcı kimliğine sahip insanlar dışında öğrenimi ve kullanımı sürecin iyileştirilmesi için önemlidir. Tasarım bilgisinin ulaşılabilir hale getirilmesi ve kitlelerde tasarım bilincinin oluşturulması tasarımın demokratikleşmesi ilkelerini sağlayıcı araçlardır.

3.2. İnfornel Öğrenme

Eğitim, sistemi itibariyle örgün (Formal) ve infornel (Informal) öğrenme olarak iki farklı yolla sağlanmaktadır. İnfornel eğitim hayat boyu öğrenmeyi kapsar ve bireye sosyal beceriler kazandırır; formel eğitim ise bireyin davranışlarında önceden planlanmış olan farklılıkları meydana getirirken bireyin gelecekteki ekonomik katılımına yönelik becerileri kazandırır (Sönmez, 2006). Türkçe literatürde *informal learning* kavramının karşılığı enformel, informal, infornel, gayri resmi ve resmi olmayan öğrenme olmak üzere farklı karşılıklarla kullanıldığı görülmektedir. Bu tezde Türk Dil Kurumu sözlüğünde yer alması nedeniyle infornel öğrenme çevirisi tercih edilmiştir. formel öğrenme üzerine yapılan çalışmalar daha çok olagelmesine karşın, infornel öğrenmenin önemi de dikkat çekmeye başlamıştır. İnfornel öğrenmenin önemini vurgulayan Jay Cross (2007, sf. 236) bu öğrenim biçimini öğrenenin yapmayı öğrenmesinin resmi olmayan, planlanmamış ve hazırlıksız yolu olarak tanımlamıştır. İnfornel öğrenme, dışarıdan empoze edilen eğitim ve öğretim kriterleri olmaksızın gerçekleştirilen anlayış, bilgi veya beceri arayışını içeren faaliyetlerdir (Livingstone, 2001, sf. 5). İnfornel öğrenme, eğitimin doğası gereği belirli kazanım hedeflerine sahip olmakla birlikte bu hedeflerin belirlenmesinde ve ulaşılmasında baskın rol öğrenene aittir.

Literatürde infornel ve örgün eğitimin alt türü olan yaygın (Non-formal) eğitim tanımlarında karışıklık görülebilmektedir. Yaygın eğitim örgün eğitimin bir parçası olarak resmi eğitim ortamlarının dışında gerçekleştirilen organize eğitim etkinlikleriyken; infornel eğitim süre kısıtından bağımsız devam eden bir süreçtir (Türkmen, 2010: 49). Bu tezde infornel öğrenim tanımlandığı üzere formel eğitimin çatısı altında olmayan öğrenim etkinlikleridir. Bu etkinliklerin hedef kazanımları eğitim kurgulanırken öngörülmektedir, ancak planlanması öğrencinin özgürlüğündedir. Öğrencinin bu hedefleri kazanımını bir denetleyici bulunmamaktadır. Öğrenim çıktılarının kısıtlayıcı olmaması ve denetleyici mekanizma bulunmaması, infornel öğrenimi örgün ve yaygın öğrenimden ayıran temel

farklardır. İnfornel öğrenim örgün eğitime bağı bulunmasa dahi, her iki yöntem de öğrenen için gereklidir. Mesleki eğitimin bütünlüğü, formel ve infornel ortamların birlikte ve paralel yürütölmesiyle sağlanır (Adıgüzel, 2012). İnfornel ortamların sağladığı mesleki ve sosyal kazanımlar kişinin kendini geliştirmesi için önemlidir.

İnfornel öğrenme; Batı eğitim anlayışında liberalizm, ilerlemecilik, hümanizm gibi akımlarla ilişkilendirilir (Merriam ve Bierema, 2014). Demokrasi ve eğitimi bir arada yorumlayan John Dewey (1966), bu ilkeler doğrultusunda 20. Yüzyıl'dan günümüze eğitim kuramlarını etkileyen deneyimsel öğrenme kuramını öne sürmüştür. Dewey (1966, sf. 36); geleneksel eğitimi "dökerek öğretmek, pasifçe özümseyerek öğrenmek" olarak betimlemiştir. Geleneksel anlayışa karşın öğrenme, öğrencilerin öğretilenlerle ilgili zihinlerinde anlamlar oluşturmaya bağı bir süreçtir (Dewey, 1966). Deneyimsel öğrenme modeline göre öğrenme, bireyin deneyimlerini temel alan, birbirinin üzerine inşa ettiğı deneyimlerinden öğrendiğı bir süreçtir. Öğrenenler hem zihinsel hem fiziksel olarak aktif bir biçimde katılım gösterir, sorgular, kendini ifade eder ve sosyal bağlantılar kurar. Deneyimsel öğrenme, "öğrencinin deneyimlerinden bilgi, beceri ve değer oluşturduğu süreçtir" (Jacobs 1999, sf. 51). Yapararak öğrenme olarak da adlandırılmış olan öğrenim modelini ortaya koyan Kolb (1984), öğrenenlerin somut deneyimlerine, yani deneyimlere dâhil olmaya ve insani durumlarla kişisel bir şekilde ilgilenmesine odaklanan bir deneyimsel süreç önermektedir. Bilgi, deneyimlerin kavranması ve dönüştürölmesinin birleşimiyle elde edilir (Kolb, 1984, sf. 41). Deneyimsel öğrenme modelinde, yalnızca öğrenenler değil öğretmenler de deneyimleyerek öğrenir; öğrencinin deneyim edinmelerini ve deneyimlerini gelecekte kullanacakları bilgi ve becerilere dönüştürmelerini sağlayarak öğrenim sürecinin kolaylaştırırlar (Dewey, 1966).

Deneyimsel öğrenme, formel ve infornel öğrenmeye yönelik öğrenciyi merkeze alan bir modeldir. Deneyimsel öğrenme modeliyle infornel öğrenme ortamlarında hem bireyin kendi deneyimi içinde hem de grupla çalışma esnasında paylaşılan deneyim oluşturularak öğrenme sağlanır. İnfornel öğrenme ortamları; sınıf, derslik gibi formel öğrenim ortamlarından farklılaşarak, öğrencilerin eğitim için yararlanabildiğı alternatif mekanlar olarak düzenlenmektedir (Chiles, 2015). Bu mekanların öncelikle çalışma gerekliliklerini karşılaması beklenmektedir. İnfornel öğrenim ortamının, esnek çalışmaya olanak tanınması, sosyalleşme ortamı sağlanması, birden çok aktiviteye adapte edilebilmesi gibi özellikleri ön plana çıkmaktadır.

İnformel öğrenme, sanayi devrimi öncesinde loncanın geleneksel çıraklığa desteği biçiminde uygulanmıştır (Collins ve Kapur, 2014). Zanaat atölyeleri, modern formel eğitim müfredatı öncesinde usta çırak ilişkileri ve deneyimsel öğrenmenin uygulandığı informal öğrenme örneklerindendir. Ancak “Atölye Kavramı” bölümünde değinilen iki temel durum geleneksel anlamda zanaat atölyelerinin öğrenim yapısını kendin yap atölyelerinin informal öğrenme yapısından farklılaştırmaktadır. Bunlardan ilki lonca teşkilatlarının çıraklık eğitimini düzenleyen ve denetleyen bir mekanizma olmasıdır. Atölyenin usta çırak ilişkisinin dışında bulunan bu mekanizma çırağın sahip olması gereken becerileri belirler ve bu becerileri kazanmış olup olmadığını kontrol eder. İkinci durum geleneksel zanaat atölyelerinin belirli ve kapsamlı bir meslek kazanımını hedefleyen öğrenim planına sahip olmasıdır. Bu tezde anılan atölyeler usta çırak öğretiminde beklenen mesleki çıktılar olmaksızın kişilere kendi deneyimleriyle öğrenim imkânı sunmaktadır. Bu sayede atölyenin içeriği olan üretim ve öğrenim deneyimine ilgili olan herkes ulaşabilmektedir.

3.3. Kendin Yap Akımı

Kendin yap (Do It Yourself) davranışlarının bir terim olarak kullanımının 1950’li yıllarda ortaya çıktığı söylenebilir (Atkinson, 2006; Goldstein, 1998; Smith, 2008). 2. Dünya Savaşı sonrası kaynak yetersizliği, işçilik ücretlerinin yükselişi ve ev dekorasyonu trendi Kendin yap projelerinin yükselişini sağlamıştır. Kendin yap, ortaya çıktığında ev onarım ve geliştirme ağırlıklı projeleri tanımlarken, zaman içinde geniş bir üretim alanını ifade etmeye başlamıştır. Kendin yap içeriğine sahip projelerin ortaya çıkışının 1800’lere kadar takip edilebileceğini savunan Gelber (1999); Kendin yap etkinliklerini belirli aktivitelerle sınırlandırmaksızın üretken serbest zaman etkinliği olarak tanımlamaktadır. Kendin yap, nesneleri uzmanların veya profesyonellerin doğrudan yardımı olmadan oluşturma, değiştirme veya onarma yöntemidir (Wolf ve McQuitty 2011: 154). Melchionne (1999: 247); kendin yap etkinliklerini tüketicilerin yarı mamul malzemeleri kullanarak, genellikle piyasada bulunan ürünlerden hareketle yarattıkları kendi tasarımlarını üretmeleri olarak ele alır. Kendin yap teriminin birçok dilde karşılığı; kaynak yetersizliğinden doğan sorunları çözmek için yapılan yenilikçi ürün ve sistem üretim aktiviteleridir (Majumdar, Banerjee, Diehl ve van Engelen, 2019: 613).

Kendin yap ve üretmen aktiviteleri; üretilen ürün ve sistem, üretim motivasyonu, bireysel ve toplumsal kazanımlar gibi birçok kapsamda incelenmiştir. Kendin yap, özünde bireylere

kendileri üretme ve başkalarının ürettiğini tüketme arasındaki seçim özgürlüğünü veren bir etkinliktir (Busch, 2015: 20). Kendin yap etkinlikleriyle bireyler; tüketici rolünden üretici rolüne geçiş yapma özgürlüğüne sahip olmaktadır. Bireylerin sanayileşme sonrası dönemde pasif tüketicilerden aktif üreten tüketicilere dönüştüğü teziyle Toffler (1980), üreten tüketici (Prosumer) kavramını ortaya koymuştur. Üreten tüketici; satın alabileceği ürün ve hizmetlerin bir kısmını kendi tüketimine yönelik olarak üreten bireyi ifade eder. (Toffler, 1980; Kotler, 1986; Ritzer, 2010). Toffler (1980), üretimi amacına göre sınıflandırarak alışveriş için üretim ve kullanım amacıyla üretim olarak adlandırmıştır. Sanayileşme sırasında bu iki üretim pratiği ayrılmış ve alışveriş için üretim artmıştır. Sanayileşme sonrası dönemde, alışveriş ve kullanım amaçlarıyla yapılan üretimleri bağdaştıran yeni ilişkiler kurulmuş; üretici ve tüketici arasındaki çizgi belirsizleşmiştir. Bu sınıflandırmaya karşın Ritzer (2010), tüm üretim eylemlerinin tüketim ve tüm tüketim eylemlerinin üretim içerdiğini ve bunların toplumsal bir davranış olduğunu öne sürerek üreten tüketim toplumu tezini öne sürmüştür. Üretmen bireyler bireysel kullanımları için üretim yapmanın ötesinde, kolektif bir üretim, öğrenim ve paylaşım ortamı oluşturmaktadırlar. Üreten tüketiciye özgü davranışlardan biri internetin yükselmesiyle oluşan katılımcı web kültürüne katkıda bulunmasıdır (Ritzer, Dean ve Jurgenson 2012). Kullanıcıların paylaşım yaparak içeriğini oluşturduğu katılımcı web siteleri, Kendin Yap aktivitelerinin paylaşımı ve bu paylaşımlar etrafında bir Kendin Yap komünitesi oluşmasında önemli bir role sahiptir. Katılımcı web platformlarında bir araya gelmiş olan bireylerin oluşturduğu bilgi ve deneyim paylaşım ağları, üretim kültürünün oluşumunda ve devamlılığında pay sahibi olmuştur.

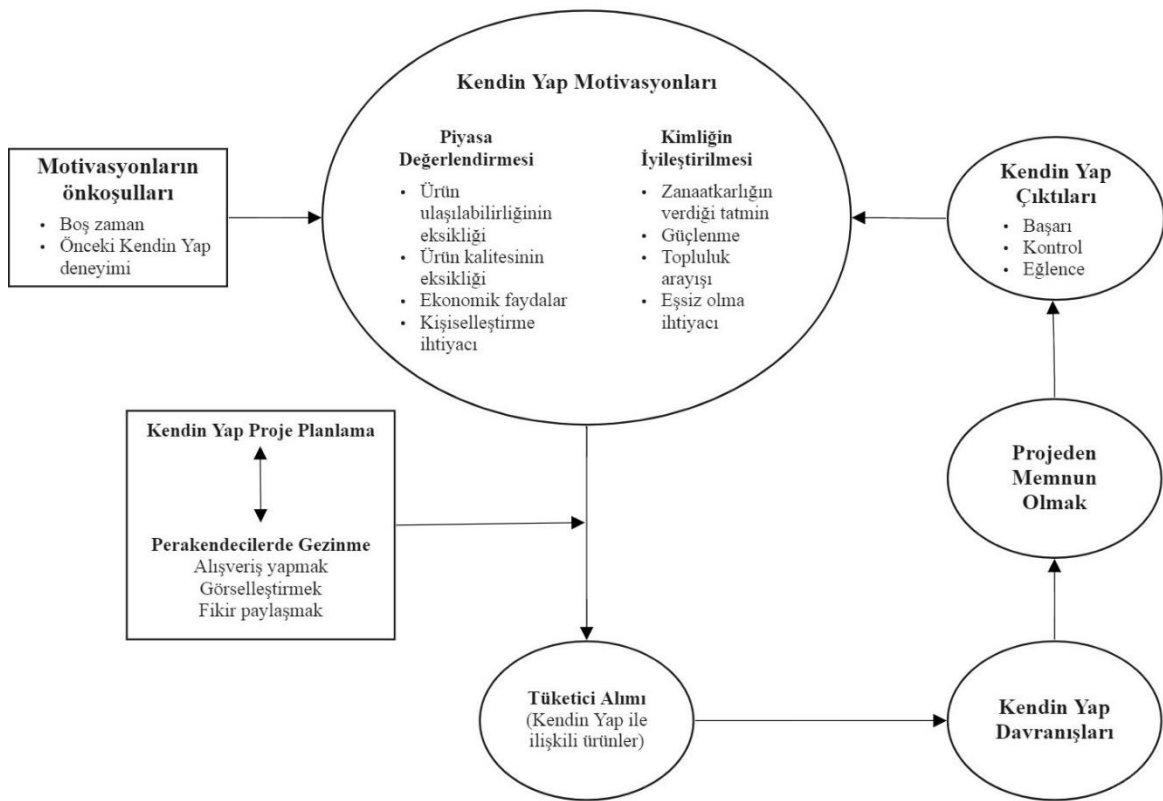
Yaygınlaşan yeni teknolojik imkanlar sayesinde Kendin Yap felsefesini taşıyan üreten tüketiciler Üreten Hareketi'ni (Maker Movement) oluşturmuşlardır. Üreten hareketinin ortak eylemi olan üretmek (Make), fiziksel veya sanal nesneleri düşünen, tasarlayan ve üreten insanları içeren geniş bir etkinliktir (Blikstein, 2014/2019). Üretmen etkinlikleri eğlence veya fayda sağlama amacıyla malzemelerin tasarlanması, oluşturulması, değiştirilmesi, yeniden kullanılmasıyla; kullanılabilir, etkileşime girilebilecek veya gösterilebilecek bir tür ürün üretmeye yönelik faaliyetlerdir (Martin, 2015). Üreten Hareketi'nin başlangıcı 2005 yılında yayınlanmaya başlanan Make Magazine ve 2006 yılında düzenlenmiş olan ilk Maker Faire etkinliğine kadar takip edilebilir (Dougherty, 2012). Make Magazine ve Maker Faire kurucusu Dougherty (2012) üretmen hareketinin düşünce yapısını; yarışma yerine paylaşım, maddi kazanç yerine beceri kazanımı, ezberlenmiş bilgi yerine kazanılmış deneyim olarak betimlemiştir. Üretenler; üretim, problem çözme, keşfetme ve öğrendiklerini paylaşma

motivasyonları ile boş zamanlarında tasarlayıp üreten bireylerdir (Kalil, 2013: 12). Pek çok üreten hobici, meraklı ya da öğrenci olan amatörlerdir ama aynı zamanda inovasyon yaratarak toplumda değer üretirler; dahası üretmenlerin bir kısmı girişimci olup şirket kurar (Maker Media, 2004). Üretmen Hareketi, Kendin Yap akımından dijital tekniklerin kullanımı üzerinden ayrıştırılarak üç karakteristik özellikte toplanmaktadır: (1) Yeni ürün tasarımı ve prototipleri için dijital masaüstü araçlarının kullanımı, (2) tasarım paylaşımıyla çevrimiçi topluluklarda başkalarıyla işbirliği yapma kültürü ve (3) isteyen herkesin tasarımlarını ticari üretim hizmetlerine gönderip masaüstündeki kadar kolay üretebilmelerini sağlayan ortak tasarım dosya standartlarının kullanımı (Anderson, 2012: 21). Bu ayrışma; yeni teknolojilerin ve teknolojik beceri kazanımının demokratikleşmesi üzerinden bulunması nedeniyle üreten hareketi üretmenleri ve kendin yap üretmenleri arasında ilgi alanı farklılıkları yaratmaktadır. Ancak bu kişiler özellikle internetin öğrenim ve paylaşım ağları üzerinden ortak kendin yap kültürünü oluşturabilmektedir.

Atölyeler, üretmen kültüründe önemli bir yere sahiptir. Ortak üretim mekanları olan üreten mekanları üretmen kültürünün önemli bileşenlerinden biridir (Dougherty, 2012; Gershenfeld, 2005). Üreten alanları (Makerspace, hackerspace); bireylerin sanat, bilim ve mühendislik alanlarında fikirleri keşfetmek, teknik becerileri öğrenmek ve yeni ürünler oluşturmak için dijital ve fiziksel üretim teknolojilerini harmanladığı yaratıcı üretim mekanlarıdır (Sheridan vd, 2014). İlki Gershenfeld tarafından 2001'de MIT'de kurulan fablablar, neredeyse her şeyi üretmek amacıyla kurulmuş, birkaç farklı ölçekte ve çeşitli malzemelerde üretimi kapsayan bilgisayar destekli üretim araçlarıyla donatılmış mekanlardır (Gershenfeld, 2005). Üreten alanları ise tipik olarak teknik ve ev ekonomisi sınıfları, sanat stüdyoları ve bilim laboratuvarlarının olanaklarına sahiptir (Dougherty, 2013). Fablab, fabrikasyon laboratuvarı (Fabrication laboratory) olarak, dijital fabrikasyon araçlarının bulunmasıyla; üreten alanları ise sundukları araçların ötesinde bireyler arası bilgi ve deneyim aktarımı sağlamasıyla ön plana çıkar. Bilgi paylaşımı ve bireyler arası öğrenme; üretmenlerin üretimlerini gerçekleştirmeleri, sosyalleşmeleri ve kolektif bir biçimde yenilikler üretmeleri için önemlidir. Bu alanlarda Kendin Yap etkinliklerinin artışı, üretenlerin projelerini diğer üretenlere de ilham verecek şekilde çevrimiçi paylaşmasıyla verimli bir döngü oluşturur (Frauenfelder, 2010). Müze, kütüphane, okul, bağımsız mekân gibi birçok alanlar hem bağımsız üretenler için üretim olanakları oluşturmakta, hem de günlük atölye ve devamlı kurslara ev sahipliği yaparak üretim bilgisinin yaygınlaşması ve üreten topluluklarının oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Üretmen kültürünün atölyeleri;

geçici etkinliklerde geleneksel atölye tanımına uygun olarak usta çırak eğitimini sağlamakla birlikte, herkesin kendine özgü uzmanlığını aktardığı bir bilgi paylaşım ortamı sağlamaktadır.

Kişilerin kendin yap üretimleri ve beceri kazanımları kendin yapa yönelim nedenleriyle biçimlenmektedir. Literatürde kendin yap motivasyonlarına yönelik Wolf ve McQuitty (2011) tarafından oluşturulan kendin yap davranışlarının motivasyon ve çıktıların kavramsal model çalışması bulunmaktadır (Resim 3.1).

Resim 3.1: Kendin yap davranışlarının motivasyonları ve sonuçlarının kavramsal bir modeli (Wolf ve McQuitty, 2011)

Wolf ve McQuitty'nin (2011) kavramsal modeline göre kendin yap davranışlarının motivasyonları piyasa değerlendirmesi ve kimliğin iyileştirilmesi başlıklarında toplanmıştır. Piyasaya yönelik kendin yap motivasyonları; üretilen ürünün ulaşılabilirliğinin eksikliği, ürün kalitesinin yetersizliği, üretimden sağlanan ekonomik faydalar ve kişiselleştirme ihtiyacıdır (Wolf ve McQuitty, 2011). Ekonomik fayda motivasyonları, ürün için harcanan maliyetin azaltılması veya üretilenlerin satışının yapılarak maddi kazanç sağlamaktır. Kimliğe yönelik motivasyonlar; zanaatkarlığın verdiği tatmin, güçlenme, topluluk arayışı ve

eşsiz olma ihtiyacıdır (Wolf ve McQuitty, 2011). Belirli bir alanı hobi olarak benimsemek veya farklı alanlarda üretim halinde olmak, üretme eylemini kimliğin bir parçası haline getirir. Kendin yap etkinliklerinin önemli bir parçası olan bilginin ve üretimin paylaşımı, aynı ilgiye sahip insanların topluluk oluşturmalarını sağlamaktadır. Belirli bir topluluğa aidiyetin yanında, kişilerin kendine özgü zevk ve ihtiyaçlarına yönelik üretim yapmaya yönelmesi eşsiz olma ihtiyacının bir sonucudur. Norton, Mochon ve Ariely (2012), araştırmalarında katılımcılarına kendin yap kitini birleştirip; kendilerinin ve diğer katılımcıların çalışmaları için ücret belirlemelerini istemişlerdir. Kullanıcılar hazır kit olarak yapım şemasını takip ederek ürettikleri ürünleri, kullanılabilir duruma getirme sırasında bu ürüne karşı duygusal bir bağ da geliştirmektedir. Kullanıcıların ürünle kurdukları bağ, ürünün kullanımının Araştırmanın tüm katılımcıları, kendi çalışmaları için önemli ölçüde daha fazla ödeme yapmaya istekli olmuşlar; üstelik kendi çalışmalarını uzmanların çalışmalarına tercih etmişlerdir. Bu araştırmayla birlikte, bireylerin bir dereceye kadar kendi emeklerini harcadıkları ürünlere olduğundan fazla değer verme durumlarını “Ikea etkisi” olarak adlandırmışlardır. Ikea etkisi kullanıcı emeğinin ürün değerini artırması olarak kendin yap ürünlerinde bir etken olarak kendini gösterir. Norton, Mochon ve Ariely’nin (2012) araştırmasında katılımcıların kullandığı kendin yap kitleri, kendin yap akımı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Kendin yap akımının başlangıcından itibaren görülebilecek olan hazır kendin yap kitleriyle gerçekleştirilen kendin yap aktivitelerinin yaratıcı değeri ve üretim becerisi düşüktür (Atkinson, 2006: 3). Bu nedenle kendin yap kitleriyle gerçekleştirilen aktiviteler bu tezde araştırma alanı dışında tutulmuştur.

Atölyeler kişisel deneyimin ötesinde iletişime dayalı bir öğrenim deneyimi sağlar. Kendin yap topluluklarında yapılan araştırma (Kuznetsov ve Paulos, 2010), yöntem ve fikirlerin yayılmasının temel sürecini soru sormak ve yanıtlamak olarak ortaya koymaktadır. Atölyelerin eğitmen-katılımcı ve katılımcı-katılımcı arasında diyalog geliştirmesi, kendin yap becerilerinin öğrenimi için uygun bir ortam oluşturmaktadır. Steinert, (1992: 127) çalıştay kavramına daha yakın bir atölye pratiğini ele alarak katılımcıların pasif dinleyici olması sorununa çözüm önerileri sunmuştur. Aktif katılımın sağlanmasına yönelik önerilen bu çözümler aynı zamanda kendin yap atölyelerini kapsayıcı niteliktedir. Etkili atölye çalışması için; katılımcıların ihtiyaç ve beklentilerinin anlaşılması, katılımcıların aktif davranışları için yüreklendirilip problemlere kendi çözümlerini getirmelerine izin verilmesi, katılımcıların rahat hissedeceği bir ortam sağlanması, yetişkinlerin öğrenmesine özgü prensiplerin uygulanması tavsiyeleri sunulmuştur (Steinert, 1992).

Profesyonel düzeydeki dijital tekniklerin erişilebilirlik ve kullanılabilirlik bakımından demokratikleşmesi, üretmenlerin neredeyse her şeyi yaratmasını sağlamıştır (Gershenfeld, 2005). Her şeyi yaratıyor olma durumu tasarım etkinliği olmakla birlikte, profesyonel tasarım pratiklerinden ayrılmaktadır. Kendin yap etkinlikleri ve tasarım ilişkisini araştıran Atkinson (2006), tasarım ve kendin yap etkinlikleri karşılaştırmasında temel farkları aşağıdaki gibi sıralamıştır: (1) Tasarım profesyonel, kendin yap amatördür. (2) Tasarım tanımlı bir tasarım-üretim-tüketim döngüsünün parçasıdır. Kendin yap, kendini gerçekleştiren ve yöneten daha demokratik bir tasarım ve üretim sürecidir. (3) Tasarım firma etkinliği olduğundan her seviyede kullanıcıya hitap eder. Kendin yap bireysel etkinlik olmasıyla genellikle üretenin kendine yani son kullanıcıya yöneliktir.

Kendin Yap felsefesi, bireylerin üretime katılım ve becerinin öğrenimi bilincinin yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur. Kendin yap, tasarımın demokratikleşmesini savunan ve sağlayan bir etik yaklaşıma sahiptir (Smith, 2008). Tüketici rollerinin değişimi, internet ve masaüstü üretimin gelişimi tasarımın demokratikleşmesi ile karşılıklı ilişki içindedir. Atkinson (2006: 5-6); kendin yap hareketinin demokratikleştiren bir araç olmasının nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

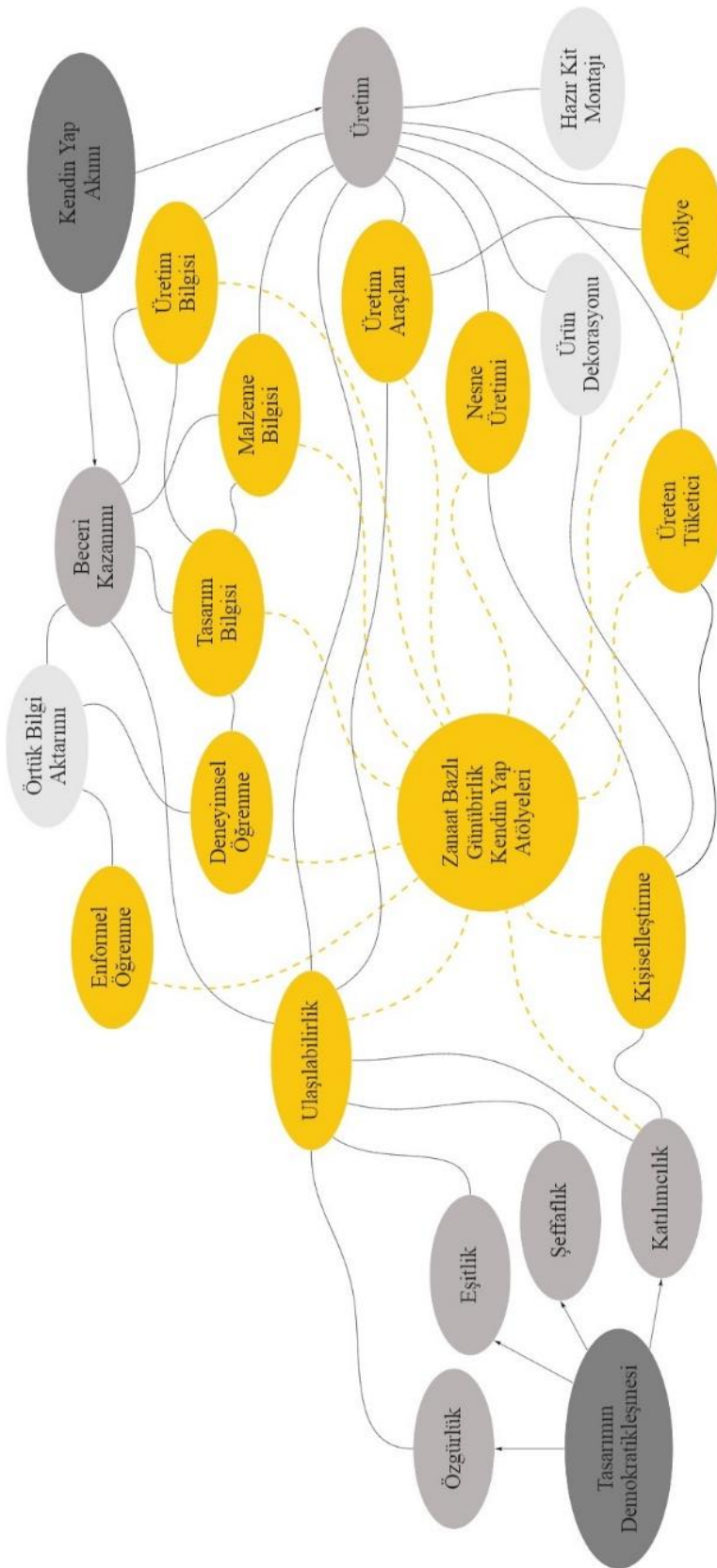
- Bireylere kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme becerisini ve bağımsızlığını kazandırır.
- Bireyin profesyonel yardım alma zorunluluğunu ortadan kaldırır.
- Modern tasarım ilkelerinin daha geniş bir tabana yayılmasını ve benimsenmesini teşvik eder.
- Bireylerin çevrelerinde ve kimliklerinde yarattıkları anlamı daha kişisel hale getirmelerine olanak sunar.
- Toplumsal cinsiyete veya ait olunan sınıfa dayalı aktiviteleri herkese açık hale getirir.

Atkinson (2006) modern tasarım ilkelerinin benimsenmesini; kendin yap ev geliştirme el kitapları sayesinde kişilerin Corbusier mimarisinin daha sağlıklı ortamlar sağlayan fikirlerini evlerine uygulayabilmeleri ile örneklemiştir. Başlangıçta ev dekorasyonu uygulamalarıyla ön plana çıkan kendin yap, tasarım düşüncesi ve teknik uygulama olmak üzere iki aşamada demokratikleşmeye katkıda bulunmaktadır. İlk aşama olan tasarımcının düşüncesinin aktarılması; uzmanın örtük tasarım bilgisiyle kurguladığı çözümlerin bu bilgiye sahip olmayanlar tarafından erişimine açılmasını sağlar. Bu aşamada uzmanın örtük bilgisinin

aktarımı yerine örtük bilginin sonucu olarak üretilen çözüm üretmenlere aktarılmaktadır. İkinci aşama olan teknik uygulamada, uzmanlık bilgisi olan yapımla ilgili alet kullanımı ve yapım aşamaları aktarılır. Bunların sayesinde üretmenler, tasarım ve yapım alanındaki uzmanlara bağımlı olmaksızın üretim yapabilmektedir. Bu aşamada teknik araçların kullanımı gibi bilgiler açık bilgi olarak aktarılmakla birlikte, elde edilen sonucun kalitesi için teknik uzmanlık gerekebilmektedir. Tasarım ve teknik bilgiyi üretmenlere sunan kendin yap kaynakları kişileri yönlendirirken; aynı zamanda tüketime karşı sürdürülebilir bir yaşam tarzına erişim için gereken bilgileri aktarmaktadır (Scott, 2008). Üretim bilgisi için ulaşılabilir kaynaklar yalnızca üretim değil aynı zamanda kişisel kullanıma yönelik nesnelerin üretildiği, kişiselleştirildiği, onarıldığı sürdürülebilir davranışların öğrenimini sağlamaktadır. Kendin yap felsefesini benimseyerek tasarımın temel prensiplerini herkese açık bilgiye dönüştürmeyi hedefleyen Lupton (2006), profesyonel tasarımcı olmasa da herkesin kendi yaşamı için tasarlayabilmesi gerektiğini savunmuştur. Kendin yap etkinlikleri, özellikle 1960'lı yıllardan 1970'li yılların sonuna kadar tüketim kültürüne karşı duruşu temsil etmiştir. 1960'lardan itibaren kendin yap aktivitelerinin bir kısmı; parçaların belirli bir şemaya göre monte edilmesiyle üretim yapılan ve üretenin becerisinin azaldığı aktiviteler olarak gelişmiştir (Atkinson, 2006). Kendin yap üretimlerinin bu yapısı nedeniyle, kendin yap aktivitelerinin de demokratikleştiren üretim felsefesinin yerini lüks tüketimine bıraktığını savunanlar bulunmaktadır (Baudrillard, 1997/2017; Carelli, Bianchini ve Arquilla, 2014). Ancak bulunduğu dönemin sosyal ve politik ortamıyla karşılıklı ilişki içindeki kendin yap etiği, ilerleyen yıllarda toplumsal olaylarla dönüşüme uğramış olsa da kendin yap felsefesi demokratikleşmeyle sıkı bir ilişki içinde olmaya devam etmektedir.

2. ve 3. bölümde ele alınan kavramlar olan tasarım bilgisinin aktarımı, tasarımda demokratikleşme, kendin yap akımı, deneyimsel öğrenme, informel öğrenme ve bu kavramların zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyeleri ile ilişkileri Resim 3.2'de görselleştirilmiştir. Zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerine doğrudan bağlı kavramlar renkli arka planla vurgulanmıştır. Ana kavramlar ve bu kavramların araştırma konusuyla ilişkili olarak ortaya çıkarılan alt kavramları grinin tonlarıyla derecelendirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular kavramsal haritada kurgulanan ilişkiler üzerinden ele alınmıştır. Zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyeleri ele alınırken, tasarım bilgisinin aktarımı için kendin yap akımı ve tasarımın demokratikleşmesi kavramları iki ana başlık olarak açılmıştır. Tasarımın demokratikleşmesi başlığının alt başlıkları özgürlük, eşitlik, şeffaflık ve katılımcılıktır. Bu alt başlıklara bağlı olarak tasarım pratikleri açısından temel

alınan iki kavram ise ulaşılabilirlik ve kişiselleştirme olmuştur. Kendin yap akımı başlığı beceri kazanımı ve üretim olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir. Üretim başlığı üretim araçları, nesne üretimi, ürün dekorasyonu, üreten tüketici, atölye ve hazır kit montajı kavramları ile ayrışır. Beceri kazanımı başlığı örtük bilgi aktarımı altında enformel öğrenme ve deneyimsel öğrenme kavramlarıyla ayrışır. Üretimin alt kavramları olan tasarım bilgisi, üretim bilgisi ve malzeme bilgisi; beceri kazanımının konusu olan bilgi türleridir. Tasarımda demokratikleşmeyle ilişkilendirilmiş olan ulaşılabilirlik, günübürlük atölyelerin kişilere sağladığı erişim açısından beceri kazanımı ve üretimle bağlantılıdır. Kişiselleştirme kavramı üreten tüketici, ürün dekorasyonu ve nesne üretimi kavramları aracılığıyla kişinin üretimiyle ilişkilendirilmiştir. Zanaat bazlı günübürlük kendin yap atölyelerinin doğrudan ilişkili olduğu kavramlar; demokratikleşme altında ulaşılabilirlik ve kişiselleştirme, kendin yap üretimi altında üreten tüketici, atölye, nesne üretimi ve üretim araçları, kendin yap beceri kazanımı altında enformel öğrenme ve deneyimsel öğrenme, beceri kazanımı ve üretimin ortak noktası olarak tasarım bilgisi, malzeme bilgisi ve üretim bilgisidir.

Resim 3.2: Kavram haritası

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Bu tezde gününbirlik kendin yap atölyeleri, eğitmen ve katılımcılarının üretim ve tasarım deneyimleri odağında incelenmiştir. Araştırma literatür aşaması, atölyelerin gözlemlenmesi, atölye paydaşlarıyla görüşmeler ve görüşmelerde toplanan verilerin içerik analizi olmak üzere 4 aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle literatür araştırması doğrultusunda atölyeler gözlemlenerek üretim ve tasarımla ilişkili etkinliklerin karakteristiği ortaya çıkarılmış; zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri tanımlanmıştır. Zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri olarak tanımlanan etkinlikler gözlemlenmiştir. Gözlem aşamasında elde edilen veriler ışığında atölye eğitmen ve katılımcılarının örneklem grupları oluşturulmuştur.

Araştırmanın katılımcılardan veri toplama aşamasında Covid-19 pandemisi ortaya çıkmıştır. Covid-19 pandemisinin yarattığı belirsiz koşullar ve karantina durumundan dolayı araştırmanın başlangıcında planlanan takvim ve yöntemlerin değiştirilmesi gerekmiştir. Araştırmanın başlangıcında atölyelerde saha araştırması yapılması ve atölye paydaşlarıyla yüz yüze yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatların gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Pandeminin gerektirdiği sağlık koşulları nedeniyle eğitmenlerle mülakatlar yüz yüze gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle mülakatlar iki aşamalı planlanmıştır. İlk aşamada Temmuz-Kasım 2020 döneminde, atölye eğitmenleri ile çevrimiçi ve telefon üzerinden yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. 6 adet eğitmenin ses kaydı alınıp deşifre edilmiş, 7 eğitmenle görüşme esnasında not tutulmuştur. Yapılan mülakatlara katılım için iletişime geçilen 62 atölye arasından olumlu dönüş yapan Ankara, İstanbul illerinden 13 atölyeyle görüşülmüştür. Örneklem grubu alınan geri dönüşlere göre düzenlenmiş ve toplanan veriler gözlem aşamasında elde edilen verilerle birlikte analiz edilmiştir. Düzenlenen atölyeler çoğunlukla Atölyelerin Düzenlendiği İşletmeler başlığında ele alınan odağı üretim olan işletmeler grubunda olmakla birlikte, araştırmada görüşülmüş olan 13 eğitmenin 10'u bu atölye türüne sahiptir. Seramik dalında düzenlenen atölye sayısının diğer zanaat dallarına göre yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden 13 eğitmenin 9'u seramik zanaat dalında atölye düzenlemektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasında ise atölye katılımcılarından veri toplanmıştır. Katıldıkları atölye özelliklerinin tanımlı olması amacıyla araştırmada görüşülmüş olan eğitmenlerin

aracılığıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Fiziksel temasın az ve kontrollü tutulması, kapalı alanda uzun süre kalınmaması ve elden ele kâğıdın verilmemesi gereklilikleri göz önünde bulundurulmuştur. Bu doğrultuda katılımcılara yönelik yapılandırılmış sorular hazırlanarak internet üzerinden anket olarak iletilmiştir ve Kasım-Aralık 2020 döneminde geri dönüşler alınmıştır. Anketler yazılı biçimde uygulanmış ve kaydedilmiştir. Katılımcılara anketi ileten 2 eğitmenin de seramik atölyesi veriyor olması ve dönüş yapan katılımcıların eğitim ve mesleki arka planlarının kontrol edilememesi kısıtlılıkları yaşanmıştır. Analiz aşamasında bu kısıtlılıklar göz önünde bulundurulmuştur.

4.1. Günübirlık Atölyelerin Tanımlanması

Tez dahilinde ele alınacak etkinlikleri tanımlamak için günübirlık atölyelerin sınıflandırılması amacıyla çizelge oluşturulmuştur (Çizelge 4.1).

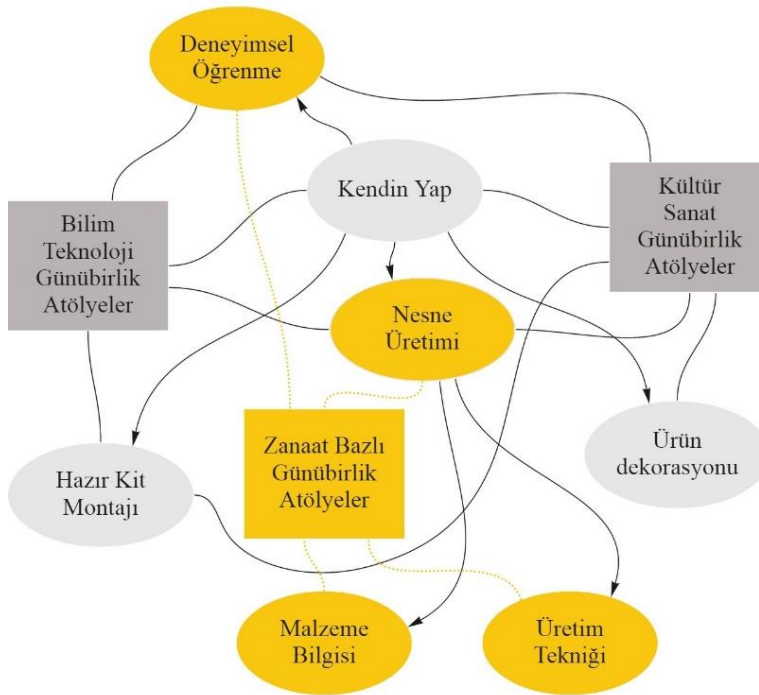
Çizelge 4.1. Günübirlık atölyelerin sınıflandırılması

Günübirlık Atölyeler		
Bilim Teknoloji Atölyeleri	Zanaat Bazlı Atölyeler	Kültür Sanat Atölyeleri
• Yazılım • Robotik • Bilgisayar Destekli Çizim • Bilgisayar Destekli Baskı	• Seramik Biçimlendirme • Tekstil İşleme • Kâğıt Hamuru Biçimlendirme • Ahşap İşleme • Keçecilik • Deri İşleme • Değerli Maden İşleme • Cam İşleme • Doğal Taş İşleme	• Plastik Sanatlar • Süsleme Sanatları • Fotoğraf • Sinema • Gastronomi • Dil • Sanat Tarihi • Drama • Müzik • Edebiyat

Bu tez kapsamında günübirlık atölyeler 3 temel başlıkta ele alınmıştır: Bilim teknoloji atölyeleri, zanaat bazlı atölyeler ve kültür sanat atölyeleri. Bu etkinliklerin tümü uygulamalı etkinliklerdir. Bu alanların altında gerçekleştirilen seminer, panel gibi etkinlikler atölye yapısından uzaklaştığı için değerlendirilmemiştir. Aynı biçimde mesleki atölye etkinlikleri Atölye Kavramı bölümünde tanımlandığı üzere çalıştay olarak ayrıldıklarından çizelgeye alınmamıştır. Bilim teknoloji etkinlikleri üretmen akımı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bunlara örnek olarak kodlama ve robotik atölyeleri verilebilir. Kültür sanat atölyeleri belirli bir kültür veya sanat dalına ilişkin bilginin aktarımına yönelik, yaygın biçimde düzenlenen ve geniş bir ilgi alanı yelpazesine sahip etkinliklerdir. Bu alandaki atölyelere resim, heykel

atölyeleri örnektir. Zanaat bilgisinin aktarımı, malzeme bilgisi ve üretim tekniklerinin deneyimsel öğrenmeyle aktarılarak üretimdir (Sennett, 2006/2013). Üretim tekniği ve malzeme bilgisinin deneyimsel öğrenmeyle aktarıldığı ve nesne üretimiyle sonuçlanan atölyeler zanaat bazlı atölyeler olarak adlandırılmıştır.

Günübirlik atölyelerin ayrıştırılmış olduğu zanaat bazlı atölyeler, bilim teknoloji atölyeleri ve sanat atölyeleri; Resim 4.1’de gösterildiği üzere kendin yap ve deneyimsel öğrenme kavramlarında ortaklaşmaktadır. Resim 4.1’de araştırma alanı ve doğrudan bağlantılı olduğu kavramlar sarı renkli, günübirlik atölye sınıfları koyu gri ve bağlı kavramları açık gri ile kodlanmıştır. Atölyeler kendin yap akımının üretim pratikleri olan nesne üretimi, ürün dekorasyonu ve hazır kit montajını içerir.

Resim 4.1. Günübirlik atölyelerin ayrımları

Bu türlerin arasındaki ayrışmalar, atölyelerin iş akışları ve atölye çıktıları üzerinden belirlenmiştir. Bu tezde atölyelerin iş akışı tanımı; başlangıçtan sonucun elde edilmesine kadar atölye sürecinin adımlarını ifade etmek için kullanılmıştır. Bilim teknoloji etkinliklerinin iş akışları; belirli bir bilimsel deneyin gerçekleştirilmesi, teknolojik araçların kullanımıyla nesne üretimi, belirli teknolojik nesnelerin şemalara göre parça birleştirilip bilgisayarda müdahale edilerek oluşturulması, teknolojik araç kullanım bilgisinin aktarımı biçimlerinde görülebilmektedir. Kültür sanat etkinliklerinin iş akışları; belirli bir sanat

eserinin reproduksiyonu, bir sanatçının stilinin uyarlaması, bir sanat akımının veya bir sanat tekniği bilgisinin aktarımı ve özgün biçimde uygulanması biçimlerinde görülebilmektedir. Zanaat bazlı atölyelerin iş akışları; malzeme bilgisinin aktarımı ve belirli bir teknikle üretim yapılmasından oluşmaktadır. Bu nedenle; hazır kitlerin birleştirilmesi, objelerin dekore edilmesi, çizim gibi iş akışlarına sahip atölyeler zanaat bazlı atölyelerin dışında tutulmuştur. Diğer etmense atölye çıktılarıdır. Bu tezde atölye çıktısı tanımıyla, atölyenin sonunda katılımcının somut kazanımı ifade edilmektedir. Bilim teknoloji etkinliklerinin çıktıları montajı yapılmış teknolojik ürünler ve üç boyutlu baskı uygulamalarıdır. Kültür sanat etkinliklerinin atölye çıktıları dekore edilmiş ürün ve sanatsal uygulamadır. Zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri çıktıları; atölyede yapımına başlanan ve kullanıma hazır hale getirilince katılımcı tarafından teslim alınan ürünlerdir.

Zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri; her yaştan katılımcıya hitap eder. Bu atölyelerin bir kısmı çocuklara yönelik etkinlik olarak düzenlenmektedir. Çocuklara yönelik etkinliklerde, malzeme ve üretim teknikleri bilgisi tamamen belirlenmiş yaş grubunun bilişsel düzey ve ihtiyaçlarına göre verilir. Üretime yönelik atölyelerde hedef yaş grubunun kas gelişiminin sağlanmasına yönelik faaliyetler seçilir. Atölyelerin düzenlendiği mekanlar, atölyelerin düzenlenme motivasyonları ve atölye sonunda alınan çıktılar yetişkinlere yönelik atölyelere göre farklılık göstermektedir. Üretim ve tasarıma ilişkin deneyimlerin pedagojik gerekçelerden bağımsız sorgulanması için çocuklara yönelik atölyeler araştırmanın dışında tutularak yalnızca yetişkinlere yönelik atölyelerin eğitmen ve katılımcılarıyla görüşmeler yapılmıştır.

4.2. Katılımcı Profili ve Görüşme Soruları

Araştırma için 13 adet atölye eğitmeni ve 10 adet atölye katılımcısından veri toplanmıştır. Görüşme yapılacak olan eğitmenler öncelikle zanaat bazlı atölye düzenliyor olmalarına göre ayrıştırılmıştır. Bunun için atölye eğitmenlerinin atölye iş akışları ve atölye çıktıları incelenmiştir. Görüşme yapılmış olan atölye eğitmenlerinin atölye düzenledikleri zanaat alanları seramik, makrame, örgü ve keçe; atölye katılımcılarının atölyeye katıldıkları zanaat alanı seramiktir. Daha sonra eğitmenler grubunda, literatür araştırmaları ve saha incelemeleri ışığında 3 madde temelinde kategorizasyon yapılmıştır: (1) Eğitim ve mesleki hayatında tasarım geçmişi, (2) Atölye düzenlenen mekân, (3) Eğitmenin atölye düzenlediği zanaat dalı.

Oluşturulan kategorilerin, eğitmenlerin atölye deneyimlerine özgün bulguları ortaya çıkaracak olan mülakat soruları yönlendirilmesi amaçlanmıştır.

Atölye katılımcılarından veri toplanma aşamasında Araştırma Yöntemi başlığında belirtilen kısıtlılıklardan dolayı, yalnızca seramik zanaat dalında atölyeye katılmış katılımcılardan veri toplanmıştır. Aynı kısıtlılıklardan dolayı katılımcıların tasarıma ilişkin arka planlarına göre kontrollü bir örneklem oluşturulamamıştır. Atölyeler, katılımcılardan alınan verilerden hareketle katılımcıların eğitim ve mesleki profilleri, atölyeye katılım motivasyonları, beceri düzeyleri ve kazanımları açısından değerlendirilmiştir.

4.2.1. Mülakat yapılan atölye eğitmenleri

Araştırmanın ilk aşamasında; 24-56 yaş aralığında, farklı akademik ve mesleki arka planlara sahip 13 adet atölye eğitmeniyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Birinci aşama mülakat katılımcılarının profili

Eğitmen	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Geçmişi	Mesleki Geçmiş	Eğitmenin Zanaat Dalı	İşletme Türü/ Bağımsız Eğitmen	Görüşme Tarihi
1. Eğitmen	36	Erkek	Seramik ve Cam, Lisans	Seramik Sanatçısı	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	20.07.2020
2. Eğitmen	30	Kadın	TOBB Tasarım Bölümü, Yüksek Lisans Seramik ve Cam, Lisans	Atölyenin Kurucu Ortağı	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	21.08.2020
3. Eğitmen	36	Kadın	Siyasal Bilimler, Lisans	Kamu Kurumu	*Atölye Organizatörü	Atölye Düzenleme Odaklı İşletme	25.08.2020
4. Eğitmen	56	Kadın	Restorasyon, Yüksek Lisans Mimarlık, Lisans	Mimar	Seramik	Üretim Odaklı İşletme, Bağımsız Eğitmen	27.08.2020
5. Eğitmen	41	Kadın	Seramik ve Cam, Lisans	Satış sektörü	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	02.10.2020
6. Eğitmen	41	Kadın	Arap Dili ve Edebiyatı, Lisans	Yönetim Kurulu Asistanı	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	07.10.2020
7. Eğitmen	51	Kadın	Seramik Öğretmenliği, Lisans	Seramik Öğretmeni	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	14.10.2020
8. Eğitmen	46	Kadın	İşletme, Lisans	Satış, Mağazacı	Örgü	Üretim Odaklı İşletme	16.10.2020

Çizelge 4.2. (devam) Birinci aşama mülakat katılımcılarının profili

9. Eğitimci	50	Kadın	Endüstri Ürünleri Tasarımı, Lisans	İç Mimar	Seramik	Üretim Odaklı İşletme	16.10.2020
10. Eğitimci	45	Kadın	Uluslararası Ticaret, Lisans	Ticaret	Keçe	Üretim Odaklı İşletme	20.10.2020
11. Eğitimci	24	Kadın	Turizm, Lisans	Sosyal Medya Danışmanı	Seramik, Makrame	Atölye Düzenleme Odaklı İşletme	21.10.2020
12. Eğitimci	24	Kadın	Endüstri Ürünleri Tasarımı, Lisans	Grafik Tasarımcı	Makrame	Bağımsız Eğitimci	12.11.2020
13. Eğitimci	33	Kadın	Ziraat Mühendisliği, Lisans	Ziraat Mühendisi	Seramik	Üretim Odaklı İşletme, Bağımsız Eğitimci	24.11.2020

*3. Eğitimci işletmenin kurucu gönüllüleri olan organizatör ve eğitimci grubunu temsilen katılmıştır.

Eğitmenler öncelikle tasarım alanında aldıkları formel eğitime göre ayrılmışlardır (Çizelge 4.2). 4 adet eğitimci formel tasarım eğitimini tamamlamıştır. Bu eğitimcilerden 2'si lisans düzeyinde endüstriyel tasarım, 1'i lisans ve yüksek lisans düzeyinde mimarlık ve 1'i yüksek lisans düzeyinde tasarım bölümlerinde eğitim almışlardır. Eğitimcilerin atölye düzenledikleri alana ilişkin formel eğitimleri de göz önünde bulundurulmuştur. Seramik atölyesi düzenleyen 9 adet eğitimcinin içinde, 5 adet eğitimci seramik alanında formel eğitim almıştır. Bu eğitimcilerin 3'ü seramik bölümünde ve 1'i seramik öğretmenliği bölümünde lisans eğitimini tamamlamıştır. Ayrıca 2 eğitimci lisans eğitimleri sırasında seçmeli ders olarak seramik eğitimi almıştır.

Eğitmenler arasındaki ikinci ayrım mesleki deneyim konusunda olmuştur. Tasarım alanında profesyonel deneyimi olan eğitimciler; 3 kişi endüstriyel tasarım ve 1 kişi mimarlık olmak üzere 4 kişidir. 3 eğitimci sektörde meslek icrasını bırakıp atölye çalışmalarına yönelmişken; 1 eğitimci endüstriyel tasarım alanında çalışmaya devam etmektedir. 11 eğitimci kendi atölyesine sahiptir. 1 eğitimci, kendi atölyesi olmadan farklı mekânlarda atölyeler düzenlemektedir. 1 eğitimci, farklı atölyeler düzenlemeye odaklanmış bir mekânın gönüllü organizatör grubunu temsilen görüşmeye katılmıştır.

Eğitmenler arasındaki üçüncü ayrım atölye düzenlenen zanaat dalı olmuştur. 8 eğitimci seramik alanında, 1 eğitimci örgü alanında, 1 eğitimci keçe alanında, 1 eğitimci makrame ve 1 eğitimci hem makrame hem seramik alanlarında atölyeler düzenlemektedir. 1 eğitimci atölye organizasyonuna odaklanmıştır. Görüşme yapılan eğitimcilerin eğitim geçmişleri ve

mesleki deneyimleri; tasarım alanlarında ve atölye düzenledikleri alanlarda sahip oldukları arka planlara göre Çizelge 4.3'te ifade edilmiştir.

Çizelge 4.3. Eğitim ve mesleki geçmişlerine göre atölye eğitmenleri

		Eğitmen Sayısı
Eğitim Geçmişi	Tasarım Alanlarında Formel Eğitim	4
	Atölyenin Zanaat Dalında Formel Eğitim	6
Mesleki Deneyim	Tasarım Alanlarında Profesyonel Deneyim	4
	Atölyenin Zanaat Dalında Profesyonel Deneyim	2

Yapılan yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakatlarda eğitmenlerin atölyelerdeki üretim ve tasarım deneyimleri üzerinde durulmuştur. Tasarımda demokratikleşme kavramı, tasarım bilgisinin ve üretim araçlarının ulaşılabilirliği olarak ele alınarak katılımcıların üretilen nesneye müdahale edebilmesi, katılımcıların tasarım açısından yönlendirilmeleri ve atölye mekanının imkanları soruları üzerinden analiz edilmiştir. Eğitmenlere yönelik sorular Ek 1'de sunulmuştur. Araştırma soruları üç grupta toplanmıştır:

1. Demografi: Yaş, cinsiyet, eğitim ve mesleki bilgiler.
2. Üretim: Üretim motivasyonu, üretim teknikleri, üretim tekniklerinin öğrenim kaynakları.
3. Atölye: Atölye düzenleme motivasyonu, atölye mekânı, atölye işleyiş planı, katılımcılara ilişkin içgörüler.

Eğitmenler arasında ayrım olarak ortaya konmamış olmakla birlikte, eğitmenlerin kendini tanımladıkları kavramlar da atölyeyi biçimlendirmeleri açısından önemli bulunmuştur. Formel tasarım eğitimi almış olan 4 eğitmen kendini tasarımcı olarak tanımlamıştır. Formel tasarım eğitimi almamış ve profesyonel deneyimi bulunmayan 9 eğitmenden 5'i de kendini tasarımcı olarak tanımlamaktadır. Kalan eğitmenlerden 1'i usta, 1'i üreten organizatör ve 2'si sanatçı olarak kendini tanımlamıştır. Formel eğitim almayan tüm eğitmenler yeni ürünler ürettikleri için kendilerini tasarımcı olarak ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

Yarı yapılandırılmış soru setlerinin yanı sıra, tasarım geçmişine sahip olan katılımcılara;

- Tasarım deneyimlerini atölyeye yansıtma durumları,
- Katılımcıların atölyelerden tasarım açısından kazanımları,

- Öğretmenlerin atölyelerden tasarım açısından kazanımları, ek soruları sorulmuştur.

4.2.2. Atölye katılımcıları

Araştırmanın ikinci aşamasında; 23-47 yaş aralığında, farklı akademik ve mesleki arka planlara sahip 10 adet atölye katılımcısıyla anket gerçekleştirilmiştir. Atölye katılımcıları, araştırmanın ilk aşamasında görüşülen 1. ve 9. öğretmenlerin seramik atölyelerinin katılımcılarıdır.

Atölye katılımcıları, tasarım alanlarına ilişkin eğitim ve mesleki arka planları açısından ayrılmışlardır (Çizelge 4.3). 1 atölye katılımcısı şehir ve bölge planlama lisans mezunu, 1'i endüstriyel tasarım lisans mezunu, 1'i endüstriyel tasarım lisans ve yüksek lisans mezunu, 1'i mimarlık lisans ve yüksek lisans mezunu ve 1'i peyzaj mimarlığı lisans mezunu olmak üzere toplam 5 adet katılımcı formel tasarım eğitimi almıştır. Bu katılımcıların tümü ayrıca formel eğitim aldıkları tasarım alanlarında iş deneyimi sahibidir. Katılımcıların hiçbirisi katıldıkları atölye alanına ilişkin formel eğitim ve mesleki geçmişe sahip değildir.

Çizelge 4.4. Eğitim ve mesleki geçmişlerine göre atölye katılımcıları

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Geçmişi	Mesleki Geçmiş	Atölye Öğretmeni	Anket Tarihi
1. Katılımcı	27	Erkek	Tasarım	Tasarım	1. Öğretmen	7.11.2020
2. Katılımcı	28	Kadın	Tasarım	Tasarım	1. Öğretmen	7.11.2020
3. Katılımcı	28	Kadın	Tasarım	Tasarım	9. Öğretmen	10.11.2020
4. Katılımcı	41	Erkek	Tasarım dışı	Tasarım dışı	9. Öğretmen	19.11.2020
5. Katılımcı	40	Kadın	Tasarım dışı	Tasarım dışı	9. Öğretmen	19.11.2020
6. Katılımcı	47	Kadın	Tasarım	Tasarım	9. Öğretmen	19.11.2020
7. Katılımcı	41	Kadın	Tasarım dışı	Tasarım dışı	9. Öğretmen	2.12.2020
8. Katılımcı	23	Kadın	Tasarım dışı	Tasarım dışı	9. Öğretmen	2.12.2020
9. Katılımcı	33	Kadın	Tasarım	Tasarım	9. Öğretmen	2.12.2020
10. Katılımcı	30	Kadın	Tasarım dışı	Tasarım dışı	9. Öğretmen	2.12.2020

Katılımcılara yönlendirilen sorular Ek 2’de sunulmuştur. Katılımcılara yönelik araştırma soruları iki grupta toplanmıştır:

1. Demografi: Yaş, cinsiyet, eğitim ve mesleki bilgiler.
2. Atölye: Katılım motivasyonu, atölyelere katılım sıklığı, edinilen üretim becerileri, edinilen sosyal kazanımlar, edinilen mesleki kazanımlar.

Tasarımda demokratikleşme kavramı, katılımcıların edindikleri üretim becerileri ve mesleki kazanımları soruları üzerinden analiz edilmiştir.

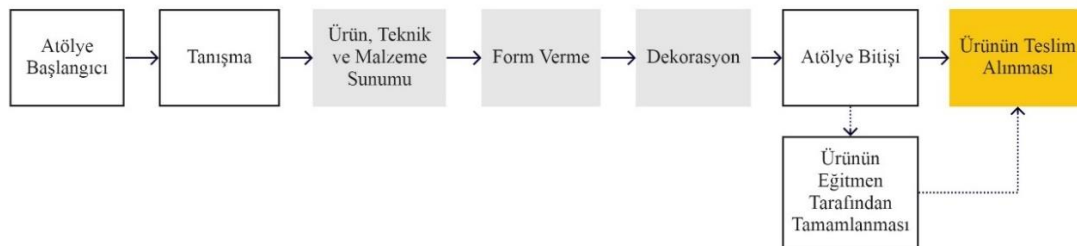

5. ZANAAT BAZLI GÜNÜBİRLİK KENDİN YAP ATÖLYELERİNİN BETİMLENMESİ

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilerden hareketle zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin betimlenmesi ortaya konmuştur. Gözlem aşamasında elde edilen bulgular atölyelerin iş akışı ve atölye çıktılarıdır. Atölyelerin düzenlendiği işletmeler gözlem aşamasında kavramsal çerçeve olarak oluşturulmuş ve mülakatlardan toplanan verilerle irdelenmiştir.

5.1. Atölyelerin İş Akışı

Günübirlik zanaat bazlı atölyelerin iş akışı, içeriği atölyenin konusuna bağlı olmak üzere genel bir iskelet yapıya sahiptir (Resim 5.1). Bu yapı süreye ve konunun gerekliliklerine bağlı olarak detaylandırılmaktadır. İş akışı şemasında atölyenin üretime ilişkin adımları koyu gri arka planla, diğer adımları açık gri arka planla ve hedef ürünün teslim alındığı son adım sarı arka planla gösterilmiştir. İş akışının ilk adımı olarak atölyenin başlangıcı alınmıştır. Tanışma aşaması, eğitmen ve katılımların tanıştığı aşamadır. Tanışmadan sonra üretime ilişkin aşamalar başlamaktadır. Bunlardan ilki ürün, teknik ve malzeme sunumu aşamasıdır. Sunum aşaması; üretim bilgisinin verilmeye başlamasından dolayı üretim aşamasına dahil edilmiştir. Sunum aşamasından sonra form verme aşaması başlamaktadır. Form verme aşamasında katılımcılar üretime başlamaktadır. Form verme aşaması tamamlandıktan sonra dekorasyon aşamasına geçilmektedir. Dekorasyon aşaması üretimin son aşamasıdır. Bu aşamadan sonra atölye süresi biter. Ancak atölyede işlenen malzemenin gerekliliklerine göre ürün eğitmen tarafından teslim alınıp kullanıma hazır hale getirilir. Genel olarak tercih edilmeyen bu yol kesikli çizgi ile şemadan ayrılmıştır. Ürün atölye bitişi ve eğitmen tarafından tamamlandığında katılımcı tarafından teslim alınır.

Resim 5.1. Günübirlik zanaat bazlı atölyelerinin etkinlik iş akışı

5.1.1. Tanışma aşaması

Atölyelerin ilk aşaması eğitmenin kendini tanıtmayı ve konuyla ilişkisini açıklamasıdır. Tanışma aşaması katılımcıların güvenini ve iş birliğini sağlamak için önemlidir (Steinert, 1992). Eğitmen ve katılımcıların belirttiği üzere; iyi vakit geçirmek atölye katılımcılarının öncelikli beklentilerindendir. Bu nedenle başlangıç aşamasından itibaren katılımcıların rahat hissettiği bir ortam oluşturmak gerekmektedir. Katılımcıların rahat hissettikleri ortam, öncelikle eğitmenin katılımcılara yaklaşımıyla yaratılır. Atölyenin düzenlendiği mekânın iyi ışıklandırılması, uygun ses düzeyi, hareket olanağı sunması yine tanışma aşaması için olumlu etki yaratmaktadır. Atölyenin gerçekleştirildiği işletmenin katılımcılar için yiyecek, içecek gibi ikramlar sağlaması da bu aşamayı zenginleştirmektedir.

“Eğitmenlerle beraber çalışıp çalışmayacağımıza kapıdan girdiği ilk dakikada karar veriyoruz. Gülümseyerek içeri gelip tanışanları kaygılı görünenlere tercih ediyoruz. Atölyeye gelenlerin ilk amacı iyi zaman geçirmek sonuçta...” (11. Eğitmen, 2020)

5.1.2. Ürün, teknik ve malzeme sunumu aşaması

Atölyenin ikinci aşaması atölye konusunun, üretim tekniğinin ve malzemenin sunumudur. Sunumlar tekniğin ve malzemenin sözlü anlatımıyla yapılır, genel olarak ürün örnekleriyle zenginleştirilir. Görüşülen eğitmenlerin çoğunluğu bu aşamada katılımcıların malzeme ile “oynamasına” izin verdiklerini belirtmişlerdir. Bu sayede özellikle malzemeye ilk defa karşılaşanlar olmak üzere ilgili malzemeyi sürekli kullanmayan katılımcılar el alıştırmayı yapmaktadır. Eğitmenin tercihinin göre dijital sunum da yapılabilmektedir; ancak etkinliğin ve mekân koşullarının fiziksel emeğe göre kurgulanmış olması nedeniyle görüşme yapılmış olan eğitmenlerin dijital araçların kullanımı daha az görülmektedir.

5.1.3. Form verme aşaması

Atölyenin üçüncü aşaması ürüne form verme aşamasıdır. Katılımcılar sunum aşamasında tanıma amaçlı serbest temas ettikleri malzemeye üretim tekniğini öğrenecek olma bilinciyle yaklaşıma başlar. Formun üretimi eğitmenlerin atölyeyi planlama yaklaşımlarıyla değişmektedir. Bu yaklaşımlar aşağıdaki gibidir:

- Eğitmenin belirlediği tek formun üretimi,

- Eğitmenin belirlediği farklı form seçeneklerinden birinin katılımcılar tarafından seçilmesi,
- Katılımcıların daha önce seçmiş oldukları örnekleri üretmesi,
- Katılımcıların atölye sırasında form oluşturmaları.

Belirlenmiş form; atölye çağrısında gösterilen form veya eğitmenin hazırlamış olduğu seçenekler arasından katılımcının seçtiği formdur. Eğitmenler, belirlenmiş formun tekrar üretimini tercih etmeyi üç temel nedene dayandırmaktadır: Katılımcıların etkinliğin tanıtımında görmüş olduğu çıktıları elde etmek istemesi, üretim tekniğinde yeterli düzeyde beceri sahibi olmayan katılımcıların üretebileceği formlara yönlendirilmesi ve günübirlik atölyelerin süresinin denemeler yapmak için kısa olmasıdır.

“Atölyedeki temel amaç ürünü evlerine götürebilmeleri... Herhangi bir nedenden yetişmezse seçtikleri renk ve modelde kendim üretip veriyorum.” (8. Eğitmen, 2020)

Verdiği atölyeyle ilgili formel eğitim almış eğitmenler, katılımcılara sunacakları formları belirlerken aldıkları eğitimdeki projelerden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında kimi katılımcılar internette görmüş oldukları ürünü yapmayı talep etmektedirler. Bu taleple gelen birçok katılımcısının bulunduğunu belirten 9. Eğitmen; bu durumu katılımcının teknik bilgisi olmadan üretemeyeceği formu istediğinde olumsuz bulurken katılımcıların ilham alması açısından interneti faydalı bulmaktadır:

“Kursiyer geliyor mesela, Pinterest’te 40-50 yıllık Koreli ustanın yaptığını yapmak için geliyorlar. ...Pinterest çok ufuk açıcı. Gelenekselin dışına çıkabilmelerini sağlıyor. Diğer türlü ben şunu yapın diyorum onu yapıyorlar.” (9. Eğitmen, 2020)

Elle şekillendirme yöntemlerinin kullanıldığı atölyelerde belirlenmiş olan form eğitmenin müdahaleleriyle sağlanır. Aynı zamanda kalıpla form verilmesini tercih eden atölyeler de bulunmaktadır.

“Zaten katılımcılar gelmeden önce ne yapacaklarını görüyorlar, seramiğin inceliği gibi şeyleri kalıpla kontrol edebiliyoruz.” (11. Eğitmen, 2020)

Form verme aşamasındaki ikinci yaklaşım katılımcıların form konusunda serbest bırakılmasıdır. Eğitmen yalnızca ürünün teknik kusurlarına müdahale eder.

“Ben sadece kurutmada fırınlamada sorun çıkar mı diye kontrol ediyorum, onun dışında hiç müdahale etmediğim oluyor.” (5. Eğitimci, 2020)

“Tabak şeklini gösteriyorum. Kendileri yapmalarına izin veriyorum, ama ince çalışma daha iyi olsun gibi şeyler diyorum.” (6. Eğitimci, 2020)

5.1.4. Dekorasyon aşaması

Atölyenin dördüncü aşaması, katılımcıların formu tamamlamasından sonra ürünün dekore edilmesidir. Dekorasyon renklendirme ve ek malzemelerle bezemeyle yapılır. Katılımcılar eğitimci yönlendirmesiyle ürettikleri formu kişiselleştirirler. Bu nedenle dekorasyon aşaması, katılımcının yaratıcı girdisinin en yüksek, eğitimcinin yönlendiriciliğinin en düşük olduğu aşamadır. Atölye iş akışında, eğitimcinin katılımcıya bilgi vermesi bu aşamada tamamlanır. Eğitimciler katılımcıya ilham vermek ve ürünü teknik açıdan iyileştirmek amaçlı destek vermekle birlikte çoğunlukla müdahale etmemeyi tercih etmektedirler. Bununla birlikte atölyede kullanılan malzemelerin eğitimciler tarafından sağlanması nedeniyle, dekorasyon aşamasında da eğitimci katılımcılar için yönlendirici olabilmektedir. Ürünlerin dekorasyonu için boncuk, ip, hazır biçimlendirilmiş ahşap süsler ve benzeri malzemeler kullanan 8. Eğitimci bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Zaten atölyenin malzemelerini ben alıyorum. Keçenin dekore edileceği tüm malzemeler benden olunca zevk açısından kısıtlama oluyor denebilir.” (8. Eğitimci, 2020)

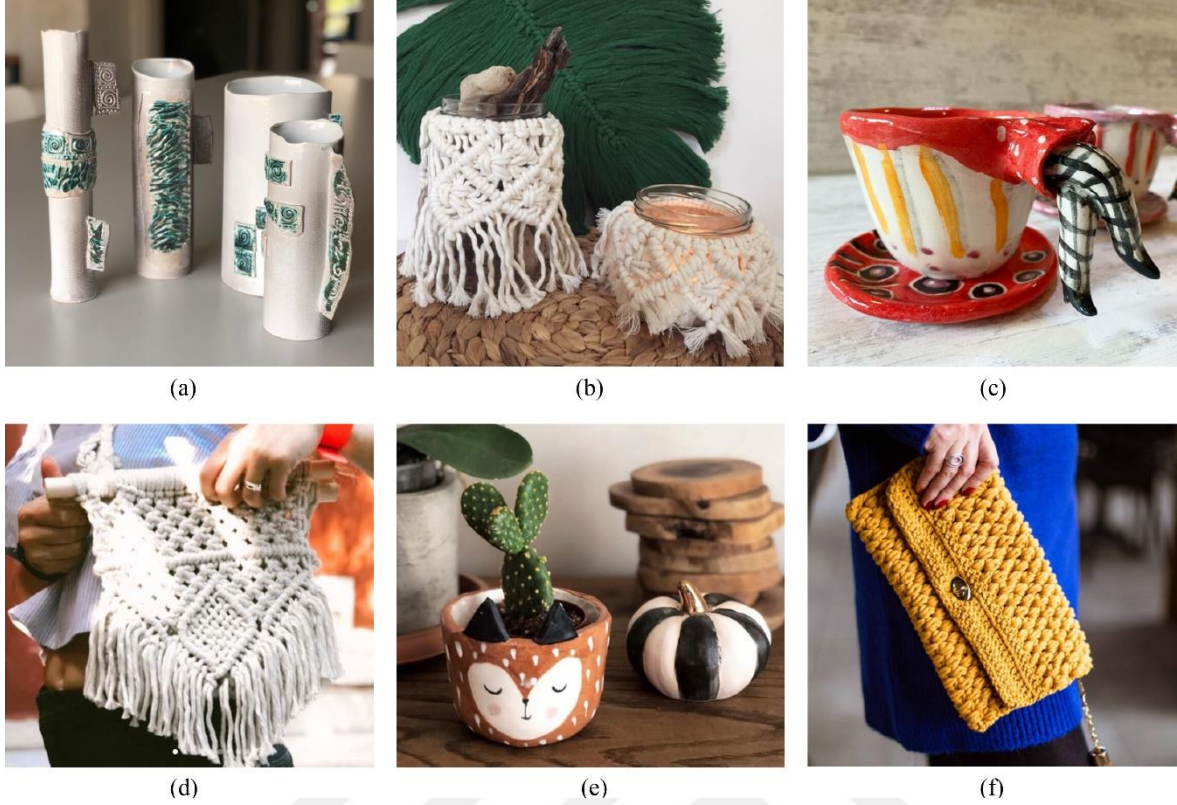
5.1.5. Atölyenin bitişi ve ürünün teslim alınması aşaması

Atölyenin beşinci aşamasında, katılımcılar ürünlerinin form ve dekorasyonlarını tamamlar. Atölyelerin bitişinde çoğunlukla ürün kullanıma hazır hale gelir. Ancak atölye süresinin teknik gereklilikler için yeterli olmadığı durumlarda, ürünün eğitimci tarafından tamamlanma aşaması eklenir. Bu yöntemin çoğunlukla seramik atölyelerinde izlendiği; bunun dışında ürünün gününbirlik atölye bitişine yetiyeceği malzeme ve üretim tekniklerinin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Seramik ürünün biçimlendirme sonrası kurutma, fırınlama ve tercihe göre sırlama işlemleri bulunmaktadır. Bu işlemler 6-14 gün aralığında süre gerektirmektedir. Bundan dolayı bazı atölyelerde hazır seramik kil hamuru kullanılmaktadır. Hazır seramik hamurları hava ile 2-4 saatte kuruyan bir yapıya sahip olup fırınlama

gerektirmediklerinden dolayı sosyalleşme odaklı yapılan mekanlarda yapılan atölyeler için uygun bir malzeme olarak görülebilmektedir. Üretim odaklı mekanlarda yapılan atölyelerdeyse seramik çamuru kullanılmaktadır. Bu nedenle katılımcılar biçimlendirme sonrası işleminden geçmesi gereken ham ürünlerini atölyeye bırakırlar. Üretilmiş olan objeler eğitmen tarafından atölyede kurutulur, fırınlanır ve bazı atölyelerde katılımcının isteğine göre sırlanır. Eğitmenlerin çoğunlukla, gerektiğinde katılımcılara telefonla ulaşarak fırınlama ve sırlama işlemlerini tek başlarına yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bunun yanında bazı eğitmenler katılımcıların fırınlama ve sırlama işlemlerinde dahil olabileceğini belirtmiştir. Tüm eğitmenler, katılımcıların çoğunun biçimlendirme sonrası işlemlere dahil olma talebinin olmadığını, bunun yerine atölyeye tekrar geldiklerinde ürünlerinin hazır olmasını istediklerini ifade etmişlerdir. En fazla 14 günlük bu sürenin sonunda katılımcılar atölyeye gelip ürünlerini teslim alır. Katılımcıların diğer gününbirlik atölyelerde olduğu gibi atölye sonunda ürün teslim alamaması dezavantaj olmakla birlikte; sonradan teslim almak belirli bir süre sonra bitmiş ürünü almak için tekrar gelmeleri, atölyeyle iletişimin devam etmesi avantajını sağlamaktadır.

5.2. Atölye Çıktıları

Katılımcıların atölye sonucunda elde ettikleri ürün ve beceriler atölye çıktıları olarak tanımlanmıştır. Atölye kazanımlarında temel odaklar ürün ve üretim teknikleridir; ancak üretim teknikleri atölyeleri de somut ürün çıktıları üzerinden gerçekleştirildikleri için bir ayrım olarak ortaya konmamıştır. Ürün çıktısı atölyenin odağına alındığında, malzemenin giriş düzeyinde üretim tekniklerinin öğretimi tercih edilerek başlangıç düzeyindeki bir katılımcının zorlanmadan gerçekleştirebileceği bir etkinlik planlanmaktadır. Üretim tekniğinin öğretimi odaklı atölyeler, ilgili alanda belirli düzeyde beceri sahibi katılımcılara yönelik düzenlenmektedir. Bunun için atölye öncesi gerekli olan beceriler ve araçlar bildirilerek katılımcının sahip olması gereken düzey belirlenmektedir. Bu atölyelerde alanla ilgili bilgi ve beceri sahibi kişiler doğrudan öğrenmek istedikleri üretim tekniğini işleyen atölyelere yönelip bu teknikle nesne üretebilmektedirler. Özetle, zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyelerinin çıktıları atölye kapsamında üretilmiş olan ürünlerdir. Araştırma için görüşme yapılmış olan eğitmenlerin ürünleri bu ürünlere örnek olarak gösterilebilir (Resim 5.2).

Resim 5.2. Görüşme yapılan öğretmenlerin atölye çıktılarından örnekler, (a) seramik vazolar (Atölye Zeyn, 2018), (b) makrame mumluk örtüsü (Mensis Design, 2019), (c) seramik fincan (Atölye Atlas Ceramics, 2020), (d) makrame çanta (Atölye Venüs, 2020), (e) seramik saksı ve dekoratif obje (Kara Kuzu Sanat, 2019), (f) örgü çanta (Shou Shou Crafts, 2020)

Atölyelerde üretilen ürünler için aşağıdaki üretenlerin yönelindikleri ürünler sınıflandırması kullanılmıştır (Deniz ve Akbulut, 2019):

- Aksesuarlar (Kolyeler, küpeler, rozetler, çantalar, anahtarlıklar, ...),
- Ev dekorasyonu (Figürinler, panolar, vazolar, ...),
- Mutfak gereçleri (Servis tabakları, kupalar, mutfak eşyaları, ...),
- Diğer (Oyuncaklar, ...).

Üretilen nesnelerin kolay taşınabilir boyutlarda olmaları önemli bir tercih nedenidir. Bu sayede katılımcıların gün içinde bir atölyeye katılıp ürettiği ürünü elde taşıması sağlanmaktadır. Atölye bitişinden sonra, kurutulmuş ve pişirilmiş olan seramik ürünler de katılımcı tarafından elden teslim alınacaktır. Bunun yanında ürün kullanıma hazır hale gelene kadar atölyede depolanacağından, atölye sahipleri depolama alanını gözetmek durumundadır. Öte yandan, makrame atölyesi düzenleyen bir eğitmen görüşmede, ürün

küçük olunca katılımcıların az olduğunu ve atölyeden çıkan ürünün büyük ve görünür olması gerektiğini öğrendiğini belirtmiştir.

Atölye çıktısı olan ürünler kimliğin ifadesi için gösteriş alanı açan kullanıma sahip olmaları önemlidir. Atölye motivasyonları bölümünde değinildiği üzere kendin yap motivasyonlarından biri kimlik ifadesidir (Wolf ve McQuitty, 2011). Özellikle aksesuar ve mutfak eşyaları sosyalleşme ortamlarında kullanılarak, katılımcıların atölyede ürünü dekore etmesiyle kendini ifade edişine dâhil olur. Bu ürünlerin aynı zamanda hediyeleşmek için tercih edildiği gözlemlenmiştir. Eğitimcilerin bir kısmı mülakatlarda katılımcıların hediyelik üretmek için geldiklerini belirtmişlerdir. Bu nedenle atölye çıktılarında dekorasyon objeleri ön plana çıkmaktadır.

Atölye çıktılarında, katılımcıların form ve dekorasyona müdahale düzeyi değişebilmektedir. Form verme aşaması başlığında belirtildiği üzere katılımcılar forma farklı seviyelerde müdahale etmektedir. Atölyelerin büyük bölümünde eğitimciler formu atölye öncesinde belirleyerek, formun üretileceği sürenin kontrolü ve katılımcıların üretim sürecinin takip edilmesini kolaylaştırır. Atölyenin tanıtımı, atölye çıktısı olan ürün veya ürünlerin görselleriyle yapıldığından katılımcıların beklentilerini somutlaştırarak etkinliğe katılıma teşvik eder. Eğitimcinin belirlediği tek form üretimi; malzeme ve üretim tekniği bilgilerini aktaran, katılımcının ilk aşamada yapacağı tasarım hatalarının önüne geçen bir yaklaşımdır. Bu sayede eğitimcilerin katılımcıları aşama aşama takip ve kontrol etmesi kolaylaşır. Bununla birlikte, bu yöntem katılımcıların yaratıcı girdisinin en az düzeyde olduğu atölye işleyiş yöntemidir. Eğitimcilerin tek form üretimi yerine birkaç seçenek sunması katılımcıların form üzerindeki müdahalelerini artırmaktadır.

Katılımcıların atölyeden önce ürün seçip bu ürünlerin replikalarını üretme talepleri sıklıkla görülse de görüşülen eğitimcilerin çoğunluğu tarafından olumsuz karşılanmaktadır. Katılımcılar sosyal medya sitelerinde görmüş oldukları ürünleri, üretim tekniği bilgisi olmaksızın seçtiklerinde atölye süresinin kontrolünü sağlamak zorlaşmaktadır. Üretim tekniği hakkında ön bilgisi olan katılımcıların ürün seçimi eğitimciler tarafından kabul edilse de atölyenin mevcut imkanları ve hedefi açısından zorluk yaratabilmektedir. Görüşmelerde, olumlu yaklaşan ve atölye öncesinde ürün seçilmesini isteyen eğitimcilerin katılımcıların üretim hevesini ve tatminini ön planda tuttuğu görülmüştür.

Katılımcıların atölye çıktılarını atölye sırasında belirlemesi, en az tercih edilen yaklaşımdır. Bu yaklaşım, katılımcıların atölye konusunda ön bilgi ve yetenek sahibi oldukları durumlarda tercih edilir. Ayrıca üretim tekniği hızlı biçimde form vermeye uygun olduğunda bu seçenek tercih edilebilir. Katılımcının yaratıcı girdisinin en yüksek olduğu yaklaşımdır. Ancak üçüncü seçenekte olduğu gibi, eğitmenler bu durumda süreçteki kontrollerinin azalması nedeniyle atölye işleyişinin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir.

Görüşme yapılan eğitmenlerin atölye çıktılarını belirlerken gözettikleri kriterler aşağıda listelenmiştir:

- Kullanılacak üretim tekniğinin giriş düzeyi becerisiyle üretilebilirlik,
- Sosyal medya trendleri,
- Eğitmenin ve atölyenin yapılacağı mekânın tasarım kimliği,
- İlgi çekici atölye içeriği oluşturmaktır.

Atölye katılımcılarının kullanılacak olan üretim tekniğine ait beceri düzeyleri genel olarak düşük olmakla birlikte, eğitmenler görüşmelerde birçok katılımcının atölye konusunda ilk defa çalışsalar da gerekli el beceri düzeylerinin yüksek olabildiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle eğitmenler üretim tekniğinin temel formlarından alternatifler belirleyip katılımcılara bırakabilmektedirler. Katılımcıların el becerilerinin yüksekliğini eğitmenler; katılımcıların farklı alanlarda da olsa el işçiliğine dayalı farklı atölyelere katılıyor olmaları, daha önce aldıkları formal eğitime dayalı beceri gelişimleri ve el becerilerinin yatkınlığından dolayı bu atölyeye katılmış olmalarına bağlamaktadırlar.

Sosyal medya, atölye çıktıları için önemli bir kaynaktır. Sosyal medya üretmenler için önemli bir bilgi kaynağıdır (Deniz ve Akbulut, 2019). Hem atölye eğitmenleri hem atölye katılımcıları ürün formlarında ilham almak veya doğrudan imite etmek için sosyal medyayı kullanmaktadırlar. Bunun için tercih edilen siteler çoğunlukla; Instagram, Pinterest gibi paylaşım ağları ve Etsy.com, Zet.com, Miamano.com gibi el emeği ürünlerinin satış siteleridir. 3. Eğitmen, düzenlenen zanaat bazlı atölyelere ilgi duyan katılımcıların çoğunluğunun sosyal medyada el işi ürünleri ve üretkenleri takip ettiklerini belirtmiştir. Sosyal medyayı takip eden katılımcıların çoğunluğunun atölyeye gelmeden önce dekorasyon düzeyinde görsel olarak yüksek bir seviyede olduklarını ifade etmiştir. Görüşme yapılmış olan atölye katılımcılarının sosyal medyada gördüklerini üretmek yönünde tercihleri bulunmadığı için bu yönde veri elde edilmemiştir.

Eğitmenin tasarımcı kimliği ve işletmenin marka kimliği atölye çıktıları olarak planlanan ürünlerde belirleyici bir etkidir. Tasarım kökenli eğitmenlerin bu noktada yaklaşım farkları, trendleri yakından takip etmekle birlikte temel tasarım prensiplerine dayanarak karar vermeleridir. Tasarım kökenli bir atölye eğitmenin kurucu ortağı olduğu Studio No. 24'ün atölyesi örnek olarak ele alınabilir. Studio No. 24'ün atölye tanıtım posterini ve atölye çıktısı olarak elde edilmiş ürünler, eğitmenler tarafından belirlenip katılımcı müdahalelerine izin verilen form üretimlerine örnektir (Resim 5.3). İlgili etkinlik “Bardak Tasarım Atölyesi” olarak düzenlenmektedir. Atölyenin düzenlendiği mekân, görüşme yapılan eğitmenin kurucu ortaklarından olduğu odağı üretim yapmak olan bir işletmedir. Atölye eğitmeni tasarım alanında yüksek lisans düzeyinde eğitime ve mesleki deneyime sahiptir. Aynı zamanda kendini tasarımcı olarak tanımlamaktadır.

(a)

(b)

Resim 5.3. Atölye tanıtımı ve ürün çıktısı, (a) Studio No. 24 atölyesinde bardak tasarım atölyesi tanıtım paylaşımı (Bardak Tasarım Atölyesi, 2020), (b) örnek atölye çıktısı (Studio No.24, 2020)

“...Seramik çamuruyla tanışıp yeni bir deneyime merhaba diyeceğiniz bu etkinlik iki saat olarak programlanmıştır. Bu atölyede seramik bardak tasarlamak amaçlanmıştır. Tasarladığınız bardaklar elle şekillendirilecek ardından renklendirilecektir. Tasarımlarınız pişirimleri yapıldıktan sonra size teslim edilecektir...” (Bardak Tasarım Atölyesi tanıtım metninden bir kısım, 2020).

Bu atölyede, bardaklar serbest elle şekillendirme yöntemiyle üretilmiştir. Atölye eğitmeni, yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşmede; katılımcıların bardağın teknik olarak sahip olması gereken ana form konusunda yönlendirilmiş olduğu, bardak gövdesi oluşturulmasından sonra form ve dekorasyon aşamasında serbest bırakıldıklarını ifade etmiştir. Bu yolla katılımcılar tanıtımda sunulmuş olan bardağın replikasını değil, kendi bardak formlarını üretme imkânı bulmuşlardır. Atölye eğitmeni, almış olduğu tasarım eğitiminin atölye iş akışında etkisi olmadığını, ancak atölye çıktılarında etkili olduğunu belirtmiştir.

5.3. Atölyelerin Düzenlendiği İşletmelere Göre Sınıflandırılması

Atölyeler, gerçekleştirilme amaçlarına göre biçimlenirler. Kendin Yap Motivasyonları bölümünde incelenmiş olan motivasyon sınıflandırması göz önünde bulundurularak atölyeler ayrımlandırılmıştır. Araştırmada atölyelerin gerçekleştirildiği mekanlar; (1) Odağı üretim olan işletmeler, (2) Odağı atölye düzenlemek olan işletmeler, (3) Odağı sosyalleşme olan işletmeler olarak 3 temel kategoriye ayrılmıştır.

5.3.1. Odağı üretim olan işletmeler

Odağı üretim olan işletmeler, zanaat bazlı alanlarda üretim yapılan atölyelerdir. Atölye sahipleri, devamlı üretim yaptıkları atölyelerini gününbirlik atölyeler için belirli zamanlarda açarlar. Bu kategoriye dahil olan eğitmenlerden bir kısmı farklı etkinliklerde ve mekanlarda da konuk eğitmen olarak gününbirlik atölyeler düzenlemektedir.

Geleneksel zanaatkar atölyesi tanımına karşın, atölyelerin sahibi olan eğitmenlerin tamamı kendini üretim tekniği ve eğitim konusunda usta olarak tanımlamamaktadır. Dolayısıyla geleneksel atölye bakışına karşın; atölye sahibi olmak ustalığı belirtmekten öte belirli bir teknikle üretimin gerçekleştirilebilmesi için gerekli mekâna ve araçlara sahipliği ifade etmektedir. Yapılan görüşmelerde eğitmenlerin kendini tanımladıkları kavramlar farklılık göstermektedir. İlgili alanda formel eğitim almış olan eğitmenler kendilerini sanatçı, usta tanımlarına yakın görebilmektedir. formel eğitim almamış olan atölye sahipleri ise üretmen kimliğine daha yakın olduklarını belirtmişlerdir. Bunların yanında iki grup da kendini öncelikle tasarımcı olarak tanımlamaktadırlar. Tüm eğitmenler tasarımcı

kimliklerini nedenselleştirirken, tasarımı “yeni ürünler yapmak” olarak tanımlamış ve geleneksel teknik ve formlardan farklı olan üretimlerini örnek göstermişlerdir.

Atölye; temel biçimlendirme tekniklerine yönelik malzeme, araçlar, depolama alanı ve üretim alanıyla gününbirlik zanaat bazlı kendin yap atölyelerinin mekân ihtiyacını karşılamaktadır. Yüksek maliyetli ve özel mekânsal koşullar gerektiren ihtiyaçlar (Seramik fırını vb.) diğer atölyelerle anlaşarak karşılanabilmektedir. Üretim odaklı atölye sahibi olan eğitmenlerden küçük mekâna sahip olanlar; kurs, mağaza, üretim olmak üzere her amaca hizmet eden farklı katlara sahip geniş bir mekân istediklerini belirtmişlerdir.

Görüşmelerde bu kategoriye dahil olan eğitmenler; üretimin yanında maddi kaynak oluşturmak ve ortak ilgi alanına sahip insanlarla tanışmak için eğitici etkinlik düzenlediklerini belirtmektedirler. Eğitici etkinlikler; devamlı kurslar ve gününbirlik atölyelerdir. Görüşülmüş olan tüm atölyelerde devamlı kurs bulunmaktadır. Eğitmenlerin gününbirlik atölyeler düzenlemeye yönelmelerinin başlıca nedenleri; atölyenin tanıtımını yapmak, maddi gelir sağlamak ve sosyalleşmektir. Ayrıca, üretimin formel eğitimini almamış ve üretim bilgisini atölyelerden öğrenmiş olan 2 eğitmen; daha önce gününbirlik atölyelere kendilerinin de katıldığını ve bunun için kurstan önce bu etkinliklere başladıklarını belirtmişlerdir. Buna karşın 4 eğitmen; başlangıçta gününbirlik atölyelerde üretim tekniği bilgisini aktaramayacaklarından dolayı yalnızca kurs verdiklerini belirtmişlerdir. Bu eğitmenleri gününbirlik atölyeye yönlendiren farklı faktörler vardır. 1 eğitmen, kendi sosyal çevresinin devamlı kursa katılmak yerine gününbirlik atölyeye gelip üretmeyi denemek istemeleriyle başladığını belirtmiştir. Diğer 3 eğitmen ise, insanların devamlı kursa gelmeden önce deneme dersi olarak bir gününbirlik atölyeye katılma talepleriyle yöneldiklerini belirtmiştir.

“Aslında geldiklerinde yeteneklerini keşfediyorlar. Ortamı görüyorlar, sevince daha sonra devamlı geliyorlar.” (6. Eğitmen, 2020)

5.5.2. Odağı atölye düzenlemek olan işletmeler

İş planının bir parçası olarak farklı konularda gününbirlik atölyeler düzenleyen işletmeler, odağı atölye düzenlemek olan işletmeler olarak tanımlanmıştır. Bu işletmeler, yalnızca zanaat bazlı gününbirlik atölyeleri değil, birçok alanda kültür ve sanat etkinlikleri düzenleyen

toplumsal kültür merkezleridir. Kültür ve sanat etkinliklerine; fotoğrafçılık atölyeleri, film gösterimleri, sanat tarihi sunuları, kahve tadımları, yoga eğitimleri gibi örnekler verilebilir. Atölyeler çoğunlukla işletmeyle anlaşmalı olan bağımsız eğitmenler tarafından düzenlenmektedir.

Odağı atölye düzenlemek olan işletmelerin mekanlarının tipik olarak sahip olduğu olanaklar birlikte çalışma, depolama, dinlenme, sergi ve sunum alanlarıdır. Aynı anda farklı etkinlikler yürütülebilmektedir. Birbirinden farklı birçok ilgi alanına yönelik birçok etkinlik düzenlenmekte olduğu için, odağı üretim olan işletmelere göre daha geniş sosyalleşme olanağı yaratmakta ve yaygın bir kesime hitap etmektedir. Bunun yanında birbiriyle ilişkili ilgi alanlarını bir araya getirip düzenli etkinlikler sağladığı için odağı sosyalleşme ortamı olan işletmelere göre daha geniş bir düzenli katılımcı kitlesine sahiptir.

5.5.3. Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmeler

Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmeler; iş planında atölye düzenlemek olmayan, düzenlenen etkinliklerin arasında atölyeler de bulunan işletmelerdir. Üretim odaklı olmayan tüm işletmeler bu kategoride değerlendirilmiştir. Örnek olarak yeni nesil kahve dükkanları, kafeler, oteller verilebilir. Ayrıca organizasyon şirketlerinin düzenlediği konser, festival gibi geçici etkinliklerin içinde düzenlenen kendin yap atölyeleri de bu gruba dahil edilmiştir. Bunun yanında çeşitli işyerleri kurum için sosyalleşme ortamı yaratma amacıyla atölye organize ederler.

Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmelerde atölyeler çoğunlukla işletmeden bağımsız eğitmenler tarafından gerçekleştirilir. İşletmeler atölyeler için mekânı sağlarken eğitmenler atölyenin iş akışını hazırlar ve malzemeleri sağlar. Bazı işletmeler ayrıca atölye sırasında katılımcılara ikram sağlayabilmektedir. İşletmeler ve bağımsız eğitmenler bu atölyelerden ortak bir tanıtım kazanımı sağlar.

Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmelerde atölye düzenlenmesinin temel motivasyonları etkinlik aracılığıyla müşteri kazanmak, işletmenin tanıtımı ve işletmenin belirli bir kimlik sahibi olmasıdır. Zanaat bazlı atölyeler özelinde bu yönelimin nedeni atölyelerin yükselen trendlerden olmasıdır. Zanaat bazlı atölyelerin bir kısmı günübirlik olmaları

nedeniyle mekânın koşullarından bağımsız gerçekleştirilebilmektedir. Buna örnek olarak örgü, makrame verilebilir.

Bu mekanların birbirinden farklılıkları bulunmaktadır. Bunlardan ilki işletmenin kimliğidir. Yeni nesil kahve dükkanları ve kafeler gibi işletmeler, bir yaşam tarzını temsil etmelerinden dolayı atölye düzenlemektedirler. Bu işletmeler aynı zamanda diğer iki atölye tipi gibi el işçiliğiyle üretilmiş ürünlerin satıldığı bir satış alanı da barındırır. Bu satış alanları hem üretene gelir alanı açmakta hem de işletmenin tasarım kimliğini görünür hale getirmektedir. Bu tür işletmelerde düzenlenen atölyelerin çıktıları hediyeleşmeye yönelik özel günler ve sosyal medya trendleriyle belirlenir. Bu mekanlar arasındaki farklılıklar müşteri profilleri ve müşteri sayılarıyla belirginleşir. İşletmenin belirgin bir müşteri kitlesi oluştuğunda, eğitmenlerin atölye çıktısı ve iş akışı belirlemesi kolaylaşır. Ancak daha genel bir kitleye hitap eden işletmelerde atölye eğitmeninin genel bir beğeniye yönelik, hızla üretilecek bir ürün formu belirlemesi gerekmektedir. İşletmelerin sağladığı imkanlar genel olarak yalnızca masadır. Eğitmenler malzemeyi kendileri sağlarlar. Ayrıca işletmelerin katılımcıları ağırlamak için ikram sunması sosyalleşme ortamını destekleyen bir durumdur.

Bir diğer sosyalleşme odaklı atölye düzenleyen işletme türü kurumsal şirketlerdir. Kurumsal şirketler çalışanlarının motivasyonlarını yükseltmek, ekip çalışmasını geliştirmek, çalışanlarına hobi kazandırmak amaçlarıyla atölyelere ev sahipliği yaparlar. Mülakat gerçekleştirilen 13. Eğitmen, birçok kurumsal şirkette düzenli atölye düzenlediğini belirtmiştir. Kurumsal şirketlerde düzenlediği atölyeleri diğer işletmelerle karşılaştırdığında çalışanların atölyeye aktif katılımlarının çok yüksek olduğunu belirtmiştir. Bunun nedenin, diğer işletmelerde gerçekleştirilen atölye katılımcılarına göre kurumsal şirket çalışanlarının sosyalleşme motivasyonlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Kurumsal şirketlerdeki katılımcı grupları, tanışmamış olsalar da ortak bir sosyal grup olarak katıldıklarından dolayı atölye başında duyulan kaygı ve stres azalmaktadır. 13. Eğitmen, olumlu geçen bir atölyenin katılımcıların birbirleriyle olduğu kadar çalıştıkları şirketle kurdukları bağın geliştiğini belirtmiştir.

Atölyelerin iş akışı aynı kalmakla birlikte, sosyalleşme ortamı odaklı işletmelerde atölyelerin ortalama süresi 2 saate düşmektedir. Atölyelerin içerikleri eğitmenler ve işletme mekanları tarafından bu doğrultuda düzenlenmektedir.

5.4. Bağımsız Atölye Düzenleyen Eğitimciler

Bağımsız eğitimciler; belirli üretim tekniklerinde yetkinliğe sahip, atölyelerle sürekli anlaşmalar üzerine gününbirlik kendin yap atölyeleri düzenleyen kişilerdir. Bağımsız eğitimciler kendi üretim atölyesine sahip olabilmekle birlikte, çoğunlukla atölye sahibi değildirler. Bu eğitimciler atölye düzenleme odaklı ve sosyalleşme odaklı işletmelerde atölyeler düzenlerler.

Atölye eğitimcilerinin üretim tekniklerindeki yetkinlikleri için belirli bir sertifikasyon gerekmemekle birlikte; sahip oldukları formel eğitimler, mesleki deneyimleri ve hobi üretimleri aracılığıyla deneyimli olmaları beklenmektedir. Araştırmada eğitimcilerin büyük bir kısmının üretken olduğu gözlemlenmiştir. Üretkenlerin atölye düzenlemeye yönelimlerinde kendin yap pratiği içinde bilgi paylaşımı ve sosyalleşmeye açık olmalarının etkisi olduğu öngörülmektedir. 6. Eğitimci paylaşımını aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

“Zaten hep üretiyorum. Sadece satmak için değil, başkalarıyla üretmeyi de seviyorum.” (6. Eğitimci, 2020)

Bu yönelime bir diğer nedense, el işi ürünlerin üretildiği ve satıldığı mekânlarla; sosyal medya tanıtımları, ilgi alanı, satış yapmak gibi nedenlerle bağlantılı olmalarıdır. Bu durumda, atölye eğitimci ve atölyenin düzenlendiği işletme arasında karşılıklı bir sosyal medya tanıtım bağı oluşmaktadır.

Eğitimcilerin atölye içeriklerini üretimlerinde kullandıkları tasarım dili belirlemektedir. Bundan dolayı ürünlerin tasarım dili, atölyenin gerçekleştirildiği işletmelerin marka kimlikleriyle ilişkilidir. Bu duruma ek olarak görüşmelerde düzenli yapılacak atölye anlaşmalarında işletmelerin bir kısmının marka kimliklerini korumak ve diğer işletmelerden ayrılmak amacıyla eğitimcilerden yalnızca kendi işletmeleriyle anlaşmalarını tercih ettiklerini ifade etmiştir. Eğitimcilerin tasarım farklılıklarında en önemli etmen hedef ürünlerinin tasarım dilidir.

5.5. Atölyeye Yönelim Motivasyonları

Atölyenin düzenlenme ve atölyeye katılım motivasyonları, atölyenin işleyişini ve içeriğini yapılandırır. Bu bölümde eğitimci ve katılımcıların motivasyonları ele alınmıştır.

Yapılan görüşmelerde elde edilen veriler doğrultusunda eğitimcilerin ve katılımcıların motivasyonları incelenmiştir. Katılımcıların motivasyonları eğitimcilerden farklı olarak Wolf ve McQuitty'nin (2011) kendin yap motivasyonları kavramsal çerçevesiyle karşılaştırılarak gününbirlik atölyelere katılım ile kendin yap etkinliği katılımının farklarının ortaya konması amaçlanmıştır.

5.5.1. Eğitimcilerin atölye motivasyonları

Mülakatlarda eğitimcilerin belirttiği atölye düzenleme nedenlerinden biri atölyelerinin tanıtımlarını yapmak olmuştur. Atölyelerin tanıtımı, üretim odaklı atölyelerde düzenli kurslara katılımcı sağlar. Düzenli kurs barındıran bir işletmenin gününbirlik atölyesi o kursun tanıtım günüdür. Bunun yanında tanıtım üretilen ürünlerin tanıtımı için gereklidir. Özellikle bağımsız eğitimcilerin farklı işletmelerde birçok katılımcıya ulaşma ve ürünlerini tanıtmaya imkânı bulunmaktadır. Atölye eğitimcilerinin bir kısmı maddi kazanç açısından atölyenin kendi gelirinden çok atölyenin sağladığı tanıtımın getirdiği gelirin yüksek olduğunu belirtmiştir.

Eğitimcilerin belirttiği ikinci önemli motivasyon, atölyelerin sosyalleşme imkânı sağlamasıdır. Gününbirlik atölyelerle birlikte eğitimciler çok sayıda kişiyle zaman geçirme imkânı bulurlar. Atölyelerin yanında düzenli kurs sahibi olan eğitimciler de düzenli kursta sağladıklarından daha geniş bir kitleyle tanışma ortamı yaratırlar. Ayrıca sosyalleşme motivasyonunu ön plana alan eğitimcilerin atölyelerin iş akışı ve çıktıları gibi diğer yönlerini de katılımcıların deneyimleri üzerinden ifade ettikleri gözlemlenmiştir. Gününbirlik atölyelerde, katılımın isteğe bağlı olmasına rağmen, informal bir öğrenim ortamı olmasından kaynaklı eğitimci katılımcı diyalogunda hiyerarşi oluşmaktadır. Bu hiyerarşi eğitimcilerin öncelikli motivasyonlarına göre değişmektedir. Sosyalleşme motivasyonunu vurgulayan atölye eğitimcilerinin, katılımcılara bilgi paylaşan ve deneyimi kolaylaştıran bir eşit olarak yaklaştığı görülmektedir.

“Ben yapıyorsam herkes yapabilir. Önemli olan üreten insan olmak... Benim yaşadığımı herkes yaşasın istiyorum.” (13. Eğitimci, 2020)

Görüşmeye katılan eğitimcilerin tamamının, atölyeleri için gelecek hedeflerini atölyelerinin ölçeğini büyütmek olarak belirlediği görülmüştür. Odağı üretim olan atölye sahibi

eğitmenlerin çoğu; atölye düzenlemeye devam ederken işletmelerinde kültürel faaliyetler düzenlemeye başlamak, işletmesini küçük bir sanat ve kültür mekanına dönüştürmek istediklerini ifade etmişlerdir. Bir diğer deyişle, görüşmelere katılan odağı üretim olan işletmeler de odağı atölye düzenlemek olan işletme profiline geçiş yapmak istemektedirler. Bu durumun nedeninin, atölye düzenleyen eğitmenlerin sosyalleşme motivasyonlarının bulunması olduğu öngörülmektedir.

5.5.2. Katılımcıların atölye motivasyonları

Katılımcıların atölye motivasyonları atölye eğitmenlerinden ve atölye katılımcılarından elde edilen veriler üzerinden analiz edilmiştir. Katılımcılara yönelik araştırma sorularının yapılandırılmış olması nedeniyle katılım motivasyonlarına yönelik sondaj soruları yönlendirilememiştir. Yapılan ankette atölyelerden beklentilere yönelik soruya dönüş yapan 3. Katılımcı, şimdiye dek katılmış olduğu atölyelerden beklentilerini bir arada değerlendirerek “Kimisi ileride kullanmak, bilgi sahibi olmak isteyeceğim alanlardardı. Kimisi kültürümü temsil ediyordu. Bazısını da sadece eğlencesine ve vakit öldürmek için tercih ettim.” şeklinde belirtmiştir. Bu ifade farklı katılımcı motivasyonlarını özetlemektedir. Motivasyonların yanında katılım gösterilen atölyenin seçim kriterlerini 9. Katılımcı “Ürünlerinin tasarımı, atölye ortamının rahat çalışabilinecek olmasına, istediğim teknikleri öğrenebileceğime ikna olmama, evime yakınlığına, atölye sahibinin deneyimine- eğitim yöntemlerine göre seçtim.” cümlesiyle belirtmiştir. Bu kriterler kendin yap atölyelerine katılım motivasyonları doğrultusunda gelişmiştir.

Piyasaya yönelik motivasyonlar

Piyasaya yönelik değerlendirmelerin kişileri kendin yap aktivitelerine teşvik ettiği gerekçeler; ürün ulaşılabilirliğinin eksikliği, ürün kalitesinin eksikliği, ekonomik faydalar ve kişiselleştirme ihtiyacıdır (Wolf ve McQuitty, 2011). Araştırma konusu olan kendin yap atölyelerini kendin yap akımından ayıran farklar bu motivasyon grubunda belirginleşmektedir.

Zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin hedeflediği ürünler “atölye çıktıları” bölümünde belirtilmiştir. Atölyelerin bireylere piyasada ulaşamayacakları ürünleri sağlama hedefi sunmadığı gözlemlenmiştir. Bu durumun yerine piyasada ulaşılabilir olan ürünler

tüketiciler tarafından kendi tercihleri üzerine üretilmektedir. Yapılan görüşmelerin tümünde; üretim sebeplerinden birinin kişinin kendi üretiminin değerli olması önemli bir motivasyon olarak vurgulanmıştır.

Piyasadaki ürünlerin kalitesiz bulunması nedeniyle kullanıcıların yöneldiği kendin yap aktiviteleri zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyeleriyle sağlanmamaktadır. Bu atölyelerde eğitmen ürünün kalitesinin standart seviyelerde olmasını sağlamak amacıyla destek vermektedir. Malzeme ve elde üretim dolayısıyla teknik açısından sağlanan kalite ahşap işleme benzeri atölyelerde göz önünde bulundurulmakla birlikte; bunun yerine görselin piyasanın üzerinde olması vurgulanmaktadır.

Ekonomik fayda sağlamanın motivasyonu günübirlik atölyeye katılmak konusunda öncelikli bir motivasyon olmadığı öngörülmüştür. Görüşmeler sırasında ürünün kendisinin ücretiyle atölyenin ücreti eşit olduğunda atölyede üretmeyi tercih edebildiği öğrenilmiştir. Seramik bardak üretim atölyesi hakkında ortaya çıkan ekonomik fayda motivasyonu; tüm atölyelerle genellenmemekle birlikte küçük el yapımı ürünler için bir motivasyon olarak dahil edilebilir. Günübirlik atölyeler bir becerinin tümüyle kazanımı için yeterli olmamakla birlikte, katılımcılar yeni bir beceri edinip bundan para kazanma amacıyla katılabilmektedirler. Bu katılımcılar günübirlik atölyelerden sonra devamlı kurslara yönelmektedirler.

"Artık seramik ürünler çok pahalı, insanlar en azından kendim yapayım diyor. Zaten yaptığının da aldığından farklı olmayacağını biliyor." (6. Eğitmen, 2020)

Kişiselleştirme ihtiyacı, piyasaya yönelik motivasyonlar arasında günübirlik atölyelerde en güçlü görülmekte olan motivasyondur. Bunun yanında kişiselleştirme fonksiyon sağlamamakta ve dekorasyon düzeyinde görülmektedir. Bundan dolayı kişiselleştirmenin kimlik ifadesi motivasyonuna daha yakın olduğu gözlemlenmiştir. Ürün fonksiyonu olmamakla birlikte üretim amacı açısından hediyeelik eşya motivasyonu kişiselleştirme ihtiyacı kapsamında değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde ürün çıktısının hediyeelik eşya olduğu görülmüştür. Görüşmelerin dışında; atölye tanıtımlarında hediyeelik eşya sloganlarına yer verildiği ve hediyeleşme kültürüne yönelik özel günlere (Anneler günü, yılbaşı, vb. ...) yakın dönemlerde bu atölyelerin yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Hediyelerin

el yapımı olması hediyeleşmenin anlamını artırmaktadır. Bu durum zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerine de yansımaktadır.

Kimliğe yönelik motivasyonlar

Kimliğin iyileştirilmesine yönelik motivasyonlar; zanaatkarlığın verdiği tatmin duygusu, güçlenmek, topluluk arayışı ve eşsiz olma ihtiyacıdır (Wolf ve McQuitty, 2011). Kendin yap atölyelerinin kendin yap akımının genel motivasyonlarıyla bağdaştığı alan kimliğe yönelik motivasyonlardır.

Üretmenin verdiği tatmin duygusu hem katılımcılar hem de eğitmenlerin kendin yap üretimlerinde ön plana çıkarılan motivasyon olmuştur. Katılımcıların genel profili; çoğunlukla kadın olmak üzere, ev hanımları, emekliler ve orta yaşlı beyaz yakalılarıdır. Özellikle beyaz yakalı çalışanların çalışmalarının zihni emeğe dayalı olmasından dolayı boş vakitlerini elde üretim yaparak değerlendirdikleri ifade edilmiştir. Günübirlik atölyeler fiziksel emekle dinlenmeyi sağlarken deneyim sağlamaktadır. Eğitmenlerin bir kısmı, atölyenin tanıtımı konusunda katılımcıların işe döndüklerinde atölyeyi anlattıkları ve sonraki hafta iş arkadaşlarıyla birlikte geldiklerini ifade etmişlerdir.

Eğitmenlerin belirttiği motivasyonlardan biri sosyal medyada paylaşım yapmaktır. Kişilerin kendi üretimleriyle kimlik oluşturma ve toplumun için bu kimlikle temsil etmesinin önemli bir bölümü sosyal medya paylaşımlarıdır. Atölye eğitmenlerinin çoğunluğunun katılımcıların motivasyonları hakkındaki içgörülerini kişilerin bu etkinlikte çektiği fotoğrafları paylaşma amacıdır. Eğitmenlerin bir kısmı bunu atölyenin tanıtımı için olumlu bulmakla birlikte, en azından atölye sırasında telefonla ilgilenmemeleri gerektiğini hatırlattığını belirtmiştir.

“...Hala beni özleyen insanların bu nesnelere bakıp sosyal medya da paylaşması beni mutlu ediyor. Çabalarımın somut bir ürün halinde bir yerlerde sergilenmesi fikri beni tekrar bir atölyeye girme ve yaratıcı olma konusunda teşvikliyor.” (3. Katılımcı, 2020)

Güçlenmek; yapabilme becerisinin edinilmesinden kaynaklı bir motivasyondur. Eğitmenlerin tümünün ifadesi, ilk defa gelen katılımcıların atölye başlangıcında ürünü doğru bir biçimde üretebileceklerine inanmamalarıdır. Atölye sonunda üretememe kaygısı yerini

üretmiş olmanın verdiği özgüvene bırakmaktadır. Bunu doğrular biçimde, 10. Katılımcı atölyeden beklentisini “Sadece ön yargımı yenmekti ancak çok keyif aldım.” biçiminde ifade etmiştir. Atölye eğitmenleri katılımcıların atölye öncesi ve sonrası durumlarını aşağıdaki biçimlerde ifade etmişlerdir:

“Ben bunu yapamam dedikleri her şeyi yapabiliyorlar. İlk gelen ‘Ben bunu yapamam, yeteneğim yok.’ diyor. Açıklamıyorum. Bitirdikten sonra ‘Bak ne yaptın?’ diyorum.” (13. Eğitmen, 2020)

“Katılımcıların başlangıçta becerisi genelde sıfır... Bakınca anlaşılıyor. İnsanlar geldiğinde kaygı oluyor özellikle heykellerde. Çoğu insan yapamam diye katılmıyor. Çıkarken ‘Ben mi yaptım?’ diyorlar.” (11. Eğitmen, 2020)

“Genelde ‘Bunu ben nasıl yaptım?’ diyorlar. Gelenler hem yeteneklerini keşfediyorlar hem de kendi yaptıkları daha kıymetli...” (6. Eğitmen, 2020)

Topluluk arayışı motivasyonu; sosyalleşme ihtiyacıyla birlikte değerlendirilmiştir. Atölyenin sunduğu ortak deneyim, katılımcılarda günlük atölye grubuna, katılım gösterilen atölye mekanına, kendin yap topluluğuna aidiyet hissi yaratma potansiyeline sahiptir. Atölye eğitmenleri, birçok katılımcının gününbirlik atölyeden sonra devamlı kurslara gelmeye başladığını belirtmiştir. Bu durum, katılımcının malzeme ve tekniği deneme amacı kadar atölyenin ortamını deneme amacını da göstermektedir. Bu yolla gününbirlik atölyeler eğitmenlerle, işletmeyle ve işletmenin devamlı katılımcı kitlesiyle tanışma imkânı sunmaktadır. Sosyalleşmek, eğitmenlere göre katılımcıların büyük çoğunluğunun birincil motivasyonudur.

Eşsiz olma ihtiyacı, kişiselleştirme motivasyonunda değinilen ihtiyaç olmakla birlikte; eşsiz olma ihtiyacında kullanım yerine kendini ifade etmek ön plandadır. Atölyede üretilen ürünlerin dekorasyon aşamasında da olsa katılımcıya bırakılması, katılımcıya kullanacağı üründe kendini göstermek için bir alan sunar. Bu hem kendi hikayesini üretme deneyimi hem de kimliğini simge haline getirip ürünleştirme şansı sağlar. Gününbirlik atölyede bunun sağlanması ise ürünün bir uzman gözetiminde üretiliyor olmasından kaynaklı kaliteye duyulan güven ve öğrenme şansının bulunmasıdır. Kişinin uzman bilgisi olmaksızın ürettiği nesnelerde, üretimden kaynaklı hatalar kullanımda önemli sorunlara yol açabilmektedir. Ahşap ürünlerde doğru verniklememe sonucu ürünün çürümesi, seramik ürünlerde

kırılmalar bu duruma örnek gösterilebilir. Bu nedenle giriş seviyesinde üretim bilgisine sahip kişiler için kendi formlarını uzmanla birlikte üretmek avantajlı bir durumdur.

5.6. Atölye Kazanımları

Atölye kazanımları; katılımcıların ve eğitmenlerin bir bütün olarak atölye deneyiminden edindikleri değişimdir. Bu kazanımlar üretim ve tasarım beceri kazanımları ve teknik dışı kazanımlar olmak üzere iki grupta incelenmiştir.

5.6.1. Üretim ve tasarım beceri kazanımları

Günübirlik atölyelerin sağladığı üretim becerisi kazanımları ile tasarım becerisi kazanımları ayrıştırılmış olmakla birlikte, bu beceriler birbirini beslemektedir. Üretim becerileri üretim teknikleri ve malzeme bilgilerinin kazanımlarıdır. Tasarım kazanımlarıysa; üretim becerileriyle geliştirilen yeni nesne üretimi ve problem çözümü becerileri olarak ele alınmıştır. Üretim ve tasarım becerilerinde odak atölye katılımcılarıdır. Atölyenin yarattığı karşılıklı öğrenim ortamı sayesinde eğitmenler de bu kazanımları sağlayabilmektedir.

Üretim becerisi

Günübirlik atölyeler, kısa süreli gerçekleştirilmelerinden dolayı ilgili malzemenin ve üretim tekniğinin bilgisini kazanımının tümünü sağlama amacı taşımamaktadırlar. Günübirlik atölye katılımcıları üretim için uzman bilgisine, üretim araçlarına ve malzemelerine ulaşmaktadırlar. Uzman üretim bilgisine erişimde atölyeleri diğer kaynaklardan ayıran en önemli etken, atölyelerin giriş seviyesindeki kişilere usta çırak ortamı içinde deneyimleyerek öğrenme imkânı sunmasıdır. Bu ortam üretim bilgisi öğrenim kaynakları içinde soru cevap ilişkisine en açık kaynaklardan biridir. İkinci önemli kazanımsa üretim araçları ve malzemeye ulaşımıdır. Atölyeler giriş seviyesindeki katılımcıların bir hobiye deneyimlemek için gerekli materyalleri araştırıp satın alma zorunluluğunu ortadan kaldırmaktadır. Üretim araçlarının ve malzemenin kullanım bilgilerini de doğrudan uzmanından öğrenmek katılımcılar için önemli bir faydadır.

Üretim becerisi kazanımı en belirgin biçimde atölyenin konu olduğu üretim tekniğini ilk kez deneyimleyen katılımcılarında gözlemlenir. Atölyenin sonundaki beceri seviyesi gözle

görülür biçimde yükselmekte ve atölye çıktısının elde edilmesiyle somutlaşmaktadır. Atölyenin konusu olan malzemeye daha önce çalışmış olan atölye katılımcıları yeni teknikler öğrenmektedirler. Araştırmaya katılan eğitimden birinin 6 yıl seramik kurslarından sonra, yeni teknikleri gününbirlik atölyelerde öğrenmesi ve sonunda kendi atölyesini açacak beceri düzeyine çıkması buna örnektir.

Eğitmenler düzenledikleri atölyelerin üretim açısından yüksek bir kazanımları olmadığını, çoğunlukla eğitim yerine üretime ayırdıkları vakitte daha çok fayda sağladıklarını belirtmişlerdir. Ancak atölye eğitimlerinin atölyelerde katılımcılara öğretirken teknik konusunda gelişme sağladıkları söylenebilir. Bu gelişim çoğunlukla atölye düzenlediği alanda formel eğitim almamış olan eğitimden gözlemlenebilir. Eğitimden katılımcıların farklı bakış açılarıyla kendi teknik becerilerini gözden geçirip geliştirebilmektedirler. Atölye düzenlediği alanda formel eğitim almış olan eğitimdenlerin dahil olacağı etmense yeni üretim tekniklerini öğrenme kazanımıdır. Yeni atölyeler düzenlemek eğitimdenleri yeni tekniklerin öğrenimi için motive etmektedir.

Tasarım becerisi

Gününbirlik atölyelerin sağladığı tasarım kazanımları, atölyenin form oluşturma yaklaşımıyla değişmektedir. Form oluşturma yaklaşımının bir tasarımın replikası olduğu durumda katılımcının yaratıcı girdisinin azalmasıyla birlikte tasarım kazanımı da azalır. Ancak form oluşturma aşamasında üretim tekniği gözetilerek form serbest bırakıldığında katılımcılara kendini tasarımda da geliştirme olanağı yaratılır.

Katılımcıların eğitim ve mesleki geçmişlerinin tasarım alanlarıyla ilişkili olup olmaması tasarım becerisi kazanımında fark yaratır. Formel tasarım eğitimi, ön bilgisi veya mesleki deneyimi olmayan katılımcılar için atölye üretimleri tasarım farkındalığı yaratmaktadır. Tasarım becerisi kazanımı, tasarım eğitimi almamış olan ve satış amaçlı el işi üretimleri yapan atölye katılımcılarına ürün tasarımlarını geliştirme imkânı sunmaktadır. Formel tasarım eğitimi almış olan katılımcılarsa bu atölyelerden tasarıma ilişkin kazanım sağlar. Tasarım alanında eğitim almış olup üretim yapmakta olan 9. Katılımcı "...profesyonel olarak sürdürdüğüm saksı, dekoratif objeler ve takılar üretimi yaptığım işimi geliştirmek,

yeni malzemelerle tasarımlarıma ve ürünlerime dönüşümü benim için önemli.” ifadesiyle atölyenin tasarım becerisine katkısını da ifade etmektedir.

Eğitmenlerin tasarım beceri kazanımları, atölyeler için girdikleri yeni form arayışlarıyla gelişmektedir. Tasarım arka planına sahip olan eğitmenler atölyenin sağladığı tasarım becerisi olmadığını belirtmişlerdir. Tasarım arka planına sahip olmayan eğitmenler için atölye öncesi araştırma, atölye sırasında katılımcıların hatalarını çözümlerken ürettikleri yeni çözümler ve katılımcılardan aldıkları yeni fikirler tasarım becerisi kazanımları sağlamaktadır. Gününbirlik atölyeler sayesinde eğitmenler farklı arka planlara sahip katılımcılarla buluşma olanağı bulmakta, bu katılımcıların ürettikleri formlardan ve dekorasyon biçimlerinden ilham almaktadırlar. Formel tasarım eğitim arka planı ve tasarım alanlarında mesleki deneyimi olmayan 5. Eğitmen, tasarım tanımlayarak ve düzenlediği atölyelere gelen katılımcıların kendi tasarım deneyimine ve üretimlerine etkisini aşağıdaki gibi tarif etmiştir:

“Her insanın bir hikayesi var. Bence tasarım hikayelerle ilgili. Buraya gelenlerle konuştukça, beraber çalıştıkça benim de aklıma yapacak yeni ürünler, yeni tasarımlar geliyor.” (5. Eğitmen, 2020)

5.6.2. Teknik dışı kazanımlar

Teknik dışı kazanımlar, atölye katılımı sonucunda edinilen bireysel kazanımlardır. Zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri, öncelikle kendin yap etkinlik kazanımlarını sağlar. Kendin yap etkinlik çıktıları; başarı, kontrol ve eğlencedir (Wolf ve McQuitty, 2011). Tüm görüşmelerde, katılımcıların atölye başlangıcında kaygılı oldukları, atölye sonucunda bir şeyi başarmış olma mutluluğu yaşadıkları ifade edilmiştir. Kendin yap atölyeleri katılımcıları, bir malzeme ve üretim tekniğiyle sahip oldukları yetenekleri sınar ve atölye sonucunda gözle görülür bir sonuç elde ederler. Daha önce denenmemiş bir üretimin gerçekleştirilmesi başarı hazzını artırır. Bunlarla birlikte atölye başlangıcında yaşanan kaygı duygusunun yerini başarıya bırakması, yeni üretimler konusunda özgüven ve motivasyon sağlar. Başarı ve öz değer, kişinin yapabildiklerinin ve beceri potansiyelinin gerçekleştirilmesiyle artar (Freitas ve Higgins, 2002). Atölyeler doğrudan bu kazanımı sağlar.

Wolf ve McQuitty (2011), kendin yap projelerinin yaşam alanları ve yaşamlarının kontrolünü, yeni projeler ve öngörülemeyen zorluklarla yüzleşirken profesyonelleri dâhil etmeyerek kendin yap üretmenlerine verdiğini belirtmektedir. Bu kontrol kazanımı, gününbirlik atölye sürecinin içinde profesyonel desteğin yürütülmesi nedeniyle tümüyle görülmemektedir. Gününbirlik atölyelerin çıktıları çoğunlukla dekoratif ürünler ve aksesuarlar olmakla birlikte; profesyonel desteğe alternatif olan kontrol alanı ürünün dekorasyonunda görülmektedir. Profesyonel olarak üretilmiş nesneler yerine kendin yap atölyelerinin tercih edilmesinin sebebinin kullanıcının emeğini aktardığı ürüne atfettiği önem olduğu görülmüştür.

En önemli atölye motivasyonlarından olan sosyalleşme eylemi, aynı zamanda atölyenin teknik dışı kazanımlarındandır. Eğitimciler ve katılımcılara yönlendirilen atölyeye katılım motivasyonu ve atölye kazanımlarında sosyalleşme ön plana çıkmaktadır. Atölyeye katılmak için birincil motivasyonu sosyalleşmek olmayan katılımcılar dahi kazanımlarında sosyalleşmeyi anmışlardır:

“Sosyalleşmek ana amacıyla katıldığım atölyeler olmadı. Ama bu atölyelerde aynı ilgi alanına sahip insanlarla bir araya gelmek elbette ki yeni dinamikler oluşturabiliyor sosyalleşmek adına. Arkadaşlık ve kendine ayırdığın zamanları keyiflendirebiliyor.” (9. Katılımcı, 2020)

Atölyeye katılanlar, birlikte üretim imkânı bularak ortak bir deneyim etrafında sosyalleşirler. Mülakatlar sırasında bir eğitimci her atölyenin ardından bir mesajlaşma grubunun kurulup o atölyenin katılımcılarının birbiriyle ve kendisiyle iletişim halinde kaldığını belirtmiştir. Sosyalleşme kazanımı iş hayatına devam eden katılımcıların yoğun iş temposundan uzaklaşması için önemlidir. Emekli bireyler için iş temposunun ardından kaldıkları boş dönemde insan ilişkileri kurmalarına yardımcı olur. Ev hanımları da sosyal hayata katılım için kendin yap atölyelerine yönelmektedir. Bunların yanında, eğitimcilerin belirttiği üzere birçok atölye katılımcısı atölyeye kendi çevresiyle gelip atölye ortamıyla iletişim kurmamaktadır. Eğitimcilerin de tercih etmediği bu durum yine sosyalleşme kazanımına dahil olmaktadır. Bu durumda atölye ölçeğinde değil daha küçük grubun arasında ortak deneyim oluşturur. Sosyalleşmek, atölye eğitimcileri için maddi kazançtan sonra gelen en önemli kazanımıdır. Görüşmelerdeki birçok eğitimci, gününbirlik atölyelerin maddi kazanımlarından öte sosyalleşme kazanımının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Sosyalleşme kazanımına verilen önemin üretim atölyesine sahip

olan eğitimciler tarafından daha çok vurgulandığı görülmüştür. Bu eğitimciler g n birlik atölyeler aracılığıyla devamlı kurslarına göre çok daha geniş bir toplulukla tanıştıklarını belirtmişlerdir.

Birçok atölye eğitimcinin ifade ettiği üzere katılımcılar için bu atölyeler terapi niteliği taşımaktadır. Özellikle fikri emeğe dayalı meslek sahiplerinde boş zamanın zihni bo altıp el i iliğine odaklanma ihtiya ı görülmektedir. Atölyede vurgulanan motivasyon sosyalleşme ihtiya ıdır. Buna karşın, boş zamanlarını üretimle geçirmek isteyen ancak üretim malzemelerine ve ortamına ulaşamayan kişiler için atölye sosyalleşmenin yerine yalnız kalıp üreteceği ürüne odaklanmaya dönüşebilir. Bununla birlikte yalnız çalışmak isteyen katılımcıların çoğunlukla düzenli hobi kurslarını tercih ettikleri g r lm  t r. G n birlik atölye katılımlarını ise düzenli kursa katılmadan önce deneme dersi yapmaktadırlar. Araştırmada terapi niteliğinde değerlendirilen atölyelerin tümü seramik at lyeleridir. Seramik atölye eğitimcilerinden 6. Eğitimci, katılımcılarıyla sohbetlerinde seramiği toprakla buluşma olarak nitelendirip stresten arındıklarını anlattıklarını ifade etmiştir.

Atölye katılımcılarından bir kısmı, g n birlik atölyelerle kendini geli tirdikten sonra profesyonel hayatta da bu  ıktıları kullanmaktadır. Eğitimciler; katılımcılarının bir kısmının atölyenin ilgili olduğu zanaat dalına ilişkin alanda formal eğitim almaktayken bu atölyelerde kendilerini geliştirdiklerini belirtmiştir. Yine atölyenin ilgili olduğu zanaat dalında becerisi olan atölye katılımcıları g n birlik atölyelerde öğrendikleriyle kendi atölyelerini kurabilmektedir. Ev hanımları için g n birlik atölyeler eğitim mecralarından biri olup, evde ürettiklerini satma imkânı yaratmaktadır. Katılımcılar ekonomik fayda sağlama motivasyonu ile katılmasalar dahi, belirli bir hobi edindikten sonra kendi mesleklerini bıraktıklarında bu hobiden para kazanmaya ba layabilmektedirler. Bu duruma örnek olarak, 8. Katılımcı “Kendi halimde yaptıklarımı satmaya ve sipariş almaya çalışıyorum ama çok küçük çaplı.” yanıtıyla profesyonel kazanımını belirtmiştir. Hobi olarak üretim yapan kişilerin sosyal medya ve internet siteleri üzerinden; mağaza, depolama gibi ek satış maliyetleri ve ürünler için belirli kalite standartlarından bağımsız olarak satış yapmaları yaygınlaşmaktadır. Atölyenin  ıktı ürününe bağlı olarak; bazı g n birlik atölyeler bir defa katılımla satış yapmaya uygun ürünün üretim bilgisinin edinilmesi için yeterli olabilmektedir. Bunlara  rnek olarak makrame, nakı  gibi ürünler verilebilir. Giriş seviyesinde üretim bilgisi ile kullanılabilir ürünler yaratılabilmektedir. Bu  retim yöntemleri

seramik gibi atölye koşullarını ve maliyetli araçları gerektirmemekte ve evde üretime uygun bulunmaktadır.

Wolf ve Mcquitty (2011), projelerde karşılaşılan hayal kırıklığı veya beklenmedik sorunlara bakılmaksızın kendin yap projelerinin bir şekilde eğlenceli oluşunu aktarmaktadır. Gününbirlik kendin yap atölyelerine katılımın başlıca motivasyonu olan iyi vakit geçirme beklentisi, yapılan işten ve geçirilen zamandan zevk almak kazanımıyla tamamlanır. Atölye eğitmenleriyle yapılan görüşmelerde iyi vakit geçirmeye verilen önemin çalışan kesimle ilişkilendirildiği görülmüştür. Çalışan kesimin çoğunluğu, gününbirlik atölyelerde üretim yaparak yaşam stillerine uyumlu biçimde boş zamanlarını iyi değerlendirebilmektedir.

Teknik kazanımlarla birlikte değerlendirilebilecek bir teknik dışı kazanımsa katılımcıların atölyeden sağladığı profesyonel kazanımlardır. Profesyonel kazanımların ilk örneği atölyede öğrenilen teknikle üretim yapıp satmaktır. Katılımcıların bir bölümü atölyelere bu motivasyonlara katılmaktadır. Özellikle iş sahibi olmayan katılımcılar satış amacına sahip olabilmektedir. Üretim yapıp satmanın yanında, doğrudan üretim atölyesi açmak amacıyla atölyelere katılan katılımcılar da görülmektedir. Bu motivasyonlarla atölyeye katılmamış olan kişilerin de atölye konusunu hobi olarak benimseyip, daha sonra maddi kazanca çevirdikleri görülebilmektedir. Profesyonel kazanım olarak ele alınan diğer durum, atölyenin konusu olan alanda eğitim alan veya profesyonel olarak çalışan kişilerin kazanımlarıdır. Mülakatlarda; örgü ve keçe atölyesi düzenleyen eğitmenler moda tasarımı öğrencilerinin, seramik atölyesi düzenleyen bazı eğitmenlerse seramik bölümlerinden öğrencilerin kendilerini geliştirmek için atölyeye katıldıklarını belirtmişlerdir.

5.7. Covid -19 Pandemisi ve Atölyeler

Covid-19 pandemisinin sosyal yaşama olan etkisi; gününbirlik kendin yap atölyelerine de yansımıştır. Zorunlu karantina döneminde atölyeler katılımcı alamamıştır. Üretim odaklı işletme sahibi olan tüm eğitmenler, bu dönemde tüm vakitlerini uzun zamandır yapmak istedikleri üretimlerle geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Sosyalleşme mekânı odaklı işletmeler ise yalnızca atölyeyi sağlık koşullarından dolayı kapattıklarını belirtmişlerdir. Karantina bitişinde, diğer sağlığa uygunluk önlemleriyle birlikte fiziksel mesafenin korunması için katılımcı sayıları sınırlanmıştır. Mekânsal imkâna sahip atölyeler çalışma alanlarını açık havaya almıştır. Özellikle kapalı mekânda gerçekleştirilen atölye süreleri kısaltılmıştır. Bu

önlemlerle birlikte, araştırmaya katılmış olan eğitimciler karantina sonrasında katılımcıların gelmeye başladıklarını, insanların sosyalleşme ihtiyacının yükseldiğini belirtmişlerdir.

Karantina döneminden başlamak üzere 4 farklı atölye davranışı görülmüştür: (1) Atölyenin katılımcılara tamamen kapatılması, (2) Atölyenin sağlık önlemleriyle birlikte açılması, (3) Kendin yap kitleri üretimi ve satışı, (4) İnternete yönelik “Nasıl yapılır?” içeriklerinin oluşturulması.

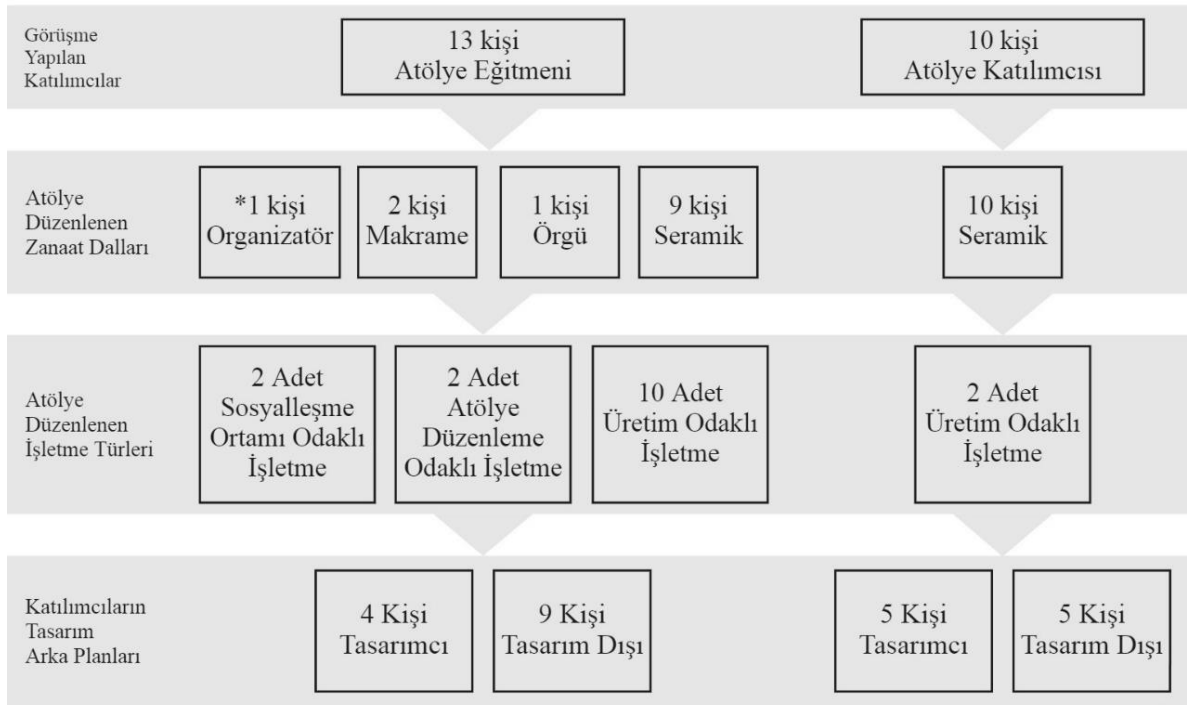
“Her zaman Youtube kanalı açıp video üretmek istiyordum. Eğitimlerle atölyeden zaman bulunca hemen başladım. Karantina bitince de devam ettim. Şimdi Youtube kanalına da birçok içerik üretiyorum. Ayrıca bu dönemde atölyemdeki eğitim ve üretim zamanlarını ayırdım, eğitimi artırdım. Kesinlikle verimli geçti benim için.” (6. Eğitimci)

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanların serbest zamanlarını üretimle değerlendirmek amacıyla katıldığı günübirlik atölyeler giderek yaygınlaşmaktadır. Günübirlik atölyelerin önemli bir bölümü nesne üretimi odaklı gerçekleştirilmektedir. Bu tezde zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyesi olarak adlandırılmış olan bu atölyeler; malzeme ve üretim teknikleri bilgilerinin ve üretme deneyiminin ulaşılabilirliğini artırır. Atölyeler, farklı seviyelerde tasarım bilgisine ve üretim yeteneğine sahip olan bireylerde tasarım farkındalığı oluşturması ve üretim deneyimi yaratmasıyla informel öğrenimin ve demokratik tasarım ilkelerinin gerçekleştirilmesi için ortam yaratmaktadır.

Bu çalışma zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölye düzenleyicilerinin ve katılımcılarının motivasyonlarıyla oluşan atölye yapılarının, atölyelerin aktörlere sağladığı kazanımların ve atölye eğitmenlerinin tasarım alanına ilişkin arka planlarının atölye deneyimine etkisinin betimlenmesiyle, zanaat bazlı günübirlik kendin yap atölyelerinin tasarım bilgisinin aktarımı ve tasarımın demokratikleşmesi bağlamında incelenmesi hedefiyle gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında günübirlik kendin yap atölyeleri arasından, gösterdikleri birbirinden farklı özelliklere göre kategorizasyon yapılarak örnek işletmeler ve atölye eğitmenleri belirlenmiştir. Bu eğitmenler arasından görüşmeyi kabul edenlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Daha sonra görüşme yapılan 2 adet atölye eğitmeninin atölye katılımcılarına anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan atölye eğitmenleri ve katılımcılarının yapılan kategorizasyona göre ayrımları Resim 6.1’de görülmektedir.

Resim 6.1. Görüşme yapılan katılımcıların özellikleri

Tasarımda demokratikleşme, demokratik ilkelerin tasarım sürecinde uygulanmasıyla sağlanır. Bu doğrultuda, demokrasinin temel dört ilkesiyle gününbirlik atölyelerin kazanımları değerlendirilmiştir (Resim 5.2). Bu çalışmayla birlikte, herkes tarafından ulaşılabilen zanaat bazlı atölye çalışmalarının tasarım ve üretim bilgilerinin aktarımı için alan yaratmasıyla tasarımda demokratikleşme için anlam taşıdığı görülmüştür. Zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyelerinin tasarımda demokratikleşme ilkeleri bağlamında değerlendirilmesi aşağıda listelenmiştir:

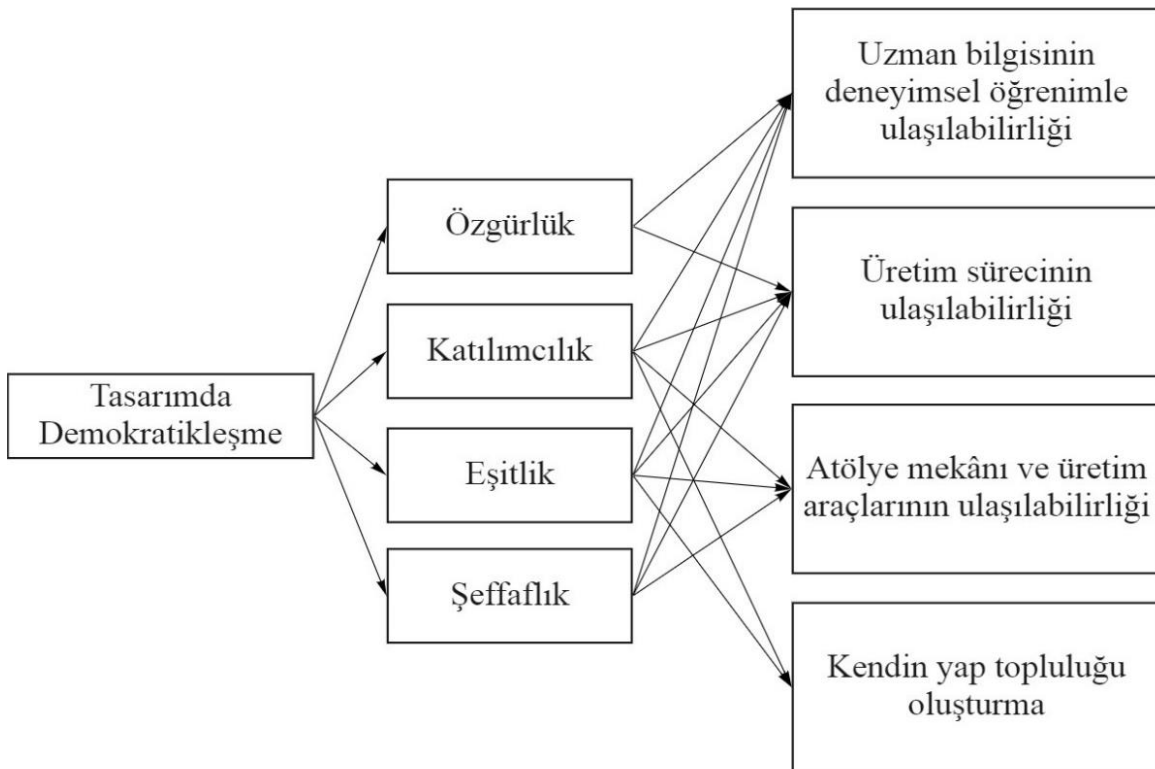
- Uzman bilgisinin deneyimsel öğrenimle ulaşılabilirliği: Manzini ve Margolin (2017), daha fazla insanın tasarıma katılma olanağı bulabilmesi için insanların araçları kullanabilmesinin gerekliliğini vurgular. Bilgiye erişim kadar bilginin aktarımı ve edinilmesi de önemlidir. Atölyelerin katılımcılara sağladığı kazanımlardan ilki uzman bilgisidir. Uzman bilgisi; üretim teknikleri bilgisi, malzeme bilgisi, tasarım bilgisi, üretim araçlarını kullanım bilgisi olarak açılabilir. Bu bilgiler deneyimsel öğrenimle aktarılan örtük bilgilerdir. Atölyeler aracılığıyla, her katılımcı üretim tekniklerini ve tasarımı deneyimleme olanağı bulmaktadır. Atölyelerin gününbirlik doğalarından dolayı bir uzmanlık dalına ait tüm örtük bilginin aktarımından söz edilemez. Atölyelerin uzman bilgi aktarımında önemi, bir alana ait giriş seviyesindeki bilgilerin herkese açılmasının

sağlanmasıdır. Bilginin ulaşılabilirliği, demokratikleşmede eşitlik ve katılımcılık ilkeleri bağlamında önemlidir.

- Üretim sürecinin ulaşılabilirliği: Zanaat bazlı kendin yap atölyeleri nesne üretimi üzerine kurgulanmıştır. Piyasadan satın alınan hazır nesnelerin, üretim bilgisi gibi üretim süreci de kullanıcıdan bağımsız gerçekleşmektedir. Örtük bir üretim sürecinin sonunda kullanıcıların ürünü kendi ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmesi veya üründen kendileri için üretme olanakları bulunmamaktadır. Katılımcılık ilkesi doğrultusunda tasarım sürecinde tasarımın ilgilendirdiği tüm aktörlerin, özellikle son kullanıcının, sürece dahil edilmesi tasarımın demokratikleşmesi için en önemli adımlardandır. Bunun sağlanması için kullanıcıların üretim sürecine erişebilir olması gerekmektedir. Atölyeler aracılığıyla, katılımcılar üretim süreçlerinin bilinciyle ürünleri biçimlendirip dekore edebilmektedir. Üretim sürecini öğrenmiş olan katılımcılar atölye sonrasında da aynı nesneyi ve aynı üretim tekniğini kullanarak yeni nesneleri üretebilmektedirler. Kişilerin kendi kullanımlarına yönelik nesneleri satın almak yerine üretmeyi tercih edebilmesi demokratikleşmeye ilişkin özgürlük kazanımı sağlamaktadır. Katılımcılar atölye öğrenimleriyle birlikte, var olan nesneleri kendi istek ve ihtiyaçlarına göre kişiselleştirerek kendi kullanımlarına yönelik ürünleri profesyonel müdahalelerden bağımsız biçimde üretme özgürlüğüne sahip olmaktadır.
- Atölye mekânı ve üretim araçlarının ulaşılabilirliği: Çoğu üretim aracının ücret, bakım, depolama gibi yönlerden yüksek maliyete sahip olmalarından dolayı profesyoneller haricinde erişilebilirlikleri düşüktür. Kendi üretimini yapmak isteyen amatör kişilerin üretim araçlarına ulaşılabilirliğinin artması tasarımda demokratikleşmenin önemli bir adımı olarak ele alınmaktadır (Anderson, 2012; Gershenfield, 2005). Üretim mekânı olarak atölyeler; üretim araçları, malzemeler, depolama ve çalışma alanlarına sahiptir. Odağı üretim olan işletmelerde gerçekleştirilen zanaat bazlı günübirlik atölyelere katılanlar bu atölyelerin sahip oldukları düzenli imkanlara da erişmektedirler. Alanda üretim yapmaya devam eden katılımcıların bir kısmı, kendi araçlarını alana kadar atölyenin gerçekleştiği işletmeyi kullanmaya devam etmektedir. Üretim araçlarının devamlı olarak bulunmadığı atölye düzenleme odaklı ve sosyalleşme odaklı işletmelerde de katılımcıların atölye sürecinde araç ve materyallere ulaşma imkânı bulunmaktadır. Günübirlik atölyeler, araçlara ulaşımın yanı sıra uzman gözetimiyle ulaşımıyla kullanım güvenliği avantajına sahip olmaktadır.

- Kendin yap topluluğu oluşturma: Kendin yap akımı ortak ilgi alanlarına sahip üretkenlerden oluşan, bilginin paylaşımı ve birlikte üretim aktiviteleriyle birlikte bir topluluk kültürüne sahiptir (Anderson, 2012). Günübirlilik atölyeler belirli bir katılımcı kitlesinin aynı üretim amacıyla bir araya gelmesini sağlar. Özellikle odağı üretim yapmak olan ve odağı atölye düzenlemek olan işletmelerin yapılan tüm aktivitelere katılan belirli bir katılımcı kitlesi bulunmaktadır. “Teknik Dışı Kazanımlar” başlığında belirtildiği üzere, eğitmenlerin bir kısmı çoğu atölyeden sonra mesajlaşma grubunun kurulduğunu belirtmişlerdir. İletişimde kalma durumu sosyalleşmenin yanında, üretim etrafında gelişen bir topluluk oluşturmaya sağlamaktadır. Topluluklar, son kullanıcıların bilgiye erişiminin artmasını sağlayarak katılımcı kullanıcılar yaratılmasına aracı olur.

Tasarımda demokratikleşmenin değerlendirmesi için literatür taraması doğrultusunda belirlenmiş olan ve Tasarımda Demokratikleşme başlığında irdelenmiş olan temel ilkeler, demokratik uygulamalar bağlamında birbirlerini destekleyen bir sistem oluşturmaktadır. Bu nedenle atölyelerin kazanımları ve tasarımda demokratikleşmeyle ilişkileri birbirileri arasında, Resim 6.2’de görüldüğü gibi geçişler içermektedir.

Resim 6.2. Demokratikleşme ilkeleri ve zanaat bazlı günübirlilik atölyelerin sağladığı kazanımlar

Bu tezde, tasarım bilgisinin aktarımı ve tasarımın demokratikleşmesi bağlamlarında günöbirlik kendin yap atölyelerinin kişilere sağladığı üretim ve tasarım deneyimlerinin incelenmesi amacıyla atölye eğitmenleri ve katılımcılarıyla görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada 13 adet atölye eğitmeniyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat ve 10 adet atölye katılımcısıyla anket gerçekleştirilerek veri toplanmıştır. İnförmel eğitim ve tasarım bilgisinin aktarımı literatür bilgisiyle araştırma verileri üzerinden günöbirlik atölyeler betimlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, zanaat bazlı günöbirlik kendin yap atölyeleri kategorize edilmiştir. Bu atölyelerin üretim deneyimini ulaşılabilir hale getirdikleri, tasarımda demokratikleşme bağlamında tasarımcı olmayanlara tasarım bilgisinin aktarımında araç olma potansiyeli taşıdıkları sonucuna varılmıştır. Araştırma bulguları doğrutusunda ulaşılın sonuçlar aşğıdaki gibi ele alınmıştır:

- Bu tezde temel olarak tasarım bilgi aktarımında zanaat bazlı günöbirlik kendin yap atölyelerinin rolü araştırılmıştır. Görüşme yapılmış olan atölye eğitmenleri ve katılımcılarında tasarım arka planlarının atölye deneyimini etkilediğı görölmüştür. Tasarım arka planına sahip olmayan 9 atölye eğitmeninin tamamı yeni form üretimleri için atölyeye gelen katılımcılardan ilham aldıklarını belirtmişlerdir. Tasarım arka planına sahip olmayan 5 atölye katılımcısının tamamı atölyede yeni ürün ve formlar denemek için istekli olduklarını belirtmişlerdir. Tasarım arka planına sahip 4 adet eğitmenin tamamı düzenledikleri atölyelerin kendilerine tasarım açısından katkı yapmadığını belirtmişlerdir. Tasarım arka planına sahip 5 adet atölye katılımcılarından 1'i atölyelerin kendine tasarım açısından katkı sağladığını belirtmiştir. Bu katılımcı ve 4 atölye eğitmeninin atölyelerine katılanlar hakkında belirttiğı ortak nokta, kendi ürünlerini üreten kişilerin farklı atölyelere katılarak yeni teknikleri öğrenip satışına yansıtmasıdır. Bu araştırma örnekleminde atölyeler tasarım arka planına sahip olmayan eğitmen ve katılımcıların tasarım bilgisini edinmelerinde aracı olmakta, tasarım arka planına sahip olan kişilerde anlamlı fark yaratmamaktadır. Ancak araştırma örneklemindeki tasarım arka planına sahip eğitmenler, çalıştıkları zanaat dalı dışındaki alanlarda düzenlenen atölyelere katılmamakta ve tasarım arka planına sahip katılımcılardan 1'i aktif olarak üretim yapmaktadır. Farklı üretim tekniklerine yönelik atölyelere katılma ve üretim yapıyor olma değişkenlerinin dengeli dağılımı halinde üretim yapan ve atölyelere katılan tasarımcıların da atölyelerden tasarım bilgisini geliştireceğı öngörülmektedir.

- Zanaat bazlı g n birlik kendin yap atölyelerinin düzenlendiği işletmelerin; atölyenin işletmenin i  planında konumlandırılmasına göre 3 grupta toplandığı g r lm   t r: (1) Odağı  retim olan işletmeler, (2) Odağı atölye düzenlemek olan işletmeler, (3) Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmeler. Odağı  retim olan işletmeler, belirli zanaat alanlarında üretim yapılması amacıyla kurulmuş ve verilen kursların kapsamında g n birlik atölyeler de düzenlenen geleneksel zanaat atölyeleri ve  retmen at lyeleridir. Odağı atölye düzenlemek olan işletmeler; etkinlik düzenleme amacıyla kurulmuş ve seminer, sergi, film gösterimleri gibi etkinliklerin yanında g n birlik atölyelerin de düzenlendiği işletmelerdir. Odağı sosyalleşme ortamı olan işletmeler; etkinlik düzenleme amacı dışında kurulmuş ve atölyelerin kişilerin ortak zaman geçireceği bir etkinlik çeşidi olarak düzenlendiği yeni nesil kahve dükkanları, kurumsal şirketler, geçici festivaller gibi geniş yelpazedeki işletmelerdir. 1. grup işletmelerde atölyeler işletme sahibi tarafından gerçekleştirilirken 2. ve 3. grup atölyeler işletme dışından anlaşmalı eğitmenlerle gerçekleştirilir. I letmelerle anla ıp atölye düzenleyen eğitmenler bağımsız eğitmen olarak adlandırılmıştır. Bağımsız eğitmenlerin bir kısmı atölye sahibiyken bir kısmı evde üretim yapan kişilerdir. Bu işletmeler, atölye düzenlemek açısından farklı motivasyonlara sahip olmaları nedeniyle atölye çıktısı ve atölye i  planları açısından farklılıklar göstermektedirler. Atölye  ıktı ürünleri açısından ele alındığında, 1. grup işletmelerde katılımcıların ürettikleri form ve dekorasyonlar diğer işletmelerde düzenlenen atölyelerdeki üretimlere göre daha yaratıcı olabilmektedir. Bu durum ilk grubun diğer iki gruba göre daha uzun atölye sürelerine sahip olması ve malzeme, araç gibi atölye olanaklarının daha geniş olmasından kaynaklanmaktadır. Atölye i  planlarında, en uzun süreli atölyeler 1. grupta görülmekteyken en kısa süreli atölyeler 3. grupta bulunmaktadır. Atölye planında form verme ve dekorasyonun keskin biçimde ayrıldığı üretim tekniklerinde, 2 ve 3. grup işletmeler form verme süresini kısa tutup dekorasyona ağırlık vermektedirler. Katılımcıların atölyelere katılma motivasyonları göz önünde bulundurulduğunda, üretim odaklı atölyelere yönelen katılımcıların teknik becerileri öğrenmeye ve atölye çıktısına yaratıcı müdahalelerde bulunmaya daha yatkın oldukları g r lm   t r.
- Atölye eğitmenlerinin ve katılımcılarının eğitim ve mesleki yaşamlarında tasarım ge mi lerine sahip olmalarının, atölye çıktılarını ve i  planlarını etkilediği g r lm   t r. G r  melere katılan tasarımla ilişkili eğitmenler, ürün form verme aşamasında çoğunlukla katılımcıların belirli formlar arasından birini seçmelerini veya katılımcıların

seçilmiş olan form üzerinde düzenleme yapmalarını tercih etmektedir. Bu durumda farklılık yaratabilen faktör sosyalleşme odaklı işletmede gerçekleşen kısa süreli atölyelerde, süre kontrolü için eğitmenlerin bir formun yeniden üretilmesini tercih etmesidir. Tasarım eğitimi almış olan eğitmenlerin atölye verdikleri alana yönelik becerilerinde; üretim tekniği ve malzeme bilgisine yönelik hem teorik hem pratik eğitimler ve el becerilerini geliştiren maket yapımları aracılığıyla tasarım eğitiminin doğrudan katkıları bulunmaktadır. Görüşme yapılmış olan tasarım arka planına sahip eğitmenler atölye çıktısı seçimlerini yaparken kendi ürettikleri ya da farklı kaynaklardan seçtikleri formları katılımcılara sunmaktadırlar. Bu nedenle eğitmenlerin sahip oldukları tasarım arka planı, katılımcılara sundukları formları oluşturmalarında ve seçimlerinde etkili olmaktadır. Bunun yanında tasarım dışı arka planlara sahip eğitmenlere göre, tasarım kimliği oluşturup atölye çıktılarını düzenlemek konusunda sosyal medya yönlendirmeleri yerine kendi tasarım bilgilerini kullanmaktadırlar. Atölye katılımcılarının sahip oldukları eğitim ve mesleki yaşamlarında tasarım geçmişi, atölyenin iş planına göre atölye çıktılarını etkilemektedir. Görüşme yapılan katılımcılardan tasarım arka planına sahip olanlar, özellikle form verme aşamasında yaratıcı müdahalelerini artırmaktadırlar. Görüşme yapılan katılımcıların çoğunluğu atölyede öğrendiklerini profesyonel olarak kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte el işi üretimi yapıp satan katılımcılardan tasarım arka planına sahip olanlar da yeni teknikler öğrenmek için atölyelere katılmaktadırlar.

- Görüşmelerde, kişilerin atölyelere katılım motivasyonları kendin yap literatüründe ifade edilen kendin yap davranış motivasyonlarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Görüşme yapılmış olan katılımcı ve eğitmenlerin motivasyona ilişkin dönüşlerinde, Wolf ve Mcquitty (2011) tarafından ortaya konmuş olan kendin yap motivasyonlarından sosyalleşme ve kimlik ifadesini ön plana çıkarmışlardır. Bunun yanında katılımcıların bir kısmı belirli bir üretim becerisi edinip maddi kazanç sağlama motivasyonuna sahiplerdir. Katılımcıların ürettiklerini satma, satış yaptığı ürünlere yenilerini ekleme, atölye düzenleme ve atölye kurma yollarıyla maddi kazanç sağladığı gözlemlenmiştir. Özellikle örneklemdaki eğitmenlerin atölyelerinin emekli ve çalışmayan kadın katılımcılarında görülmekte olan bu durumda, atölyelerin kadınların el işçiliği öğrenip informal ekonomiye dahil olmalarına aracılık ettiği sonucuna varılmıştır.

- Araştırma sırasında yapılan gözlemler doğrultusunda, atölye düzenleyen eğitmenlerin önemli bir bölümünün atölye eğitimi verdiği alanda formel eğitim almamış olan üretmenler oldukları tespit edilmiştir. Kendi mesleklerinin yanı sıra hobi olarak üretim yapan kişiler, üretimlerini bir iş planına dönüştürdüklerinde satışın yanında eğitmenlik yapabilmektedirler. Araştırmanın örneklemine dahil olan üretmenler; satış yaptıkları alanlarda düzenlenen etkinliklere eğitmen olarak dahil olabilmektedirler. Görüşme yapılmış olan tasarım arka planına sahip olmayan 9 eğitmenden 5'i kendini tasarımcı olarak tanımlamıştır. Bu eğitmenler tekniği kendi kendine öğrenip ürettiklerini satan üretmenlerdir. Araştırma örneklemiyle sınırlı olmak üzere, amatör kişilerin tasarımla ilişki kurması açısından üretimlerini satmaları anlamlı bulunmuştur. Görüşme yapılan eğitmenlerin katılımcıları arasında atölyelere üretim tekniklerini öğrenip ürettiklerini satmak amacıyla gelen kişiler bulunmaktadır. Bu nedenle amatör kişilerin kendi kullanımlarının yanı sıra satışa yönelik tasarım davranışına ulaşması için de zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri kaynak olmaktadır.
- Atölye çıktılarında katılımcıların yaratıcılık kullanımları atölye eğitmenleri tarafından planlanmaktadır. Katılımcıların yaratıcı girdi seviyesine göre karşılaştırıldığında (Çizelge 6.1), atölye çıktısında eğitmenin müdahalesi 3 seviyede görülmektedir. Atölye, belirlenmiş bir formun replikasının üretimi biçiminde planlandığında katılımcılar ürünlerini dekorasyon aşamasında kısıtlanmış müdahalelerle farklılaştırabilirler. Katılımcıların müdahaleleri, dekorasyon aşamasındaki süre ve malzeme, teknik gibi etmenlerle kısıtlanmaktadır. Hazır süslerin kullanıldığı atölyelerde katılımcıların yaratıcı girdisi azalmaktayken boyama gibi tekniklerle dekore edilen ürünlerde katılımcıların yaratıcı girdisi yükselebilmektedir. Araştırma sırasında, düşük yaratıcı girdi seviyesinin çoğunlukla kısa süreli ve sosyalleşme odaklı işletmelerde düzenlenen atölyelerde olduğu görülmüştür. Katılımcının yaratıcı girdisinin orta seviyede olduğu atölyeler çoğunlukla odağı atölye düzenlemek olan işletmelerdir. Bu atölyelerde belirli formlar üzerinden seçim yapılmakta ve katılımcılar seçtikleri formu biçimlendirmektedir. Katılımcıların yaratıcı girdisinin en yüksek olduğu atölyelerde katılımcılar önceden belirlenmiş formu tekrarlamak yerine atölye tanıtımında belirlenmiş bir ürün türünü (Bardak, tabak, vb.) üretirler. Bu atölyelerde nesne üretiminin yanında üretim tekniğinin öğrenimi de ön plana çıkmaktadır. Eğitmenin yönlendirmeleri, katılımcıların belirledikleri formlar için yaptıkları teknik müdahalelerle sınırlıdır. Bu tip atölyeler çoğunlukla odağı üretim ve odağı atölye

düzenlemek olan işletmelerde görülmektedir. Atölyelerde katılımcının yaratıcı girdi seviyesi yükseldikçe tasarım becerisi kazanımı da artmaktadır.

Çizelge 6.1. Katılımcıların yaratıcı girdi seviyelerinin karşılaştırma tablosu

Katılımcıların yaratıcı girdi seviyesi	Atölye çıktısının eğitmen tarafından belirlenme durumu	Yaratıcı girdinin atölye iş planında bulunduğu aşama
Düşük	Belirlenmiş formun replikası	Dekorasyon aşamasında kısıtlı yaratıcı girdi
Orta	Belirlenmiş formun modifikasyonu	Dekorasyon aşamasında yüksek yaratıcı girdi
Yüksek	Belirlenmiş ürün türünün üretimi	Form verme ve dekorasyon aşamalarında yaratıcı girdi

- Atölye sürecinde katılımcıların yaratıcı girdileri, tasarım etkinlikleri olarak ele alınabilmektedir. Ancak kısıtlı yaratıcı girdiye sahip birçok atölye, tasarım atölyesi olarak adlandırılabilir. Bu durum atölye katılımcılarının replika üretimini tasarım davranışı olarak ele almalarına neden olup tasarımın formal tanımıyla halk arasındaki tasarım algısını farklılaşmasına örnek oluşturmaktadır. Tasarım algısının toplumda doğru biçimde yaygınlaştırılması için katılımcıların süreçteki tasarım kararlarıyla ilgili bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Tasarım algısının doğru yerleşmesiyle atölye katılımcıları atölyeden sonra; kullanımlarına yönelik nesne üretirken var olan nesnelerin aynısını üretmek yerine kendi ihtiyaçlarını ve olanaklarını değerlendirerek üretim yapabilmekte, maddi kazanç sağlamak üzere üretirken atölyeden edindikleri tasarım bilgisiyle yeni ürünler ortaya koyabilmektedirler.
- Günübirlik atölyelerin sağladığı temel deneyim, içinde teknik ve tasarım yönleriyle uzman bilgisinin gömülü olduğu bir nesnenin deneyimli kişiler yardımıyla amatör bir kişi tarafından üretimidir. Bu bilginin amatör kişilerin deneyimsel öğrenimle açılması bilginin erişilebilir kılınmasıyla tasarımda demokratikleşme açısından önemli bulunmuştur. Bununla birlikte günübirlik atölye sürece ilişkin uzman bilgisini tümüyle sağlamadan bilginin sonucunu elde etmektedir. Nesnenin üretimini tümüyle öğrenmeden sonuca ulaşan atölye katılımcılarında, üretim bilgisini öğrendiğine ilişkin bir yanılgı oluşabilmektedir. Oluşan bu yanılgı, kişilerin üretime devam etmemesine yol açıp uzman bilgisini edinmelerine engel olabilmektedir. Bu nedenle kişilerin üretim süreci boyunca atölyenin kısıtlılıklarıyla ilgili bilgilendirilmeleri önemlidir.

Araştırmanın örneklemiyle sınırlı olmak üzere elde edilen bulgular doğrultusunda tasarımda demokratikleşme ve tasarım bilgisinin aktarımı bağlamında planlanması önerilen atölyelerin özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- Üretim araçlarına ulaşılabilirliğin artırılması amacıyla en yüksek sayıda uzman seviyesinde üretim aracının bulunması nedeniyle üretim odaklı işletmelerde gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Atölye sırasında ürün replikasının üretilmesi yerine üretim tekniğinin öğretilip form verme ve dekorasyon aşamalarında katılımcının yaratıcı olarak müdahale edecek biçimde yönlendirilmesi önerilmektedir.
- Atölye süreleri en az 3-4 saat olmak üzere planlanarak form verme ve dekorasyon aşamalarında katılımcıların deneme yanılma yöntemiyle nesne üretimi denemelerine zaman ayrılması sağlanabilir.
- Atölye eğitmenlerinin tasarım hakkında, özellikle temel tasarım alanında bilgili olması ve katılımcıları yönlendirirken tasarım kavramlarının ifade edilmesi katılımcılarda tasarım farkındalığı yaratılması açısından önerilebilir. Üretim süreciyle ilgili teknik detayların katılımcılara anlaşılır biçimde aktarılması, katılımcıların üretime kendi kendilerine devam edebilmeleri açısından önerilmektedir.

Yapılan çalışmanın bulguları ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde, zanaat bazlı günübürlük kendin yap atölyelerinin, tasarım bilgisinin aktarımında ve yaygınlaştırılmasında bir aracı olarak kullanılabileceği yaklaşımına varılmıştır. Tasarım kökenli atölye eğitmenlerinin, atölye sürecinde katılımcıları ürün formları açısından yönlendirebildikleri düşünülmektedir. Katılımcıların yaratıcı girdi seviyesinin özellikle form verme aşamasında eğitmenin tasarım yönünde vereceği kritiklerle yükseltilecek, katılımcıların tasarım yaklaşımının geliştirebileceği sonucuna varılmıştır. Amatör kişilerin üretim ve tasarım becerilerinin artırılması, kişiler kendi kullanımlarına yönelik nesneler üreten bireyler olmaya teşvik etmektedir. Bunun yanında üretime hobi düzeyinde başlayıp profesyonel olarak devam eden kişiler için tasarım becerisi kazanımı, ürünlerin görsel ve ürün-kullanıcı ilişkileri açısından iyileştirilmesine katkı sunması açısından önemlidir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, zanaat bazlı günübürlük kendin yap atölyelerinin informel öğrenme ortamı oluşturarak tasarımda demokratikleşme için olumlu yönde katkı sağlamakta olduğu görülmüştür. Atölyeler amatör kişilerin üretim araçlarına erişilebilirliğini

artırmaktadır. Üretim ve tasarım bilgilerinin giriş seviyesinde ve kısa sürede tamamlanan nesne üretimleriyle olmakla birlikte deneyimsel öğrenim yöntemiyle herkes tarafından ulaşılabilir olması bilgilerinin yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, gününbirlik atölyelerde aktarılabilen bilgiler sınırlıdır. Tasarım hakkında ön bilgisi ve deneyimi yeterli olmayan katılımcılar nesneleri uzman müdahaleleriyle üretmelerinin sonucu olarak uzmanın örtük bilgisine dayalı aldığı kararları belirleyen tüm üretim ve tasarım bilgisini edinmiş olduklarını düşünebilmektedirler. Bu durum nesne replikalarının üretiminin nesneyi tasarlamak olduğu gibi yanlış anlaşılmalara yol açabilir. Bu nedenle katılımcıların atölyenin sağlayacağı beceri kazanımlarının sınırlılıklarının farkında olması ve atölyeden sonra da üretim yapmaya devam etmeleri konusunda teşvik edilmeleri önemlidir. Sonuç olarak, toplumsal tasarım becerisi ve farkındalığının yükselmesi için katılımcının yaratıcı girdisinin ve tasarım algısının geliştirilerek gününbirlik zanaat bazlı atölyelerin yaygınlaşması önemli bulunmuştur.

İleri çalışmalar

Çalışmanın sonucunda, zanaat bazlı gününbirlik kendin yap atölyeleri kategorize edilmiştir. Bu atölyelerin üretim deneyimini ulaşılabilir hale getirdikleri, tasarımda demokratikleşme bağlamında tasarımcı olmayanlara tasarım bilgisinin aktarımında araç olma potansiyeli olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sırasında eğitmenlerden edinilen bilgilere göre atölye katılımcılarının cinsiyetlere göre belirgin motivasyon farklılıklarına sahip oldukları görülmüştür. Görüşmelere katılmış olan eğitmenler katılımcı davranışlarında cinsiyet ayrımını genel hatlarıyla, erkek katılımcıların maddi kazanca yönelik motivasyonlarının çoğunlukta olduğunu ve atölyelerin çoğunlukla kadınların sosyalleşme ortamları olduğunu öne sürerek yapmışlardır. Ancak bu araştırmanın katılımcı örnekleminde cinsiyet dağılımının eşitliği sağlanmamış ve bu konuda yeterli veri toplanmamıştır. Bu doğrultuda, zanaat bazlı gününbirlik atölye katılımcılarının ekonomiye katılımları ve cinsiyete dayalı etkilerine yönelik araştırma önerilmektedir. Katılımcılar arasında belirgin farklılık yaratan etkenlerden bir diğeri mesleki deneyimleridir. Bu çalışmada mesleki sınıflandırmalar tasarım alanı ve tasarım dışı alanlar biçiminde kısıtlanmıştır. Görüşmeler esnasında, ticaret ve pazarlamaya yönelik arka plana sahip olan kişilerin de birbirine benzer bir davranış biçimleri gösterdikleri görülmüştür. Kendin yap atölyelerine yönelik yeni araştırma kurgularında satış ve pazarlamanın göz önünde bulundurulması önerilmektedir. Atölyelerin internet ortamında gerçekleştirilmesi şehirlerarası ve uluslararası katılımın sağlanabilmesi

için gerekli görülmekteyken, Covid-19 pandemisinin yol açtığı karantina koşullarında artmış ve normalleşmiştir. Sanal ortamda gerçekleştirilen zanaat bazlı g n birlik atölyeler, fiziksel işçiliğe dayalı ortak deneyimin sanallaşması bağlamında ayrı bir araştırma konusu olarak incelenmelidir. Son olarak; bu tezde betimlenmiş olan zanaat bazlı g n birlik atölyeler aracılığıyla tasarım bilgisini aktarmak üzere Sonuç ve öneriler bölümünde öncülü sunulmuş bir tasarım müfredatının detaylı olarak planlanması ve gerçekleştirilen atölyelerle etki çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Derya. (2012). *Mimarlığın enformel eğitim alanı olarak çevresel yaklaşım konulu yarışmalar: Ekopavyon proje yarışması örneği*, GreenAge Second International Symposium, 27-28 Nisan, İstanbul, 430-438.
- Atakan, G. (2014). *Yaratıcı Tasarım Sürecinde Bilişsel Yaklaşım ve Üstbilişsel Farkındalık*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ainley, M., and Patrick, L. (2006). Measuring self-regulated learning processes through tracking patterns of student interaction with achievement activities. *Education Psychology Review*, 18(3), 267–286.
- Anderson, C. (2012). *Makers: The new industrial revolution*. New York: Crown Business.
- Arsel, İ. (1968). *Anayasa Hukuku (Demokrasi)*. 2. Baskı. İstanbul: Sıralar Matbaası.
- Aristoteles. (2002). *Politika*. (Çev. M. Tunçay) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Atkinson, P. (2006). Do it yourself: democracy and design. *Journal of Design History*, 19(1), 1-10.
- Balcıoğlu, T. (1998). Introduction. In T. Balcıoğlu (Ed.) *The role of product design in post-industrial society*. Ankara: Kent Institute of Art & Design and METU Faculty of Architecture Press. 9-14.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Barutçugil, İ. (2002). *Bilgi yönetimi*. İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Baudrillard, J. (2017). *Tüketim toplumu söylenceleri/yapıları*. (Çev. N. Tural, F. Keskin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 1970’te yayımlandı). 194-205.
- Bellman, G. M., and Kelly, L. A. (1997). “Create effective workshops.” *ASTD info line: issue 9704*. Alexandria: American Society for Training and Development. 1-9.
- Bernabei, R., and Power, J. (2017). *Personalisation from a design practice perspective*. Product Lifetimes And The Environment Conference, 8-10 November, Delft. 37–40.
- Björgvinsson, E., Ehn, P., and Hillgren, P.A. (2010). *Participatory design and “democratizing innovation.”*. PDC’10: 11th Biennial Participatory Design Conference, 29 November–3 December, Sydney. 41-50.
- Blackler, F. (1995) Knowledge, knowledge work and organizations: An overview and interpretation. *Organization Studies*, 16(6), 1021-1046.

- Blikstein, P. (2019). Eğitim alanında dijital fabrikasyon ve “üretim”: İcadın demokratikleşmesi. J. Walter-Herrmann ve C. Büching (Editörler). *FabLab: Makineler, üreticiler ve mucitler*. (Çev. G. Sart). İstanbul: Ada Yayın. (Eserin orijinali 2014’te yayımlandı). 291-324.
- Bridges, A. (1986). *Any progress in systematic design?*. Computer-Aided Architectural Design Futures, 18-19 September, Delft. 5-15.
- Broadfoot, O., and Bennett, R. (2003). *Design studios: Online? Comparing traditional face-to-face design studio education with modern internet-based design studios*. Apple University Consortium Academic and Developers Conference, 28 September-1 October, Sydney. 9-21.
- Brooks-Harris, J.E., and Stock-Ward, S.R. (1999). *Workshops: Designing and facilitating experiential learning*. California: Sage Publications.
- Buchanan, R. (1998). Education and professional practice in design. *Design Issues*, 14(2), 63-66.
- Busch, O. (2015). Tasarım ve kendin yap ürünlerin kısa tarihçesi., H. Ertaş (Editör). *Tasarlanacak ne kaldı?*. İstanbul: Puma Yayın. 18-21.
- Caferoğlu, M. (2016). *Grafik Tasarımda “Kendin Yap/Tasarla” (DIY) Yaklaşımı ve Geleneksel Yöntemlerle Post Dijital Arayışlar*, Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.
- Caffarella, R. (2002). *Planning programs for adult learners: A practical guide for educators, trainers and staff developers*. Second Edition. San Francisco: Jossey-Bass.
- Carelli, A., Bianchini, M., and Arquilla, V. (2014). *The “Makers contradiction”: The shift from a counterculture driven diy production to a new form of diy consumption*, 5th STS Italia Conference A Matter of Design: Making Society through Science and Technology, 12–14 June, Milan. 439-460.
- Chan, C. (1990). Cognitive processes in architectural design problem solving. *Design Studies*, 11(2). 60-80.
- Chiles, P. (2015). Learning outside the classroom. In P. Chiles (Ed.). *Building schools: Key issues for contemporary design*. Basel: Birkhauser. 131-154.
- Ciravoğlu, A. (2001). *Mimari Tasarım Eğitiminde Workshop-Stüdyo Paralelliği Üzerine*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Cobb, R. (2003). *The relationship between self-regulated learning behaviors and academic performance in web-based courses*, Doctoral Thesis, Virginia State University, Blacksburg.
- Cohen, J. (1999). Müzakereci demokraside usul ve esas., S. Benhabib (Editör). *Demokrasi ve farklılık/siyasal düzenin sınırlarının tartışmaya açılması*. (Çev. Z. Gürata, C. Gürsel) İstanbul: Demokrasi Kitaplığı. (Eserin orijinali 1996’da yayımlandı). 140-167.

- Collins, H. M. (1993). The structure of knowledge. *Social Research*, 60(1). 95-116.
- Collins, A., and Kapur, M. (2014). Cognitive apprenticeship. In R. Keith Sawyer and R. Keith Sawyer (Eds.). *The cambridge handbook of the learning sciences*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press. 109–127.
- Conrads, U. (1991). *20. yüzyıl mimarisinde program ve manifestolar*. (Çev. S. Yavuz). Ankara: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı. (Eserin orijinali 1964'te yayımlandı).
- Cross, N. (1982). Designerly ways of knowing. *Design Studies*, 3(4), 221-227.
- Cross, J. (2007). *Informal learning: Rediscovering the natural pathways that inspire innovation and performance*. San Francisco: Pfeiffer.
- Çelikel, S. B. (2015). *Endüstriyel tasarımda paradigma kaymaları*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çeliksap, B. (2017). *Maker Movement's Effects on The Democratization of Design Process*, Doctoral Thesis, Kadir Has University Graduate School Of Social Sciences, İstanbul.
- Dahl, R. A. (2019). *Demokrasi üzerine*. (Çev. B. Kadioğlu) Ankara: Phoenix Yayınevi. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı). 9-29.
- Deniz, G., ve Akbulut, D. (2019). *Education, Motivation, Maker Practice: The Case of Woodworking*, DRS Learn X Design Conference 2019, 9-12 July, Ankara. 735-744.
- Dewey, J. (1939). Creative democracy: The task before us. In *John Dewey and the promise of america, Progressive Education Booklet, No. 14*. Ohio: American Education Press. 1-4.
- Dewey, J. (1966). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: Free Press. 36-138.
- Dougherty, D. (2012). The maker movement. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 7(3), 11–14.
- Dougherty, D. (2013). The maker mindset. In M. Honey and D.E. Kanter (Eds.), *Design, make, play: Growing the next generation of STEM innovators*. New York: Routledge. 7-11.
- Eastman, C. M. (1970). On the analysis of intuitive design processes. In G. T. Moore (Ed.) *Emerging methods in environmental design and planning*. Cambridge: MIT Press. 21-37.
- Er, H. A., ve Korkut, F. (1998). Türkiye'de endüstriyel tasarım eğitimi ve kurumsallaşma: Kronolojik notlar. Er, H. A., Korkut, F., ve Er, Ö. (Editörler) *Nesnel 1*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu. 6-9.

- Erten, C. (2015). *Mimarlık Pratiklerine Kendin-Yap (DIY) Kültürü Üzerinden Bir Bakış*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ertan, M. (2002). *Kendin Yap Etkinliğinin Kullanıcı Katılımı Odaklı Bir Endüstri Ürünleri Tasarım Yöntemine Dönüştürülme Çalışması*, Doktora Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fatouros, D. (2002), Who cares? In Spiridonidis, C. and Voyatzaki, M. (Eds.) *Towards a common european higher architectural education area*. Thessaloniki: European Network of Heads' of Schools of Architecture. 31-35.
- Gelber, S. M. (1999). *Hobbies: Leisure and the culture of work in america*. New York: Columbia University Press.
- Gershenfeld, N. (2005). *Fab: The coming revolution on your desktop-from personal computers to personal fabrication*. Cambridge: Basic Books.
- Gropius, W. (2019). *Bauhaus manifest'o*. (Çev. T. Turan). 2. Baskı. Ankara: Pagan Yayınları. (Eserin orijinali 1919'da yayımlandı). 21-37.
- Goldstein, C. (1998). *Do it yourself: Home improvement in 20th-Century America*. New York: Princeton Architectural Press.
- Hackney, F. (2006). 'Use your hands for happiness': Home craft and make-do-and-mend in british women's magazines in the 1920s and 1930s. *Journal of Design History*. 19(1). 23-38.
- Hayek, F. A. (1995). *Kanun, yasama faaliyeti ve özgürlük: Sosyal adalet serabı*, (Çev. M. ERDOĞAN). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları. (Eserin orijinali 1976'da yayımlandı). 145.
- Heskett, J. (2013). *Tasarım*. (Çev. E. Uzun) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 2002'de yayımlandı). 14-33.
- İnceoğlu, N. (1994). *Tasarım stüdyolarının dünü-bugünü*. Mimari Proje Dersinin Sorgulanması Semineri, 9 Aralık, İstanbul. 18-24.
- İnternet: Atölye. URL: <https://sozluk.gov.tr>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Workshop. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/workshop>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Çalıştay. URL: <https://sozluk.gov.tr>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Kurs. URL: <https://sozluk.gov.tr>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Definition of Industrial Design. (2015). URL: <https://wdo.org/about/definition>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.

- İnternet: Teaching at the Bauhaus. URL: https://www.bauhaus.de/en/das_bauhaus/45_unterricht. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Manzini, E. ve Margolin, V. (2017). Open Letter to the Design Community: Stand Up for Democracy. URL: <https://www.desisnetwork.org/2017/04/11/open-letter>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Maker Media. (2004). The Maker Movement. URL: <http://makerfaire.com/maker-movement>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Bardak Tasarım Atölyesi. (2020). URL: <https://www.instagram.com/p/CCYS1KBjEGk>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Studio No. 24. (2020). URL: <https://www.instagram.com/p/CECXpCZAUlt>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Atölye Zeyn. (2018). URL: <https://www.instagram.com/p/BjUup1VAWtg>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Mensis Design. (2019). URL: <https://www.instagram.com/p/BxXFur1Bm3->. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Atölye Atlas Ceramics. (2020). URL: <https://www.instagram.com/p/CEPZLEigbVB>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Atölye Venüs. (2020). URL: <https://www.instagram.com/p/CGIoQAXAENe>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Kara Kuzu Sanat. (2019). URL: <https://www.instagram.com/p/B4hZrgXHY1o>. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- İnternet: Shou Shou Crafts. (2020). URL: https://www.instagram.com/p/B__xZmbBpp3. Son Erişim Tarihi: 20.01.2020.
- Jacobs, J. (1999). *Experiential education: The main dish, not just the side course*. Boulder: Association for Experiential Education. 51.
- Finley, M. I. (2003). *Antik ve modern demokrasi*. (Çev. D. Türker) İstanbul: Ayraç Yayınları. (Eserin orijinali 1973'te yayımlandı). 23, 41-42.
- Frascara, J. (2007) 'Hiding lack of knowledge: Bad words in design education' *Design Issues*, 23(4), 62-68.
- Fraunfelder, M. (2010). *Made by hand: Searching for meaning in a throwaway world*, New York: Portfolio.
- Freitas, A. L., and Higgins, E. T. (2002). Enjoying goal-directed action: The role of regulatory fit. *Psychological Science*, 13(1), 1-6.

- Friedman, Y. (1980). *Toward a scientific architecture*. Cambridge: MIT Press.
- Kalil, T. (2013). Have fun-learn something, do something, make something. In M. Honey, ve D. E. Kanter (Eds.), *Design. Make. Play. Growing the next generation of STEM Innovators*. New York: Routledge. 12-16.
- Kaya, İ. A., and Görgün, E. K. (2019). Formalization of do it yourself (DIY) urbanism through co-production: Examples from Turkey. *Journal of Urban and Landscape Planning*, 16(4), 1-16.
- Kapani, M. (1978). *Politika bilimine giriş*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Kuznetsov, S. and Paulos, E. (2010). *Rise of the expert amateur*. NordiCHI'10: 6th Nordic Conference on Human-Computer Interaction Extending Boundaries, 16-20 October, Reykjavik. 295–304.
- Kotler, P. (1986). The prosumer movement: A new challenge for marketers. *Advances in Consumer Research*, 13, 510-513.
- Lam, A. (2002). Tacit Knowledge, Organizational Learning and Societal Institutions: An Integrated Framework, *Organizational Studies*, 21(3), 487-513.
- Lears, T. J. J. (1981). *No place of grace: Antimodernism and the transformation of American culture, 1880-1920*. New York: Pantheon Books.
- Lichtman, M. (2014). *Qualitative research for the social sciences*. California: SAGE Publications. 248.
- Lipson, L. (1964). *The democratic civilization*. New York: Oxford University Press.
- Livingstone, D.W. (2001). *Adults' informal learning: Definitions, findings, gaps and future research*. Toronto: Centre for the Study of Education and Work. 1-30.
- Lupton, E. (2006). *DIY: Design it yourself: A design handbook*. Princeton: Architectural Press.
- Martin, L. (2015). The promise of the maker movement for education. *Journal of Pre-College Engineering Education Research*, 5(1), 30-39.
- Matthews, B., and Ross, L. (2010). *Research methods: A practical guide for the social sciences*. London: Pearson Longman.
- Majumdar, P., Banerjee, S., Diehl, J.C., and van Engelen, J.M.L. (2019). Motivation for Do-It-Yourself in rural base of the pyramid communities and the changing landscape. In Chakrabarti A. (Ed.) *Research into Design for a Connected World: Smart Innovation, Systems and Technologies (135)*. Singapore: Springer. 611-625.

- Melchionne, K. (1999). Of Bookworms and Busybees: Cultural Theory in the Age of Do-It-Yourselfing. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 57(2), 247-255.
- Merriam, S. B. and Bierema, L. L. (2014). *Adult learning: Bridging theory and practice*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Monique, B. (1995). Self-regulated learning: Bridging the gap between metacognitive and metamotivation theories. *Educational Psychologist*, 30(4), 195-200.
- Moon, J. (2005). Workshops. In L. English (Ed.) *International encyclopaedia of adult education*. New York: Palgrave MacMillan. 681-685.
- Myers, P.S. (1996). *Knowledge management and organizational design*. London: Routledge. 2.
- Newton, A., Sugget, E., and Sudjic, D. (2016) *Designer maker user*. London: Phaidon Press Limited.
- Norton, M. I., Mochon, D., and Ariely, D. (2012). The Ikea effect: When labor leads to love. *Journal of Consumer Psychology*, 22(3), 453-460.
- Pacey, P. (1992). Anyone of designing anything? Non-professional designers and the history of design. *Journal of Design History*, 5(3), 217-225.
- Papanek, V. (1985). *Design for the Real World: Human Ecology and Social Change*. Illinois: Academy Chicago Publishers.
- Pintrich, P. R. (2000). The role of orientation in self-regulated learning. In M., Boekaerts ve P.R., Pintrich (Eds.), *Handbook of Self-Regulation*, San Diego: Academic Press. 13-39.
- Polanyi, M. (1966). *Personal knowledge: Towards a post-critical philosophy*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Popper, C. R. (2008). *Açık toplum ve düşmanları*. (Çev. M. Tuncay) Ankara: Sevinç Matbaası. (Eserin orijinali 1945'te yayımlandı).
- Ritzer, G. (2010). Focusing on the prosumer: On correcting an error in the history of social theory. In Blättel-Mink, B., and Hellmann, K. U. (Eds.), *Prosumer revisited*, Wiesbaden: Verlag für Sozialwissenschaften. 61-79.
- Ritzer, G., Dean, P., and Jurgenson, N. (2012). The coming of age of the prosumer. *American Behavioral Scientist*, 56(4), 379-398.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi teorisine geri dönüş*. (Çev. T. Karamustafaoğlu ve M. Turhan) Ankara: Yetkin Yayınları. (Eserin orijinali 1987'de yayımlandı). 39-45.
- Sennett, R. (2013). *Zanaatkar*. (M. Pekdemir, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 2006'da yayımlandı). 76-77, 107, 236-253.

- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi kuramlarına giriş*. (Çev. M. E. Köktaş). 2. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Schön, D. A. (1985). *The design studio: An exploration of its traditions and potentials*. London: RIBA Publications Limited Finsbury Mission. 89.
- Schön, D. A., and Wiggins, G. (1992). Kinds of seeing and their functions in designing. *Design Studies*, 13(2), 135-156.
- Schunk, D. H., and Ertmer, P. A. (2000). Self-regulation and academic learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, and M. Zeidner (Eds), *Handbook of self-regulation*. San Diego, CA: Academic Press. 631–649.
- Scott, F. D. (2008). *Living archive 7 ant farm allegorical time warp: The Media Fallout of July 21, 1969*. Barcelona: Acta.
- Sheridan, K. M., Halverson, E. R., Litts, B. K., Brahms, L., Jacobs-Priebe, L., and Owens, T. (2014). Learning in the making: A comparative case study of three makerspaces. *Harvard Educational Review*, 84(4), 505-530.
- Smith, C. D. (2008). *Germinant Design Practice: A Do-It-Yourself Narrative*. Master's Thesis, Queensland University of Technology The School of Design, Brisbane.
- Sönmez, V. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. (5. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık. 7-13.
- Spinuzzi, C. (2004). The methodology of participatory design. *Technical Communication*, 52(2), 163–174.
- Steinert, Y. (1992). Twelve tips for conducting effective workshops. *Medical Teacher*, 14(2-3), 127–131.
- Touraine, A. (2019). *Demokrasi nedir?* (Çev. O. Kunal). 7. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. (Eserin orijinali 1994'te yayımlandı). 66-67.
- Tunalı, İ. (2012) *Tasarım felsefesi*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları. 73.
- Türkmen, H. (2010). İnformal (Sınıf dışı) fen bilgisi eğitime tarihsel bakış ve eğitimimize entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 46-59.
- Ovacık, M. (2018). *Çukurova'da "tarım ve tasarım" ve bir vaka çalışması: Mersin'de çilekçilik ve kendin yapçı tasarım*. I. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 1-3 Kasım, Mersin. 292-293.
- Öcal, G. (2019). *Kent Hakkı ve Kentsel Katılım Bağlamında Kendin Yap Pratikler*. Doktora tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Wolf M. and McQuitty S. (2011). Understanding the do-it-yourself consumer: DIY motivation and outcomes. *Academy of Marketing Science Review*, 1(3-4), 154–170.
- Wolters, C. A. (1998). Self-regulated learning and college students' regulation of motivation. *Journal of Educational Psychology*, 90(2), 224–235.

- Zimmerman, B. J. (1990). Self-regulated learning and academic achievement: An overview. *Educational Psychologist*, 25(1), 3–7.
- Zimmerman, B. J. (2008). Investigating self-regulation and motivation: Historical background methodological developments, and future prospects. *American Educational Research Journal*, 45(1), 166–183.
- Zuberi, H. S. (2018). *Development of agar based organic materials and their uses in design fields with Do-It-Yourself (DIY) approach*. Master's Thesis, İzmir University of Economics Design Studies, İzmir.

EK-1. Atölye eğitmenlerine yönelik mülakat soruları

Demografi	1. Yaşınız ve cinsiyetiniz nedir? 2. Eğitim bilgileriniz nedir? 3. Mesleki deneyimleriniz nelerdir?
Üretim	4. Üretime nasıl yöneldiniz? 5. Kendinizi maker, zanaatkar, tasarımcı, eğitmen veya başka bir kavramla tanımlar mısınız? 6. Kullandığınız malzeme ve üretim teknikleri nelerdir?
Atölye	7. Atölye düzenleme fikri nasıl ortaya çıktı? 8. Atölye mekanınızda kısıtlayıcı bulduğunuz veya geliştirmeyi düşündüğünüz koşullar nelerdir? 9. Atölyeleriniz ağırlıklı olarak nasıl bir iş akışına sahiptir? 10. Katılımcılarınızın profilini ve beceri düzeylerini nasıl tanımlarsınız? 11. Atölyelerden üretimimize ve tasarımımıza yansıyan kazanımlarınız var mıdır? 12. Pandemi koşullarında atölye olarak nasıl bir yol izliyorsunuz? 13. Atölyenizle ilgili gelecek planlarınız nelerdir?

EK-2. Atölye katılımcılarına yönelik anket soruları

Demografi	1. Yaşınız ve cinsiyetiniz nedir? 2. Eğitim bilgileriniz nedir? 3. Mesleki deneyimleriniz nelerdir?
Atölye	4. Son katıldığınız atölye nedir? 5. Daha önce katıldığınız atölye/kurslar oldu mu? Varsa nelerdir? 6. Katıldığınız atölyeyi seçme nedeniniz nedir? 7. Atölyelerde aldığınız eğitimden beklentileriniz nedir? 8. Kendinizi atölyelere katıldığınız alan ve konuda tasarım açısından yeterli düzeyde görüyor musunuz? Açıklar mısınız? 9. Kendinizi katıldığınız atölyelerin konularında üretim bilgi ve becerileri açısından yeterli düzeyde görüyor musunuz? Açıklar mısınız? 10. Katıldığınız atölye veya atölyelerin sosyal yaşamınıza etkileri oldu mu? Olduysa nelerdir? 11. Katıldığınız atölye veya atölyelerin profesyonel ya da ticari yaşamınıza etkileri/katkıları oldu mu? Olduysa nelerdir?

EK-3. Anket form sayfası (9. Katılımcı)

01.01.2021

Kendin Yap Atölyelerinin Eğitim ve Üretim Süreçleri

Katıldığınız atölyeyi seçme nedeniniz nedir?

Ürünlerinin tasarımı, atölye ortamının rahat çalışılabilecek olmasına, istediğim teknikleri öğrenebileceğime ikna olmama, evime yakınlığına, atölye sahibinin deneyimine- eğitim yöntemlerine göre seçtim.

Atölyelerde aldığınız eğitimden beklentileriniz nedir?

Profesyonel olarak seramik tasarım/üretim sürecine kadar ilerleyebilme.

Kendinizi atölyelere katıldığınız alan ve konuda tasarım açısından yeterli düzeyde görüyor musunuz? Açıklar mısınız?

Başlangıç seviyesi için bile olsa malzemeyi bilmemek (çamur ve sır) tasarım açısından zorlanmaya sebep olabiliyor. Sırların süpriz sonuçları her zaman hedeflediğiniz ürüne sizi götürmeyebiliyor.

Kendinizi katıldığınız atölyelerin konularında üretim bilgi ve becerileri açısından yeterli düzeyde görüyor musunuz? Açıklar mısınız?

Atölyenin ilerleme seviyesine göre değişen bir durum ve eğer devam eden bir deneyim süreci olmazsa öğrenilenler unutulabiliyor. Eğer bu bilgileri kullanırsam yeterli düzeye ulaşabiliyor.

Katıldığınız atölye veya atölyelerin sosyal yaşamınıza etkileri oldu mu? Olduysa nelerdir?

Sosyalleşmek ana amacıyla katıldığım atölyeler olmadı. Ama bu atölyelerde aynı ilgi alanına sahip insanlarla bir araya gelmek elbette ki yeni dinamikler oluşturabiliyor sosyalleşmek adına. Arkadaşlık ve kendine ayırdığın zamanları keyiflendirebiliyor.

EK-4. Anket form sayfası (3. Katılımcı)

01.01.2021

Kendin Yap Atölyelerinin Eğitim ve Üretim Süreçleri

Eğitim düzeyiniz nedir?

- ☐ İlkokul
- ☐ Ortaokul
- ☐ Lise
- ☐ Lisans
- ☒ Yüksek Lisans
- ☐ Doktora

Tasarım ve/veya sanat ile ilgili eğitim aldınız mı? Ne düzeyde eğitim aldınız? (Meslek lisesi, lisans, kurs vb.)

Lisans ve Yüksek lisans

İş yaşantınızda profesyonel olarak tasarım ve/veya sanat ile ilgili deneyiminiz oldu mu? Olduysa nedir? (Örnek: Grafik tasarımı, mimarlık vb.)

Endüstriyel tasarımcı, Grafik Tasarımcı ve 3 boyutlu modelleme ve üretim uzmanlığı

Son katıldığınız atölye/kurs nedir?

Tango kursu

Daha önce katıldığınız atölye/kurslar oldu mu? Varsa nelerdir?

Seramik, Tango, Zumba, Oryantal, Keman, Ukulele, Vitray.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : DENİZ, Gökçe
 Uyuğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 23.12.1992, Ankara
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 (538) 611 56 07
 e-mail : gokce0deniz@gmail.com.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü Endüstri Ürünleri Tasarımı	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi / Güzel Sanatlar Fakültesi Endüstri Ürünleri Tasarımı	2015
Lise	Ankara Atatürk Lisesi	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2020-Halen	Atılım Üniversitesi	Araştırma Görevlisi
2017	Ikea	İç Mekân Tasarımı Ekip Üyesi
2017	Mucit Atölye	Tasarımcı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Deniz, G. ve Akbulut, D. (2019). *Education, Motivation, Maker Practice: The Case of Woodworking*. DRS Learn X Design 2019 Conference, 9-12 July, Ankara. 735-744.

Deniz, G. ve Akbulut, D. (2019). *Parfüm Kültür ve Tasarımında Kadın Göstergesi*. Inglobe Innovation and Global Issues Congress III, 26-29 Nisan, Antalya. 126-147.

Hobiler

Stop Motion, Flipbook, Bilimkurgu Edebiyatı

GAZİ GELECEKTİR..